

Gençliğe Yönelik
Temel Dinî Bilgiler
SİYER

**T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI**

Genel Yayın No : 2816
Mesleki Kitaplar : 245

GENÇLİĞE YÖNELİK TEMEL DİNİ BİLGİLER – SİYER

Yayın Yönetmeni : Hamza BAYRAM
Yayın Koordinatörü : Önder ÖZKAN

Proje : Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Proje Yöneticisi : Sedide AKBULUT
Proje Koordinatörü : Muammer ŞAHİN
Editör : Hilal KOÇ HANCI
Yazar : Esra ERKEN GÜNEY
Katkıda Bulunanlar : Firdevs KISIM
Fuat ŞAKA

İnceleme : Din İşleri Yüksek Kurulu

Son Okuma : Rümeyza OĞUZ
Tashih : Mustafa ÇOBAN
Baskı Hazırlık : Hüsnüye ÇOMAK

Grafik Tasarım : Emrah Andış / Arketip Ajans

Baskı : Ayrıntı Basım Yayımlar ve Mat. Hiz. San. Tic. A.Ş.
Saray Mah. 126. Cad, No: 20 Kahramankazan/Ankara
Tel: 0312 802 00 53
Sertifika No: 49599
2. Baskı, Ankara, Ekim 2025

Eser Yayın Kurulu Kararı: 17.01.2025/06
ISBN : 978-625-5792-06-8
2025-06-Y-0003-2816

Sertifika No : 46325

İletişim : Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No: 147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 294 43 93 / Faks: (0312) 294 42 57
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr
www.diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış : Döner Sermaye Daire Başkanlığı
Tel: 0 (312) 295 71 53-56 / Faks: 0 (312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

ÖN SÖZ

Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a (cc), salat ve selam O'nun biricik habibi Peygamber Efendimiz Muhammed Mustafa (sas) üzerine olsun.

İnsan diğer yaratılmışlardan farklıdır. Kâinatta var olan canlı cansız her şey kendi yaratılışına uygun olarak Allah'ı zikrediyorken insan, bilgisi, fikri ve hissiyatı ile Rabbini zikretmeyi başaran yegâne canlıdır.

İnsan öğrenir. Öğrendikçe yaklaşır, yaklaştıkça gözünü ve gönünü perdeleyen engellerden kurtulur, ilahi hakikatlerle tanışır.

İnsan keşfeder. Keşfettikçe akılların çok üstünde bir ilimle dizayn edilmiş bu ilahi düzene hayran olur. Hayran oldukça saygısı, edebî ve bağlılığı artar.

İnsan değiştirir ve dönüştürür. Değiştirdikçe hataları terk etmeyi, dönüştürdükçe daha iyiye ve daha güzele doğru yol almayı öğrenir. Öğrendikçe hem kendini hem yeryüzünü imar eder.

İlmin ve irfanın yoğurduğu insan, bütün çaresizliklerinden, yalnızlıklarından kurtulur; sığındığı o ilahi kapı, anlam arayışlarının asıl cevabıdır. O, kalbindeki huzursuzluklardan, aklını kemiren sorulardan ve ruhunu kavuran yalnızlık duygusundan Rabbinin dostluğu, İslam'ın ruhunu tatmin eden inceliği ve kulluğun haysiyeti ile kurtulur.

İnsanın sorguladığı, keşfettiği, öğrendiği en önemli çağlardan biri de gençlik dönemidir. Günümüzde, bilgi kirliliği ve farklı ideolojilerin etkisiyle, İslam dini hakkında yanlış bilgiler ve ön yargılar maalesef yaygındır. Bu durum, özellikle de gençler için kafa karışıklığı oluşturabilmektedir. Gençlerin sağlıklı bir dinî kimlik geliştirebilmeleri ve manevi değerlerle donatılmaları için temel dinî bilgilerin öğretilmesi büyük önem taşımaktadır.

İslam, hayatımızın her alanını kapsayan ve bize doğru bir şekilde yaşamayı öğreten bir hayat rehberidir. Bu bağlamda; itikat, bireyin inanç temellerini sağlamlaştırarak Allah'a olan bağlılığını kuvvetlendirir ve dini kimliğini şekillendirir. İbadet, bu inancın pratiğe dökülmesi olup, kişinin manevi huzura ulaşmasını ve Allah ile sürekli bir bağlantı hâlinde olmasını sağlar. Siyer, Hz. Muhammed'in hayatını, ahlakını ve örnek davranışlarını gençlere tanıtarak onların hayatlarında doğru rol modelleri seçmelerine yardımcı olur. Ahlak eğitimi ise gençlerin erdemli, dürüst ve sorumluluk sahibi bireyler olarak topluma kazandırılmalarını sağlar. Bu dört temel başlık, gençlerin manevi gelişimlerini desteklerken, aynı zamanda onların sosyal hayatta daha etkili ve uyumlu bireyler olmalarına katkıda bulunmaktadır.

Kıymetli gençler!

Elinizdeki kitap, kendine doğru yola çıkmış, hakikati arayan, öğrenmek, keşfetmek ve de-
ğiştirmek isteyen gence yol arkadaşı olmak için kaleme alınmıştır. 4 kitaptan oluşan "Gençliğe
Yönelik Temel Dinî Bilgiler" serisi, hem gencin ihtiyaç duyacağı temel dinî bilgileri ona anlaşılabilir bir üslupla öğretmeyi hem de bu bilgilerin işaret ettiği hikmetleri ve manevi güzellikleri bir nebze de olsa paylaşmayı hedeflemektedir.

Elinizde bulunan **Gençliğe Yönelik Temel Dinî Bilgiler - Siyer** kitabı "Sevgili Peygamberimizi (sas) nasıl daha yakından tanıyabilirim?", "Onun örnek hayatını kendi hayatıma nasıl yansıtabilirim?" sorularına cevap vermeyi amaçlamaktadır. Kitap, Resûlullah'ın (sas) hayatını tarihî gerçeklikle sunarken, onun örnek ahlakını, mücadele azmini, merhametini ve insanlığa rehberliğini düşündürmeyi ve gençlerin gönlünde sahih bir Peygamber tasavvuru oluşmasına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmanın faydalı olması ve gençlerimizin manevi yolculuklarına katkı sunabilmesi en büyük temennimizdir. Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü

İÇİNDEKİLER

ROL MODELİMİZ:

HZ. MUHAMMED (SAS) 7

AYDINLIĞA RAMAK KALA:

PEYGAMBERLİK ÖNCESİ HZ. MUHAMMED (SAS)21

TEVHİDE ÇAĞRI/DAVETTE İLK BASAMAK:

MEKKE DÖNEMİ 43

DAVETTEN DEVLETE, DEVLETEN MEDENİYETE:

MEDİNE DÖNEMİ 75

ÇAĞLARA SIĞMAYAN ÖMÜR:

HAYATIN İÇİNDE HZ. PEYGAMBER (SAS) 121

”İçinizden Allah’ın lûtfuna ve ahiret
gününe umut bağlayanlar, Allah’ı çokça
ananlar için hiç şüphe yok ki Resûlullah’ta
güzel bir örneklik vardır.”

““
(Ahzâb, 33/21)

ÜNİTE 1: ROL MODELİMİZ: HZ. MUHAMMED (SAS)

İÇİNDEKİLER

Nebevi Ufukta Hz. Muhammed (sas)	8
Hiz. Muhammed'in Rehberlięi: Sünnet	10
Sünneti Sîrette Bulmak	17

Nebevi Ufukta Hz. Muhammed (sas)

Rahmân ve Rahîm olan Allah, dünyada tüm insanlara merhametle muamele eden, ahirette ise iman edip itaat edenleri koruyan ve bağışlayandır. Allah (cc); hakkı batıldan, iyiyi kötünden, doğruyu yanlıştan, adaleti zulümden ayırabilmesi için kuluna yardım edendir. Görünen âlemde ayı, güneşi, yıldızları, atmosferi, denizleri, ormanları ve diğer canlıları yaratan sonsuz ikram sahibi olan Allah, kâinatı insanın hizmetine sunandır. O, kullarına şah damarından daha yakındır ve onları yarımsız, desteksiz bırakmayandır.

İnsanoğlu dünyada imtihanda olduğu bilinciyle Rabbinin rızasını, korumasını ve sevgisini arzular. Bu emeline erişmek için muhakkak bir yol göstericiye muhtaçtır. Bu sebeple Allah, yeryüzünde kendi halifesi olarak yarattığı insanlara, bu dünyada nasıl bir hayat sürmeleri gerektiğini seçtiği elçileri aracılığı ile bildirmiştir. Nebiler ve resuller görevlendirerek cennete giden yolu insanlar için kolaylaştırmıştır. Bütün peygamberlerin ortak görevi, insanlığı cehaletin karanlığından vahyin aydınlığına çıkarmaktır.¹

Toplumlari insan onurunu yok eden davranışlardan kurtarmak için gönderilen peygamberlere iman etmeyen ve Allah'ın ayetlerini tahrif eden milletler de olmuştur. Onlar inanç ve yaşam tarzları açısından insanlık değerlerine uygun olmayan durumlara düşmüşlerdir. Bu toplumlar insan, ağaç, taş, deniz, güneş, gökyüzü, yeryüzü ve hayvan gibi varlıklara tapınmayı tercih etmişlerdir. Allah tüm insanlara dünya ve ahirete yönelik sorumluluklarını ve ahlaki olmayı öğretmek için peygamberler göndermiştir.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Bazı toplumların tarih boyunca doğaya ve varlıklara tapındıkları görölmüşür. Bu durumun günümüzdeki yansımalarını araştıralım.

Günümüz antropoloji araştırmalarına konu olan Nuh tufanı ve gemisi, Hz. İbrahim'in inşa ettiği Kâbe, Kudüs'teki Mescid-i Aksâ ve diğer kutsal mekânlar, Hz. Muhammed'in (sas) kabri, Uhud Şehitliği vb. tarihi yapılar nübüvvet müessesesinin göstergeleridir. Ayrıca nübüvvetin insanlık kültüründeki izleri, giyim kuşamdan ibadetlere, diğer davranış biçimlerine ve şahıs isimlerine kadar pek çok alanda kendini göstermektedir. Peygamberlere itaat eden ve onların üstün ahlakını örnek alan toplumlar saygın bir konuma yükselmişlerdir.

Peygamberler, Allah'tan aldığı emirleri ve yasakları insanlara bildirerek onların hem dünyada hem de ahirette mutluluğa ulaşmalarına rehberlik eden değerli şahsiyetlerdir. ***"...Biz hepsini âlemlere üstün kıldık."***² ayeti, peygamberlerin yüceliğini ifade etmektedir.

¹ Ahzâb, 33/43; Hadid, 57/9.

² En'âm, 6/86.

Allah (cc), peygamberlere hayatın amacını ve ahlaki değerlerin bilgisini vermiştir. Onlara ilahi vahyi ulaştırma ve diğer insanlara doğru yolu gösterme görevini yüklemiştir. Peygamberler; insanlık âlemine, yaratılmanın amacını, hayatın anlamını, insanın ne olduğunu ve niçin yaratıldığını, ona her türlü güç ve imkânı kimin ve niçin sağladığını, hayatın asıl gayelerini ve bunların nasıl elde edilebileceğini öğreten kişilerdir. İnsan bunları bilmeden dünya ve ahiret hayatında başarılı olamaz. Peygamberler, yaşadıkları toplumlar içinde erdemli, fıtrat ve karakterleri çok güzel ve tertemiz olan insanlardır. Bu nedenle tüm davranışları doğruluk, dürüstlük ve adalet temeli üzeredir. Onlar hayatlarının her safhasında daima fazilet ve doğruluğu tavsiye ederler. Bu güzellikleri de bizzat yaşayarak örnek olurlar. Başkalarının iyiliği için zahmete katlanırlar, ancak şahsi menfaatleri için başkalarına sıkıntı çekirtmezler. Nübüvvet, ebedî mutluluğa ulaştıran iyi işleri ve bunları gerçekleştirme yöntemlerini, cehenneme sürükleyen kötü işleri ve bu tür olumsuz davranışlardan kaçınma yollarını insanlara öğretir.

Nübüvvet zincirinin ilk halkası Hz. Âdem, sonuncusu ise Hz. Muhammed'dir (sas). Bu ikisi arasında sayısını ancak Allah'ın bildiği kadar peygamber gelip geçmiştir. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin sayısı ve tümünün ismi bildirilmemiştir; yalnızca yirmi beş peygamberin adı geçmektedir. Önceki peygamberlerin tebliğ görevi belirli bir topluluğa yönelikken Hz. Muhammed (sas) bütün insanlık âlemini ve bütün zamanları kuşatıcı bir görev üstlenmiştir. Bu bağlamda onun peygamberliği kıyamete kadar sürecektir. Nitekim bu durum Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: **"Muhammed sizin adamlarınızdan hiçbirinin babası değildir, fakat o Allah'ın elçisidir ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilmektedir."**³ O, son peygamber olduğuna göre onun getirdiği din olan İslamiyet, kıyamete kadar en son ve en mükemmel din olarak devam edecektir. Kur'an bu konuyu şu ifadelerle dile getirir: **"...Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim..."**⁴

DÜŞÜNELİM... BULALIM...

Kur'an-ı Kerim'de isimleri geçen peygamberler kimlerdir?

Peygamber Efendimiz (sas) ne ile görevlendirildi?

Peygamber Efendimiz (sas) gönüllere ferahlık, gözlere aydınlık veren hak din İslam'ı tebliğ etmekle görevlendirilmiştir. İçinde bulunduğu toplumu ve tüm insanlığı putlara, ateşe, yıldızlara tapmaktan kurtarıp eşi ve benzeri olmayan, tek ve bir olan Allah'a imana davet etmiştir. Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'de, Son Peygamber'in gönderiliş sebebini **"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."**⁵ sözleriyle ifade etmiştir. Onun gelişiyile nübüvvet zinciri tamamlanmıştır.

3 Ahzâb, 33/40.

4 Mâide, 5/3.

5 Enbiyâ, 21/107.

Biricik Peygamberimiz (sas); maddi ve manevi hayatımızın göz bebeğidir. Kıyamete kadar ümmetine rehberlik eden, örnek hayatıyla yolumuzu aydınlatan parlak bir ışıktır. Allah'ın kullarına olan sevgisinin bir ispatı olarak müjdeleyici ve uyarıcıdır. Allah (cc); peygamberlik zincirinin son halkası, üstün ahlakı ile eşsiz örneğimiz olan Hz. Muhammed'in ümmeti olmak ile bizi şerefleştirmiştir.

Bütün peygamberler tevhid zincirinin birer halkasıdır. Onlar hakikatin savunucusu, doğru yolun rehberleridir. Fahr-i Kâinat Efendimiz Muhammed Mustafa (sas) ise hakikate son mührü vurmak üzere gönderilmiştir.

Resûlullah'a (sas) ümmet olmak onun izinden gitmeyi, birlik ve beraberlik içinde hareket etmeyi gerektirir. Hz. Muhammed'i (sas) sevmek ve örnek hayatını bilmek Müslümanların başlıca görevlerindendir. Nitekim ümmetini çok seven Peygamberimiz; **“Sizden biriniz beni annesinden-babasından, çoluk-çocuğundan ve bütün insanlardan daha çok sevmeyince (gerçek manada) iman etmiş olamaz.”**⁶ sözleriyle bu sevginin karşılıklı olması gerektiğini vurgulamış ve iman ile sevgi arasındaki güçlü bağı dile getirmiştir.

Hız. Muhammed'in Rehberliğı: Sünnet

İslam'ın birinci kaynağı **Kur'an-ı Kerim**, ikinci kaynağı ise **sünnettir**. Sünnet, Peygamber Efendimizin sözleri, takrirleri (onayları), yapmış olduğı iş ve davranışlarıdır. Ayrıca sünnet kelimesi sözlükte, gidilen yol ve âdet anlamına gelir. Allah'ın emir ve yasakları Kur'an-ı Kerim'de bildirilmiştir. Kur'an'a uygun bir hayat sürmemiz için ise Hz. Peygamber'in sünnetlerini bilmemiz ve bunlara uymaya gayret etmemiz tavsiye edilmiştir. Peygamberimizin yolundan gitmeyi emreden birçok ayet vardır. Bir tanesi şöyledir;

“(Resûl'üm!) De ki:

‘Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah, son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.’”⁷

⁶ Buhârî, İmân, 7.

⁷ Âl-i İmrân, 3/31.

Nübüvvet

Allah ile insanlar arasında dünya ve ahiretle ilgili konularda rehberlik etmek amacıyla üstlenilen elçilik görevidir.

Nebi

Allah'tan vahiy yoluyla aldığı bilgileri ve emirleri tebliğ etmek, muhataplarını hak dine çağırarak görevlendirilen yüksek vasıflı kimse, peygamber.

Nebevi

Nebiye, peygambere ait, peygamberle ilgili.

Resul

Allah'ın, kendisi ile yeni bir kitap ve şariat gönderdiği nebi, peygamber.

Rabbini seven ve Rabbinin de sevgisini kazanmak isteyen kişi, son Peygamber'in sünnetlerine sımsıkı sarılmalıdır. Sünnetlere uyan insan sevap kazandığı gibi hayatında huzuru ve dengeyi bulur. Kur'an-ı Kerim'de, **"İçinizden Allah'ın lütfunu ve ahiret gününe umut bağlayanlar: Allah'ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki Resûlullah'ta güzel bir örneklik vardır."**⁸ ayetiyle Peygamberimizin sözleri, davranışları ve tüm yaşantısıyla insanlığa en güzel örnek olduğu vurgulanmaktadır.

Yüce Rabbimiz (cc) şöyle buyurmaktadır:

"(Ey Muhammed,) şüphesiz sen büyük bir ahlak üzeresin."⁹

Sünnetleri hayata geçirebilmek için Peygamberimizi (sas) daha yakından tanımaya ihtiyaç duyarız. Allah Resûlü'ne (sas) benzemeye çalıştıkça ahlakımız güzelleşir ve kişiliğimiz

⁸ Ahzâb, 33/21.

⁹ Kalem, 68/4.

olgunlaşır. Çünkü Peygamberimiz (sas) günlük hayatta kolaylıkla örnek alabileceğimiz, davranışlarıyla daima yolumuzu aydınlatan bir nur gibidir. Onun sünnetlerini öğrenip uygulamaya çalışmak, bizleri hem Allah katında değerli hem de insanlar nazarında saygın bireyler kılar.

Peygamberimizin (sas) ahlakı nasıldı?

Peygamberimiz, güler yüzlü, nazik tabiatlı, ince ruhlu bir insandı. Kırıcı, sert cümleler sarf etmemiş, yumuşak kalbiyle etrafındakilere daima hoşgörölü davranmıştır.

Peygamberimiz, son derece mütevazı ve alçak gönüllü idi. Bir topluluğa geldiğinde, kendisi için ayağa kalkılmasını istemez, nereyi boş bulursa oraya otururdu. Arkadaşları arasında otururken ayaklarını uzatmazdı. Arkadaşları her işini yapmayı kendileri için şeref ve cana minnet saydıkları hâlde bütün işlerini kendi görür, ev işlerinde ailesine yardım ederdi.

Peygamberimiz, başkalarını tenkit etmez, kimsenin ayıbını yüzüne vurmazdı. Hoşlanmadığı bir davranış görürse "İçinizden bazı kimseler şöyle şöyle yapıyorlar..." şeklinde, onların kim olduğunu söylemeden, kırıcı olmadan, kişiyi eleştirmek için değil, yanlış davranışı düzeltmek üzere konuşurdu.¹⁰

Peygamberimiz, kimsenin sözünü kesmez, konuşması bitinceye kadar dinlerdi. Tartışmayı sevmez, sözü gereğinden çok uzatmazdı. Kendini ilgilendirmeyen şeylerle meşgul olmaz; kimsenin gizli hâllerini araştırmazdı. Allah'a hürmetsizlik olmadıkça, şahsına yapılan kötülükleri -ne kadar büyük olursa olsun- bağışlar, eline imkân geçince öç almayı düşünmezdi. Ancak Allah'ın yasaklarını çiğneyenlere hak ettikleri karşılığı verirdi.

Peygamberimiz, sevmeyi ve değer vermeyi bilirdi. O, güzel ahlakıyla, makamların değil, insanın ve insanlığın değerli olduğunu işaret etmişti.

Peygamberimiz, şefkatli ve merhametliydi. Bazen Medine'deki çocuklar gelip Resûlullah'ın (sas) elini tutarlardı. Sevgili Peygamberimiz (sas) elini çocuğun elinden çekmez ve çocuklar onu istedikleri yere götürürlerdi. O da çocukların gittiği yere giderdi. Bazen de Medine sokaklarında çocuklar onun gelişini gözlerdi. Peygamberimiz onlarla yarışır,

¹⁰ Buhârî, Edeb, 72; Müslim, Fedâil, 127; Ebû Dâvûd, Edeb, 6.

onları devesine bindirerek gezdirir, çocukların sevinçli hâllerini görmekten mutluluk duyardı. Yetim çocuklara sahip çıkar, asla kız veya erkek çocuk arasında ayrım yapmazdı. O; soy-sop, cinsiyet, mal-mülk fazlalığına değil, insana değer verirdi.

Peygamberimiz, ikram etmeyi severdi; o çok cömertti. Bir heyetin içinde ikramda bulunacak olsa eğer sağ yanında bir çocuk varsa onu görmezden gelmez, ilk önce ona ikram ederdi.

Peygamber Efendimiz (sas) şöyle buyurmuştur:

"Cömert kişi Allah'a yakın, cennete yakın, insanlara yakın ve cehennem ateşinden uzaktır. Cimri ise Allah'tan uzak, cennetten uzak, insanlardan uzak ve cehennem ateşine yakındır. Cömert cahil, ibadet eden cimriden Allah'a daha sevimlidir."¹¹

Peygamberimiz, kul olduğunun bilincindeydi. İnsanın yalnızca yapıp ettiklerinin karşılığını alacağına inanarak ibadet eder ve böyle yapmanın önemine değinirdi. **"Kı-zım Fâtıma! Baban peygamber de olsa namazını vaktinde kıl!"**¹² diyerek hiçbir ayrıcalık beklemeden kulluk edilmesi gerektiğini hatırlatmıştır. Unutulmamalıdır ki ne kalbin temizliğini iddia etmek ne niyetinin güzelliğini ispata çalışmak ne de gelecekte planlanan iyilikler kişiye ayrıcalık kazandırmaz. Hz. Peygamber'in tercih ettiği yol, ibadetler ve salih ameller ile Allah'a yakın olmaktır.

Peygamberimiz, zamanın kıymetini bilirdi. Gün içinde namaz ve ibadet vakitleri, uyku ve istirahat için ayırdığı zaman, misafir kabul edeceği saatler hep belirliydi. Her anını faydalı bir işle değerlendirir, boş durmazdı.

Peygamber Efendimiz (sas) şöyle buyurmaktadır:

"İki nimet vardır ki insanların çoğu onlar(ı değerlendirme) hususunda aldanmıştır: Sağlık ve boş vakit."¹³

11 Tirmizî, Birr, 40; İbn Mâce, Zekât, 24.

12 Müslim, İmân, 89.

13 Buhârî, Rikâk, 1.

Allah Resûlû (sas) bu konuda bir sohbetinde şöyle buyurmuştur: “Kıyamet gününde insanoğlu şu beş şeyden hesaba çekilmedikçe Rabbinin huzurundan bir yere kılmıdayamaz:

1. **Ömrünü nerede ve nasıl geçirdiğinden,**
2. **Gençliğini nerede yıprattığından,**
3. **Malını nereden kazandığından**
4. **Malını nerede harcadığından,**
5. **Bildiği ile amel edip etmediğinden.”¹⁴**

Unutulmamalıdır ki Hz. Peygamber’in bize gösterdiği yol; sahih iman, salih amel ve güzel ahlakıdır.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Peygamber Efendimizin (sas) daha başka birçok güzel huyu vardı. Bunlar nelerdir? Bu özelliklere onun mübarek hayatından ne tür örnekler verilebilir?

Hiz. Peygamberimiz, bütün bu sorgulardan ferahlığa kavuşturacak örnek davranışları ile rehber olındır. Dünyadaki en kıymetli ve en çabuk geçen şeyin zaman olduğunu, **“Ben bu dünyada bir ağacın altında gölgelenen. sonra da orayı terk edip giden bir yolcu gibiyim.”¹⁵** diyerek ifade eder. Bu kısa zamanı, geçip gitmeden önce ibadet ve topluma fayda sağlayacak hayırlı işler yaparak bereketlendirmek gerekir.

İnsan, gençlik yıllarında sorularına cevap bulma ümidi ve bu doğrultuda adım atma gayretiyle yaşar. İhtiyarlıkta ise bazen geç kalmanın, bildiği doğru cevapları işaretlememiş olmanın pişmanlığı vardır. Annesinin ve babasının gölgesinden biraz uzaklaşıp sosyal hayata uyum sağlamaya başlayan insan, zihninde beliren sorularını susturamaz.

Hayatın anlamı nedir?

Niçin yaşıyorum ben?

Bu dünyada misafir oluş sebebim ne?

¹⁴ Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 1.

¹⁵ Tirmizî, Zühd, 44.

Doğduğum andan itibaren ait olduğum çevrenin kuralları ve sınırlarıyla muhatap oldum. Peki, bunların doğru olup olmadığını nereden bileceğim?

Yıkıldığımda kaldıracak, düştüğümde elimden tutacak olan, içim daraldığında **“Üzülme. Allah bizimledir.”**¹⁶ diyen Peygamber’in tesellisini, rüzgârın esintisiyle avucuma getirecek olan gerçeklere ne kadar yakınım?

Bu sorular kişiyi, kalbinin derinliklerine götürür. Kalpteki iman harekete geçince basiret denilen doğruyu görme kabiliyeti artar ve feraset denilen, olaylara peygamberce bakma özelliği gün yüzüne çıkar. Göz; görünenin ardındakileri, sebepleri ve neticeyi görmeye başlar. İşte bu noktada kalplerin şifası Kur’an-ı Kerim’in ve Resûlullah’ın sünnetinin insanlık için âdeta bir hediye ve büyük bir ikram olduğu anlaşılmalıdır. İkisi birbirinden ayrılmaz. Bu nedenle sorularına cevap bulmak isteyen kişi Kur’an’a uygun yaşamalı, Peygamber Efendimizi tanımalı, onun hayata bakışını kavramalı, yaşam tarzını anlamalı, ondan daha güzel bir kul, cennet yolunda yürüyen daha güzel bir örnek olmadığını bilmelidir.

“...Peygamber size ne veriyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah’ın azabı çetindir.”¹⁷

Peygamberimizin mirası... Kur’an-ı Kerim ve sünnet-i seniyye...

Hiz. Peygamber’in [sas] mirası Kur’an ve sünnet, İslam’ın iki temel kaynağıdır. Ahir zaman peygamberi Hz. Muhammed’in [sas] hayatına dair en küçük detayı dahi muhafaza etmek önemlidir. Çünkü o, **“Yaşayan Kur’an’dır.”** Onun sünneti; Kur’an’ı anlama ve yorumlamadaki asıl kaynaktır. Kur’an-ı Kerim’i, hadisleri göz ardı ederek kendi görüşlerine göre anlayıp yorumlamaya çalışmak yetersiz ve eksik bir çabadır. Çünkü Kur’an-ı Kerim’de tüm detaylarını göremediğimiz bazı konular, Peygamberimizin açıklamaları ve yaşantısıyla insanlığa öğretilmiştir.

Kur’an bize yetmez mi?

Sünneti yok saymak, hadisleri inkâr etmek ve Peygamberimizin [sas] rehberliğini değer- sizleştirmek Allah’ın ayetlerine karşı çıkmak demektir.

¹⁶ Tevbe, 9/40.

¹⁷ Haşr, 59/7.

Allah Teâlâ (cc) şöyle buyurmaktadır:
"Kim Peygamber'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur..."¹⁸
"O (Muhammed), kendiliğinden konuşmaz.
Onun konuşması ancak indirilen bir vahiy iledir."¹⁹

Bu ayetlerden de anlaşıldığı üzere Allah Resûlünün (sas) gösterdiği doğru yolu inkâr eden, onun sünnetini reddeden ve kendisine yeni yollar arayanların, Fâtîha suresindeki **"Bizi dos-doğru yola ilet."**²⁰ duasına erişemeyip gazaba uğrayacaklardan olmaları kaçınılmazdır. İslam dininin ayakta kalması imanda, ibadette, ahlakta, yaşantıda Sevgili Peygamberimizi (sas) model almak ve hayatımızı sünnete uygun hâle getirmekle mümkündür.

Peygamber Efendimiz (sas) şöyle buyurmaktadır:
"Sizden birinizi, emrettiğim veya yasakladığım bir konu kendisine iletiildiğinde, sakın köşesine yaslanmış olarak (cahilce) 'Biz Allah'ın kitabında ne bulursak ona uyarız.' derken bulmayayım."²¹

Günümüzde Hz. Peygamberimizin Kur'an'ı anlama noktasında rehberliğini ve mevcut hadisleri kabul etmeyenler ne yazık ki bulunmaktadır. Modern çağda küfrün karanlığında kalan insan; İslamiyet'ten yüzyıllar önce Antik Çağ'da yaşayan Sokrates, Aristo, Heraklitos, Pisagor, Eflatun gibi şahsiyetlerin öğretilerinin ve düşüncelerinin bugüne taşınmış olmasına şaşırır. Bu filozofların geliştirdikleri felsefi düşünceleri inkâr etmez. Hatta binlerce yıl önce yapılmış olan Mısır piramitlerinde cesedi korunduğu söylenen Firavunların masallarını anlatır, tarihsel ve bilimsel yaklaşımları savunduklarını iddia eder. Ama ne gariptir ki çok daha yakın zamanda yaşanmış bir devri yalanlamaya çalışır. Oysa dünya tarihine karşılaştırmalı olarak bakıldığında, günümüze ulaşan Kur'an ve sünnet kadar güçlü delillere sahip başka bir kaynak bulunmamaktadır.

18 Nisâ, 4/80.

19 Necm, 53/3-4.

20 Fâtîha, 1/6.

21 İbn Mâce, Sünne, 2; Tirmizi, İlim, 10.

Sevgili Peygamberimiz (sas) Veda Hutbesi'nde şöyle buyurmuştur:
"Size iki şey bırakıyorum; bunlara sımsıkı sarılırsanız asla
dalalete düşmezsiniz: Allah'ın kitabı ve Peygamberi'nin sünneti..."²²

Sünneti Sirette Bulmak

Siyer; siret kelimesinin çoğuludur. Sevgili Peygamberimizin (sas) hayatını insani yönleriyle birlikte kapsamlı bir şekilde ele alır. Doğumu, çocukluğu, gençliği, peygamberliği, sonrasında adil bir devlet başkanı ve cesaretli bir ordu komutanı olması, eş, arkadaş, baba, dede, komşu olması ve ibadet hayatı ile ilgili en ince ayrıntıları barındırır.

Onun sözleri hadistir. Konuşması, eylemi, onay ve takrir maksadıyla sükûtu sünnettir. Örnek yaşantısı sirettir. Ondan bahsetmek aşktan söz etmektir. Muhammed'siz muhabbetin olmayacağını bilmektir. Siyeri öğrenen ve yaşantısına aktaran kişi Allah'ın rızasını kazanır; aradığı manevi huzura kavuşur.

Siyer-i Nebi, parlak bir ışıktır. Hangi asırda ve nerede yaşıyor olursa olsun insanlara rehberlik eder. Cehaletin karanlığını ilahi nur ile yok edip insanları zirveye ulaştıran bir aydınlıktır.

Siyer-i Nebi, edeple sevmeyi öğretir. Sevmenin adabı Allah'ı, Resûlullah'ı, sahabeyi sevmek ve müminlerin birbirlerini sevmesidir. Mümin kardeşini sevmeyen sahabeyi sevmeyi bilemez. İslam büyükleri, "Ashab-ı kiramı sevmek din ve imandır. Onlara buğzetmek bir nifaktır." diyerek sahabeyi sevmenin önemine vurgu yapmışlardır. Bencilliklerin kendisini yalnızlığa mahkûm ettiği insan, Efendimizin nuru ile Allah'ı ve onun kullarını sevmeyi, severken incitmemeyi ve sevdiklerini güzel sevmeyi öğrenir.

Siyer-i Nebi, insana ulaşması gereken hedefi gösterir. Ömür boyunca yapılan her işin bir sonu vardır. Kulluk yarışında ulaşılabilecek son noktada siyer vardır. İnsanın nihai hedefi, Kur'an-ı Kerim'in ahlakı ile ahlaklanmak, Efendimizin (sas) güzel ahlakını örnek almak olmalıdır.

Siyer-i Nebi, insana dengeli olmayı öğretir. İnsanı, aşırılıklardan ve yanlış davranışlardan uzaklaştırır. Daha dengeli ve doğru bir çizgiye ulaştırır. Siyer, yapılan eylemlerin

22 Tirmizî, Menâkıb, 31.

Allah'ın rızasına uygunluğunu tartan ve Hz. Peygamber'in hayatına yakın olduğu takdirde denge sağlayan bir ölçüttür.

Siyer-i Nebi, bir okuldur. Allah (cc) gönderdiği elçiler ve vahiy ile toplumları eğitir. Siyer, insana en önemli sınavına nasıl hazırlanması gerektiğini öğretir. Son Peygamber Hz. Muhammed'i rol model alıp yaşantısını güzelleştirenler için başarıyla mezun olunacak bir eğitim programıdır.

H. Muhammed (sas), bütün yaratılmışlar için en güzel örnektir. Onun siretini (ahlakı, hayatı) öğrenmek her Müslüman için bir şereftir. Onun güzel ahlakı bugünün toplumunda hayata geçirildiğinde insanlık âlemi için en büyük kurtuluştur. Resûlullah'ın izini takip etmeye niyet edenlerin yürüyüşü kutlu bir yolculuktur. Bu yolculuk; Peygamber Efendimizi sevmekle başlar. Onu sevmek; düşe kalka da olsa arkasından gitmek, ona yetişmeye çalışmak, şefkatine sığınıp şefaatine kavuşmak umuduyla daima yolda olmaktır ve gerekirse sahabe gibi canını onun yolunda feda etmektir.

SAHABE

Peygamber Efendimizin sohbetinde bulunmuş olan ve Peygamberimizin de gördüğü Müslümanlardır.

Peygamberimizin (sas) sahabileri, "Seni annemden, babamdan, malımdan ve canımdan daha çok seviyorum ey Allah'ın Resûlü!" demekle kalmamış, bu sevgilerini fiilen de göstermişlerdir. Onlar, Allah Resûlü'nün (sas) sahip olduğu üstün ahlaka şahit olmuşlardır. Son Peygamber'e layık bir ümmet olabilmek, onun getirdiği evrensel mesajı yeryüzüne ulaştırmak için fedakârlık, cömertlik, ilim, ibadet, ihlas, kanaat, sabır, şecaat gibi konularda birbirleriyle yarışmışlardı. Onlar Allah Resûlü'nü (sas) yakından tanımış, onun hayranı olmuş ve ona bağlılığın nasıl olacağını en güzel şekilde göstermişlerdir.

DÜŞÜNELİM... BULALIM...

Sahabilerin Peygamberimize (sas) olan derin sevgileri ve bağlılıkları, onların ahlaki ve sosyal davranışlarını nasıl şekillendirmişti? Bizim Peygamberimize olan sevgimizi ve bağlılığımızı artırmamız için neler yapmamız gerekir?

H. Muhammed (sas) ümmetini çok sevmiş, kendisine iman edenler de daima çeşitli şekillerde sevgilerini ifade etmişlerdir. Bu sevginin bir sonucu olarak Peygamber Efendimizin hayatının her anı, davranışları, sustuğu anlardaki sebepler, mübarek dudaklarından dökülen cümleler, ahlakı, güzelliği, şemail-i şerifi tüm detaylarıyla tarihin en kıymetli sayfaları olarak

kaydedilmiştir. Siyer-i Nebi bugüne ulaştığı gibi bundan sonra gelecek insanlara da ışık olacaktır. Çünkü Hz. Muhammed (sas);

Allah'ın' en sevgili kulu Habibullah'tır.

"Rabbim beni dost edindi."²³ buyuran Halilullah'tır.

Hayatın anlamını arama yolculuğunda Siyer-i Nebi'yi öğrenmenin önemi hakkında sen ne dersin?

23 Tirmizî, Tefsiru'l-Kur'ân, 3.

”Onlar hâlâ Cahiliye devrinin hükmünü mü istiyorlar. Gerçeği kesin olarak bilip kabul eden kimseler için Allah’tan daha güzel hüküm sahibi kim olabilir?

(Mâide, 6/50)

ÜNİTE 2: AYDINLIĞA RAMAK KALA: PEYGAMBERLİK ÖNCESİ HZ. MUHAMMED (SAS)

İÇİNDEKİLER

İnsanlığını Unutan Toplum: Cahiliye

İçimizden Biri: Abdullah'ın Oğlu Muhammed

Erdemli Genç: Muhammedü'l-Emin

22

31

36

İnsanlığını Unutan Toplum: Cahiliye

İslam dini gelmeden önce, gülüşü eksilmişti dünyanın. Her yanı karanlıkta kalmış, çiçekleri solmuştur toprağın. Güneş her sabah yeniden doğsa da bereketi tükenmişti buğdayların. Ambarları dolu olan insanlar *bile doymuyordu. Lezzeti gitmişti lokmaların. Tüm dünyada olduğu gibi Mekke şehrinde de cehalet kol geziyordu. Tarih boyunca böyle zamanlar olmuştu. Hz. Nuh (as) gemiyi inşa edip tufan gelip geçene kadar, Nemrut hükümdar olduğunda Hz. İbrahim (as) gelene kadar, Firavun iktidar olduğunda Hz. Musa (as) gelene kadar ve Hz. Yusuf (as) zindandan çıkıp Mısır'a sultan olana kadar yeryüzü aynı cehaletin karanlığındaydı.*

Arap Yarımadası; Asya, Afrika ve Avrupa'nın keşiştiği önemli bir noktada bulunur. Arabistan'ın ortasında bulunan Hicaz bölgesi ise Mekke, Medine ve Tâif şehirlerinden oluşur. Bu bölge önceden beri hem ticari hem dinî merkez olması açısından önem taşıyordu.

Kur'an'ın indirildiği Arap toplumunun özellikleri o günün dünyasının durumunu yansıtıyordu. Arabistan yarımadasının kuzeyinde **Bekke** adı verilen vadiye kurulmuş bir şehir olan Mekke'de, geçmiş peygamberlerin öğretilerinin birçoğu unutulmuş, kalan kısmı ise değiştirilmişti. İnsan fıtratındaki inanma ve sığınma ihtiyacı putlara tapınarak kendini gösteriyordu. Kimileri tamamen inkârcı olmuş, hakikate dair hiçbir bilgileri olmadığı hâlde, **“Bu dünya hayatımızdan başka bir hayat yoktur. Ölüyoruz, yaşıyoruz. Bizi öldüren ise zamandan başkası değildir.”**²⁴ diyorlardı.

Bir yaratıcının varlığını kabul etmelerine rağmen kendilerine putlar edinen insanlar ise çeşitli malzemelerden yaptıkları bu putlara el açarak şirk koşuyorlar; onların kendilerine şefaate edeceğine inanıyorlardı. İnanç konusunda bir bocalama içinde olan Cahiliye insanı, içindeki iman boşluğunu sahte ilahlarla doldurmaya çalışıyordu. Hicaz bölgesinde ve tüm dünyada iman, itaat, ibadet gerçek manasından uzaklaşmış, tevhid (Lâ ilâhe illallah) düşüncesinden haberi olmayan cahil insanlar hüküm sürüyordu.

Cahiliye Dönemi'ndeki Arap toplumu başka kabilelere karşı üstünlük iddia eder ve kendi kabilelerine aşırı bağlılık duyarlardı. Bitmek bilmeyen kan davalarının ve basit sebeplerle çıkan savaşların da başlıca nedeni kibir duygularının baskın olmasıydı.

Şiddet, yağmacılık, esirleri köle olarak kullanma, özellikle kadının köleleştirilmesi ve bir mal gibi alınıp satılması, kız çocuklarının yaşam hakkını yok saymak olağan kabul edilirdi. Hz. İbrahim'in insanlığa öğrettiği inanç esaslarının unutulması; amaçsız, gayesiz, ne yaptığının farkında olmadan yaşayan, ilim ve hilmenden yoksun cahil bir toplum oluşturmuştu.

²⁴ Câsiye, 45/24.

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

**“Ayetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman de ki:
‘Selam olsun size! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti (merhameti) yazdı.
Şöyle ki: Sizden kim cahillikle bir kabahat işler de sonra
peşinden tövbe eder, kendini düzeltirse (bilmiş olun ki)
o, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.’”²⁵**

Cahil:

Bilgisiz, kaba ve sert davranışlı, inanç, söz ve fiilleri çirkin olan kimse.

Cahiliye ifadesi, 610 yılında vahyin inmeye başlamasından önceki dönem için kullanılmıştır. Kur’an-ı Kerim; insan ve toplumun durumunu ele alan bazı ayetlerde cahil kelimesini bir sıfat olarak kullanmıştır.

Kur’an’da cahil kelimesi kimler için kullanılmıştır?

- Allah’ın emirlerine karşı ilgisiz davranan, o emirleri basite alıp gereğince önemsemeyen; hatta o emirlerle alay eden ve daha da kötüsü o emirlerin üzerine başka sözler söyleyen [Bakara, 2/67],
- Emanete ihanet edenler, dinî görevleri yerine getirmeyenler [Ahzâb, 33/72],
- Olmayacak şeye hırslananlar ve sabırsız davrananlar [En’âm, 6/35],
- Etrafında ona hakikati anlatan binlerce ayet, işaret ve mucize olmasına rağmen hâlen olağanüstü işler, mucizeler bekleyen [En’âm, 6/35, 111],
- Gönderilen peygamberin uyarılarına kulak tıkayan, onları anlamayan veya anlamak istemeyenler [Ahkâf, 46/23].

²⁵ En’âm, 6/54. Benzeri kullanımlar için bk. Nisâ, 4/17; Nahl, 16/119.

Cahiliye Dönemi'nde Arap toplumu ahlaki değerlerden uzaklaşmıştı; ancak kültürel hayat çok canlıydı. Onlar şiir ve edebiyata önem verir, çeşitli müzik aletlerini tanır ve kullanırlardı. Çölde yolculuk yapan kervancıların veya hayvanlarını otlatan çobanların bile bu kültürün etkisiyle duygularını şiirlerle ve şarkılarla dile getirmeleri bu dönemde gayet yaygındı. Araplar, hitabete de büyük önem verirlerdi. Çocuklarını erken yaştan itibaren iyi bir hatip olarak yetiştirmeyi önemserlerdi. Çünkü sosyal hayatta sözü etkili kullanmak kişiye itibar kazandırır. Aralarında okuma yazmayı bilenler de vardı.

O hâlde cehalet;

Şiir bilmemek, sanattan anlamamak değildi.

Yazıyı okumamak, kalemle yazı yazmamak değildi.

Bilakis cehalet;

• Fakiri sevmemek, düşküne yardım etmemek, yoksulu doyurmamak, akrabayı ziyaret etmemektir.

• Anne babaya asi davranmak, faizi desteklemek, içki içmek, kumar oynamak, falcılık, insan hayatına son vermek, zina etmek, mazlûmun yanında olmamak ve adaletsizliktir.

• Yalan söylemekten ve iftira atmaktan çekinmemek ve zulme, haksızlığa "dur" dememektir.

• Kan davası güdüp, adam öldürmektir.

• Yumuşak huylu, medeni, affedici olamamak, emanete sahip çıkmamak, aldatmak ve aldanmaktır.

• Asıl cehalet; kâinatı ve insanı tanımamaktır.

• Yaratılış sebebini unutmak, yaratılmışların en şerefli olduğunu ve yeryüzünde Allah'ın halifesi olduğunu kabul etmemektir.

• İnsanın iyiyi kötünden, adaleti zulümden, doğruyu yanlıştan, faydalıyı zararlıdan ayırma kabiliyetine sahip olduğunu ve bu özelliklerini kullandığı kadar insan kalabildiğini bilmemektir.

Cehalet sadece bilgi eksikliği değil, aynı zamanda ahlaki ve toplumsal değerlerin de yitirilmesidir.

İslam dini; insanlığı bütün Cahiliye davranışlarından kurtarıp, "insan" olabilmeyi hatırlatmak ve toplumu yeniden inşa etmek için gelmiştir. Allah (cc) tarafından, mübarek sayılan

Mekke ve çevresinin müşriklerin hükümranlığından kurtulup, bu topraklarda İslam'ın sevgi, barış, adalet sisteminin hâkim olması için son peygamber gönderilmiştir.

Sevgili Peygamberimiz (sas), Cahiliye inanişinin aksine hiçbir putun güç ve kudretinin olmadığını, kalplerdeki korku ve kederden ancak Allah'a sığınarak kurtulunabileceğini, herhangi bir şeyin uğur getireceğine inanmanın veya uğursuz sayılıp kötülenmesinin yanlışlığını ve bütün bunların insanların kendi kuruntularından ibaret olduğunu ifade etmiştir. Örneğin, Cahiliye Arapları nazardan korunmak için çeşitli nesne ve muskaları kendi boyunlarına veya develerinin boynuna asarak korunabileceklerine inanırlardı. Hz. Peygamber (sas) nazardan korunmak için Allah'a sığınmak gerektiğini öğretip bu tür nesnelerin kullanımını yasaklamıştır.

Mekke'de müşriklerin hâkim olduğu toplumda sınıf ayrımcılığı vardı. Esirler, kadınlar ve fakirler insanca muamele görmemiş, aşağılanmış ve ezilmiştir. Cahiliye'de hâkim olan kaba kuvvet bu saydıklarımızın dışında o günkü sosyal yapının en zayıf halkasını teşkil eden yetimleri de etkilemiştir. İslam öncesi dönemde kimsesiz çocukların hakları ellerinden alınmış, ihmale, mahrumiyete ve zulme maruz bırakılmış, hor görülüp ezilmişlerdir. İnsan haklarına uymayan bu davranışlara karşı Kur'an-ı Kerim; yetimin itilip kakılmasını, hor görülmesini ve mallarına el uzatılmasını yasaklamıştır. Diğer taraftan onlara karşı iyilik ve destekte bulunmaya teşvik etmiştir. Böylece İslam diniyle birlikte kadınlara, fakirlere, güçsüzlere ve yetimlere birçok sosyal haklar tanınmıştır. Kur'an-ı Kerim, ahlaki değerleri bozulan toplumları yeniden şekillendirmek için Hz. Muhammed'e (sas) vahyedilmiştir. O, "Yaşayan Kur'an" olarak Cahiliye toplumunu medeni bir topluma dönüştürmek amacıyla başarılı bir mücadele vermiştir.

İslam, hangi toplumsal kesimden, hangi meslek grubundan, hangi ekonomik düzeyden, hangi dil ırk ve renkten olursa olsun bütün inananları kardeş ilan etmiştir ve onları aynı safta, yan yana, eşit hizada bir araya getirmiştir.

İslamiyet sonrası, putperestlik ve insan onuruna yakışmayacak tüm kötü âdetler kaldırılmış, yasaklanmıştır. Hak ve hukuka uygun olmayan, zulme sebebiyet veren davranışlara son verilmiştir. Ancak Peygamber Efendimiz (sas), Cahiliye Dönemi Araplarının İslam'a aykırı olmayan geleneklerine devam edebileceklerini belirtmiştir. Örneğin, yeni doğan bir çocuk için kurban kesme âdetinin uygun olduğunu; insanların İslamiyet öncesinde verdikleri yeminlere de sadık kalınması gerektiğini; misafir ağırlamak, ikramda bulunmak, komşularla iyi geçinmek gibi davranışlara devam edilmesinin faziletli olduğunu ifade etmiştir.

Peygamber Efendimiz (sas) buyuruyor ki:
"İnsanlar gümüş ve altın madenlerine benzerler.
Cahiliye Devri'nde hayırlı olanlar, İslam'da da hayırlı olanlardır.
Yeter ki İslam'ı iyi kavrasınlar."²⁶

Sevgili Peygamberimiz, Arap yarımadasının Hicaz bölgesinde, ekin bitmeyen bir vadiye kurulmuş olan Mekke'de dünyaya gelmiştir. Merkezinde Kâbe'nin bulunduğu bu vadinin, doğusunda Ebû Kubeys Dağı ve Safa ile Merve Tepeleri vardır. Güneybatısında Sevr, kuzeydoğusunda ise Hira vardır. Mekke, yeryüzünün en eski yerleşim yerlerinden biridir.

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

Kur'an-ı Kerim'de Mekke, Ümmülkurâ (Şehirlerin Anası)²⁷ ve el-Bele-dü'l-emîn (Güvenilir Yer)²⁸ isimleriyle de geçmektedir.

Mekke, o tarihlerde çorak ve ıssız, insanların uğramadığı bir yerdi. Hz. İbrahim (as), ilahi bir emirle Mısırlı eşi Hacer ve oğlu İsmail'i yanına alarak bu ıssız topraklara doğru yola çıktı. Hz. İbrahim, eşi ve çocuğunu bu ekin bitmez, su bulunmaz beldede bıraktı; onlardan ayrılıp onları göremeyecek kadar uzaklaştıktan sonra, Kâbe'nin bulunduğu yere yönelerek: **"Ey Rabbimiz! Ben zürriyetimden bir kısmını, senin kutsal evinin (Kâbe) yanında tarıma elverişli olmayan bir vadiye yerleştirdim. Bunu yaptım ki Rabbim, namazı kılınlar. İnsanların gönüllerini onlara meylettir ve çeşitli ürünlerden onlara rızık ver ki şükretsiner."**²⁹ diye dua etti ve Filistin'e geri döndü.

Hz. İbrahim, biricik evladı ile eşini Allah'a emanet ederek geride bırakmış; tıpkı kendisi gibi eşi de "Bunu Allah emrediyorsa ben de tevekkül edeceğim." diyerek bu duruma razı olmuştu. Allah, bir çölün ortasında yalnız kalan Hacer ve oğlunu korumuş, onlara zemzem ve çeşitli rızıklar vermişti. Cürhüm kabilesinin bu şehre gelip yerleşmesi ile ana oğul yalnızlıktan kurtulmuş, böylelikle İbrahim'in (as) duası kabul edilmiş ve Mekke İslam medeniyetinin beşiği kılınmıştı.

26 Müslim, Birr, 160.

27 En'âm, 6/92.

28 Tîn, 95/3

29 İbrâhim, 14/37.

Bu ve bunun gibi merak ettiğin konular için buraya bakabilirsin:

Hız. İsmail (as), Mekke'de büyüüp evlendikten sonra Kâbe'nin yeniden inşa edilmesinin ardından onun bakım ve sorumluluğunu üstlenmiştir. Hz. İsmail'in soyundan gelenlere ait olan Kâbe ile ilgili görevler zamanla Peygamberimizin dedesi Abdülmuttalib'in kontrolüne geçmişti. Abdülmuttalib; hacılara su ve yemek temin etme görevini üstlenmişti.

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

Mekke'de yaşayan kabileler için üstünlük ve şeref kabul edilen diğer görevler şunlardır:

Hicâbe. Kâbe'nin perdedarlığı ve anahtarlarını taşıma görevidir.

Sikâye. Kâbe'yi ziyarete gelenlerin suyunu temin etme ve zemzem kuyusuna bakma görevidir.

Rifâde. Kâbe'yi ziyaret için Mekke'ye gelenleri ağırlama, barındırma ve muhtaçlara yardımcı olma hizmetidir.

Nedve. Kusay tarafından yapılan Dârünnedve adlı istişare meclisi binasında yapılan toplantılara başkanlık etme görevidir. Savaş, barış ve diğer bütün önemli işlerin kararı burada yapılan toplantılarda verilirdi. Kırk yaşından küçük olanlar bu meclise alınmazlardı.

Livâ. savaş zamanında ve askerin toplanmasında sancağı taşıma görevidir.

Kıyâde ise savaşta kumandanlık etmek demektir.

Hicaz bölgesine hâkim olan Araplar kabileler hâlinde yaşarlardı. Birlik ve beraberlik içerisinde olup millet bilincini oluşturamamışlardı. Genellikle çöllerde göçebe hayatı yaşıyorlardı ve halkın asıl geçim kaynağı ticaretti. Kâbe; putperest Araplar tarafından da kutsal sayıldığı için Hicaz'ın en önemli panayırı Mekke civarında kurulurdu. Başlıcaları **Ukâz, Mecenne, Zül-mecâz**'dı. Her kabilenin ayrı bir putu, her putun özel bir ziyaret günü vardı. Yıl boyunca her gün putlarını ziyarete gelen kalabalık gruplar olurdu. Uzaktan yakından birçok tüccarın yanı sıra şairler, farklı dinlerden kimseler ve hatipler de Kâbe'yi ziyarete geliyordu. Ukâz panayırında şiir yarışmaları da düzenlenirdi. Birinci seçilen şiirler Kâbe'nin duvarına asılırdı.

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

Kâbe'nin duvarında asılmış olan yedi meşhur kasideye el-Muallakâtü's-seb'a denilmiştir.

Mekke; bir ticaret merkezi olduğu kadar putperestliğin de merkezi hâline gelmişti. Mekke'ye ilk putu getiren kişi Amr b. Lühay'dır. Arabistan'da müşriklerden başka, Musevi, Hristiyan, Mecusi (ateşe tapan) ve Sâbii dinlerine mensup kimseler de vardı. Çok az sayıda, Hz. İbrahim'in dinini benimsemiş, tevhid inancında olan Hanifler vardı. Hanifler, Allah'ın bir ve tek olduğuna inanır, şirkten ve putlardan uzak durur, Cahiliye âdetlerinden hoşlanmazlardı.

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

*Araplar arasında önemli putlar; önünde fal okları çekilip büyük kararların bu oklarla alındığı **Hübel**, yağmur tanrısı olarak kabul edilen **Lât**, kader tanrısı **Menât**, izzet tanrısı **Uzzâ**'ydı. Mekke'de Kâbe ve civarına 360 kadar put yerleştirilmişti.*

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Gerçek şu ki insanlar için yapılmış olan ilk ev, âlemlere bir hidayet ve bir bereket kaynağı olan Mekke'deki evdir."³⁰

30 Âl-i İmrân, 3/96.

Mekke'yi önemli kılan, Allah'a kulluk edilmesi için yapılan ilk mabedin -yani Kâbe'nin- burada olmasıdır. Kâbe-i muazzama; yeryüzünde Allah'ın emri, meleklerin yardımı ile Hz. Âdem tarafından inşa edilen ilk ev/mabettir. Selden sonra kumlar altında kaldığı için Hz. İbrahim'e yeniden inşa etmesi emredilmiştir. Kâbe'nin temellerine ulaşan, duvarlarına taş ören ve teslimiyet örneği oğlu İsmail ile beraber Kâbe'yi yükseltip inşasını tamamlayan Hz. İbra-

him'dir. Kâbe'nin duvarlarını örerken yükselti olsun diye onun ayağının altına konulan taş basamak ise **"Makam-ı İbrahim"**dir.³¹ O taş İbrahim Halilullah'ın (as) mübarek ayak izi çıkmıştır.

Kâbe'nin inşaatı sonunda Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail ellerini açıp Rahmân ve Rahîm olan Allah'a şöyle nida etmiştir:

"...Ey Rabbimiz! Bizi sana teslim olanlardan eyle, soyumuzdan da sana teslim olacak bir ümmet çıkar. Bize ibadet usullerimizi göster, tövbemizi kabul et. Şüphesiz tövbeleri kabul eden, merhameti bol olan yalnız sensin. Soyumuzdan, onlara senin ayetlerini okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları arındıracak bir elçi çıkar Rabbimiz! Çünkü yalnız sensin kudret ve hikmet sahibi."³²

Bu duadan sonra Allah (cc), Hz. İbrahim'e, Kâbe'nin kutsal bir mekân, tevhid inancının merkezi, iman ehlinin buluşma noktası olduğunu bildirmiştir. İnsanların hac için Kâbe'yi ziyaret etmelerini ve Hz. İbrahim'in insanları davet etmesini emretmiştir. Kâbe; Son Peygamber'in doğduğu şehrin, Mekke'nin kalbidir.

Peygamber Efendimiz (sas) şöyle buyurmaktadır:

"Ben, atam İbrahim'in duası, kardeşim İsa'nın müjdesi ve annem Âmine'nin rüyasıyım."³³

31 Buhârî, Salât, 30.

32 Bakara, 2/128-129.

33 İbn Hanbel, *Müsned*, 4/127.

OKUMA PARÇASI:

”

Ebabillerin Zaferi

Sevgili Peygamberimiz (sas) dünyayı teşrif etmeden kısa bir süre önceydi. Habeş Valisi Ebrehe, Kâbe'nin hem dinî hem ticarî bir merkez oluşunu kıskanıyordu. Gücün ve itibarın kendisinde olmasını istiyordu. Bu sebeple, Yemen'de görkemli bir tapınak yaptırmıştı. Ancak buna rağmen herkes Kâbe'yi ziyaret için Mekke'ye gitmeye devam ediyor, Ebrehe'nin yaptırmış olduğu bu ihtişamlı tapınak ilgi görmüyordu. Ebrehe, Kulleys Tapınağı'nın itibarını artıracağına inanarak Kâbe'yi yıkmak için fillerin de bulunduğu büyük bir ordu ile Mekke'ye hücum etmişti. Bundan sonra tüm Arapların ibadet için San'a'daki o mabede geleceğini hayal ediyordu. Onu yolundan alıkoyacak olan ebabil kuşlarından ve taşıdıkları siccil denilen taşlardan haberi yoktu. Ebrehe, Kâbe'yi yıkmaya gücünün yetmeyeceğini bilmiyordu. Çünkü Kâbe'nin, Beytullah (Allah'ın evi) olduğunu ve onu Allah'ın koruyacağını anlayamıyordu.

Ebrehe ordusu; önünde büyük bir fil olduğu hâlde Kâbe'ye doğru ilerlerken yolda karşılarına çıkan Kureyşlilerin mallarını yağmaladılar. Ele geçirilen mallar arasında Abdülmuttalib'in yüz devesi de vardı. Abdülmuttalib'in öncülüğünde bir grup Ebrehe ile görüşüp mallarını geri istemeye gittiler. Ebrehe, "Ben sandım ki Kâbe'yi yıkmaya yım diye rica etmeye geldiniz. Oysa siz develerinizin derdine düşmüşsünüz!" deyince Abdülmuttalib ona cevaben: "Ben develerin sahibiyim, onları almaya geldim. Kâbe'nin Rabbi var ve onu korur." dedi. Ebrehe mallarını onlara verip ordusuna ilerleme emrini verdiği sırada bir anda gökyüzünü ebabil kuşları kapladı. Her kuş gagasında ve ayaklarında taş taşıyordu. Bu taşlar kime isabet ederse helak ediyordu. Düşman korkuya kapılarak dağıldı. Ebrehe de San'a'ya geri döndü. Aldığı yaralar sonucu kısa süre sonra öldü. Fil suresinde Ebrehe ve ordusunun yenilmiş ekin yaprakları gibi olduğu haber verilmiştir. Böylelikle Allah'ın evine ziyaret ve ibadet için değil de küstahça ve saldırı niyetiyle gitmek isteyenlerin akibeti tarihe yazılmıştır.

“

Allah Teâlâ, Fil suresinde şöyle buyurmaktadır:
"Rabbin fil ordusuna ne yaptı, görmedin mi? Onların planlarını boşa
çıkarmadı mı? Onların üzerine pişkin tuğladan yapılmış taşlar
yağdıran sürü sürü kuşlar salmadı mı? Sonuçta Allah onları
yenilip ezilmiş ekine çevirdi."³⁴

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

Ordunun önünde yürüyen filler sebebiyle bu hadiseye **Fil Vakası**, olayın meydana geldiği seneye **Fil Yılı** denilmiştir.

İçimizden Biri: Abdullah'ın Oğlu Muhammed

Hiz. Muhammed, henüz dünyaya gelmeden, babası Abdullah hastalanarak genç yaşında vefat etti. Abdülmuttalib, oğlu Abdullah'ın vefatının acısını her an içinde hissediyor, onun hasretine alışmakta zorlanıyordu. Gelini Âmine, Abdullah'ın emanetini taşıyordu. Torununun doğacağını haber alan Abdülmuttalib, dua ederek hayırlı haberi bekledi. Arapların takvim başı olarak kullandıkları Fil Olayı'ndan yaklaşık 52 gün sonraydı. 12 Rebiülevvel 571 Pazartesi gecesi Hiz. Muhammed (sas) dünyaya geldi. Doğduğunda, dedesi Abdülmuttalib bir ziyafet verdi, sonra onu kucağına alıp Kâbe'ye götürdü, dua etti ve Allah'a hamdetti. Yerde ve gökte övülsün diye adını "Muhammed" koydu.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Muhammed kelimesi "övgüye değer bütün güzellikleri ve iyilikleri kendinde toplayan kişi" anlamına gelmektedir. Peygamber Efendimizin bu isimden başka isimleri de vardır. Peygamberimizin diğer isimleri nelerdir?

³⁴ Fil, 105/1-5.

Rivayet edildiğine göre, Peygamberimizin (sas) doğduğu gece birtakım olağanüstü olaylar meydana gelmişti. O gece İran Kısrası'nın sarayında 14 sütun yıkılmış, Mecusilerin İran'da İstahabat şehrinde tapındıkları bin yıldan beri yanmakta olan ateş ocakları sönmüş, Sâve (Taberiyiye) Gölü yere batmış, bin yıldan beri kurumuş olan Semâve Deresi sularla dolup taşmıştı. Mecusilerin büyük bilgini Mûdibân rüyasında Kâbe'deki putların yüzüstü devrildiklerini görüp korkuya kapılmıştı. Onun doğması ile bütün dünyada hüküm sürmekte olan cehalet ve küfür ateşi sönmeye mahkûm olmuş, cihan uzun zamandır beklenen nur ile dolmuştu. Putperestlik ve zulüm son çirpinişlerini yaşıyordu.

Hiz. Muhammed'in doğduğu evin yerine yapılan bu yapı, günümüzde kütüphane olarak kullanılmaktadır.

Hiz. Muhammed (sas), Mekke'nin doğusunda bulunan Hâşimoğulları mahallesinde, babasından kendisine miras kalan evde dünyaya gözlerini açtı. Babası Abdullah, doğumundan iki ay kadar önce Suriye seyahatinden dönerken Yesrib'de (Medine) hastalanarak 25 yaşında vefat edince oraya defnedildi. Peygamberimize (sas) miras olarak beş deve, bir koyun sürüsü, doğduğu ev ve Ümmü Eymen künyesiyle bilinen bir hizmetkâr kaldı. Hiz. Muhammed babasını hiç göremedi.

Annesi Âmine, onun doğumu ile hem seviniyor hem de babasız bir evlat büyütecek olmanın hüznünü yaşıyordu. Peygamberimizin (sas) babası Abdullah, Kureyş kabilesinin Hâşimoğulları kolundan, annesi Âmine ise Zühreoğulları kolundandı. Her ikisi de Mekkeli olup soyları Kilâb'da birleşiyordu. Peygamber Efendimiz (sas), Hiz. İbrahim'in büyük oğlu Hiz. İsmail'in neslindendir.

Peygamber Efendimiz (sas) şöyle buyurmaktadır:
"Allah, Hiz. İbrahim'in oğullarından Hiz. İsmail'i, İsmailoğullarından Kinâneoğullarını, Kinâneoğullarından Kureyş'i, Kureyş'ten Hâşimoğullarını, Hâşimoğullarından da beni seçmiştir."³⁵

35 Müslim, Fedâil, 1.

صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Sevgili Peygamberimiz (sas) doğduğunda, annesi Hz. Âmine onu kısa bir süre emzirdi, çünkü Âmine'nin sütü yetmemişti. Bu nedenle **Süveybe** ona bir süre sütannelik yaptı. Mekke'nin havası ve salgın hastalıklar yeni doğan çocukları olumsuz etkilediği için bebekler çöldeki vahalarda yaşayan sütannelere verilirdi. Böylece çocuklar daha sağlıklı büyüyor, Arapça konuşmayı daha iyi öğreniyor, sözlü kültürün içinde yetişiyorlardı.

Sütanneliği bir gelir kaynağı olarak gören bedevi kadınlar, genellikle zengin ailelerin çocuklarını tercih ederlerdi. Hz. Halîme, kıtlık ve kuraklığın yoğun olduğu bir yıl, köyünden bazı kadınlarla birlikte bu amaçla Mekke'ye gitti. Hz. Halîme, sütannelik yapmak için Mekke'de uygun bir çocuk ararken başlangıçta Hz. Muhammed'i almakta tereddüt etti. "Annesi veya dedesi zengin olmayan bu yetim çocuk için bize ne ücret verebilirler ki?" diye düşünüyordu. Eğer onu almazsa eli boş dönecekti. Eşi Hâris; "Belki Allah onunla bize bereket verir." deyince almaya razı oldu. Hz. Halîme böylece Son Peygamber'e sütannelik yapma şerefine sahip olduğunu henüz bilmiyordu. Küçük Muhammed'i evine götürdüğü andan itibaren onda birtakım farklılıklar olduğunu sezip, onu her an korumak ve daha iyi yetiştirmek için elinden geleni yapmaya özen gösterdi. Sevgili Peygamberimiz, Hâris'in evinde 4 yaşına kadar kaldı. Sütkardeşleri Üneyse, Şeymâ ve Abdullah'la birlikte vakit geçirir ve kuzulara çobanlık yapardı.

DÜŞÜNELİM... BULALIM...

H. Peygamber'in doğduğu dönemde çocukların sütanneye verilmesinin arkasında yatan sosyal ve kültürel faktörler nelerdi?

Şehirden uzakta doğa ile iç içe büyümek muhakkak ki Hz. Muhammed'in peygamberlik sürecinin önemli bir parçası olmuştur. Mevsimlerin geçişinin doğadaki yansımaları izlemek, hayvanlar ve bitkilerin yetişmesine şahit olmak, uçsuz bucaksız bir manzaranın içinde ilk çocukluk yıllarını geçirmek Hz. Muhammed'in (sas) ufkunun erken yaşta genişlemesine sebep olmuştur.

H. Halîme, süt evladına oldukça alışmış, onu çok sevmiş olmasına rağmen ayrılık vakti gelince Hz. Âmine'ye evladını teslim etti. Hz. Muhammed (sas) 2 yıl boyunca muhabbet dolu bir evde annesi Âmine'nin eşsiz şefkati ve sevgi dolu sözleriyle yaşadı. 6 yaşına geldiğinde, annesi ile beraber babasının Medine'de bulunan kabrini ziyaret etmek ve oradaki akrabaları ile vakit geçirmek üzere hizmetkârları olan Ümmü Eymen'le beraber yola çıktılar. Medine'de dayıları olan Neccâroğullarında yaklaşık bir ay misafir oldular. Ne hüzünlüdür ki dönüş yolunda Ebvâ köyünde Âmine hastalandı ve burada vefat etti. Evladının hem yetim hem öksüz kalacağını hissederek üzülen annesi, yavrusunu son kez bağrına bastı. Onun nurlu yüzüne ayrılık acısıyla baktı ve dudaklarından şu sözler döküldü:

"Her yeni eskiyecek, her fâni yok olup gidecek,
Ben de öleceğim, fakat buna gam yemem,
Geride şanı yüce olacak, hayırlı bir insan bırakıyorum."

Hız. Âmine kısa bir süre sonra ruhunu teslim etti. Ümmü Eymen çöl yolculuğunda mahzun kalan çocuğı teselli ederek Mekke'ye getirdi. Hız. Muhammed'e annesizliğı hissettirmemek için onu daima merhametle kucakladı. Sevgili Peygamberimiz de ileride Ümmü Eymen'den bahsederken sevgi dolu bir şekilde **"Annemden sonra annemdir."**³⁶ diyerek onun kalbindeki yerini ifade etmiştir.

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

Yıllar sonra. hicretin 6'ncı yılı Hudeybiye Barışı dönüşünde Resûlullah (sas) Efendimiz, annesinin kabrini ziyaret edip, teessürle gözyaşı döktü.

Ardından, "Annemin bana olan şefkatini hatırlayarak ağladım."³⁷ buyurdu.

Ümmü Eymen ve Hız. Muhammed Mekke'ye vardıklarında Abdülmuttalib onları karşıladı. Hem annesiz hem babasız kalan torununun bakımını üstlendi. O zamanlar Abdülmuttalib 80 yaşlarında bir ihtiyardı. Torununu 8 yaşına gelinceye kadar himaye etti; kimseye göstermediğı şefkat, saygı ve ilgiyi Hız. Muhammed'e gösterdi. Onsuz yemeğe başlamaz, Kâbe'nin yanındaki minderine bir tek Hız. Muhammed'in oturmasına müsaade ederdi. Onun ileride şanı yüce biri olacağını sık sık söylerdi. Vefatından kısa bir süre önce çocuklarını yanına çağırırdı. Kendisinin vefatından sonra Hız. Muhammed'in himaye edilmesi, bakımının üstlenilmesi gerekiyordu. Buna en uygun kişinin Ebû Tâlib olduğunu düşünüyordu. Yeğenine sahip çıkmayı gönülden isteyen Ebû Tâlib, Abdülmuttalib'in vefatından sonra onu kendi evine götürdü. Hanımı Fâtıma da Hız. Muhammed'e çok büyük bir sevgi ve ilgi gösterdi. Anne şefkatiyle gül yağı sürerek saçlarını tarar, kendisi yemez ona yedirirdi.

DÜŞÜNELİM... BULALIM...

Hız. Muhammed'in amcası Ebû Tâlib'in maddi zorluklar içindeyken ona sağladığı destek, akrabalık bağının önemi konusunda sana neler düşündürdü?

36 İbn Hacer, *İsâbe*, 8/169.

37 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (Beyrut, 1398/1978), 1/116-117.

Kur'an-ı Kerim'de, **"Rabbın seni yetim bulup barındırmadı mı?"**³⁸ ayeti bize bu durumu hatırlatır. Babasını, annesini, dedesini kaybeden; amcasının korumasına teslim edilen Hz. Muhammed; çocukluğunda yaşadığı bu zorluklara rağmen hiçbir zaman sahipsiz, mağdur ve mazlum olmamıştır. Allah (cc) onu bütün bu yaşadığı zorluklarla eğitmeye devam etmiş ve hayatın içinde yaşanabilecek duygularla erkenden tanıştırmıştır. İnsanlık âlemi için gönderilen "en güzel örnek" Hz. Muhammed (sas), Allah'ın korumasında çocukluk yıllarını geçirmiştir.

Erdemli Genç: Muhammedü'l-Emin

H. Muhammed (sas), 8 yaşından itibaren amcası Ebû Tâlib ile yaşadı. Ebû Tâlib zengin biri değildi. Ancak asil, cömert ve zeki oluşuyla Mekke'de herkesten saygı ve itibar görürdü. Koyun sürüsü vardı ve geçimini ticaretle sağlıyordu. Yeğeni Hz. Muhammed'i çok seviyor, kıymetli bir emanet olduğu için onu yanından hiç ayırmıyordu. O da amcasına çok düşküdü. Ebû Tâlib'e işlerinde yardımcı olmak için elinden geleni yapar, koyunlarını güder, yükünü hafifletmekten büyük onur duyardı. Maddi olarak zor dönemlerden geçen amcasının her an yanındaydı. Sorumluluk sahibiydi, Cahiliye âdetlerinden ve eğlence ortamlarından hoşlanmazdı. Koyunlara çobanlık yaparken doğada ibret alınacak nice olaylara tanık olur, düşünür ve buradaki yalnızlıktan, dağların, taşların ağaçların sükûnetine şahit olmaktan zevk alırdı.

Sen Ne Dersin?

H. Muhammed çobanlık yaparken yaşadığı tefekkürle Cahiliye toplumunun kötülüklerinden uzak durmuştur. Sen tefekkür hakkınca ne dersin?

Bir defasında Ebû Tâlib ticaret kervanıyla Şam'a giderken Hz. Muhammed'i (sas), yorulmasını istemediği için Mekke'de bırakıp yola çıkmaya karar verdi. Bu yolculuk aylarca sürebileceğinden Hz. Muhammed amcasından ayrı kalmak istemiyordu. Onunla Şam'a gitmek istediğini söyledi. Amcası yolculuğun uzun

38 Duhâ, 93/6.

ve yorucu olacağını, bu iş için henüz küçük olduğundan onu götüremeyeceğini anlattı. Peygamberimiz mahzun bir şekilde, **“Amca sen gidersen ben kiminle kalacağım.”** dedi. Geride kalmaktan ne kadar üzüntü duyduğunu amcasına hissettirince Ebû Tâlib çok sevdiği yeğenini kıramadı. Onu da beraberinde götürdü. O sıralarda Hz. Muhammed 12 yaşındaydı. Şam’ın güneyinde Busrâ denilen kasabada Bahîrâ adında bir rahip yaşardı. Kasabaya uğrayan kervanlarla hiç ilgilenmediği hâlde, Hz. Muhammed’in (sas) içinde bulunduğu kervanı karşılayarak kabileye bir ziyafet verdi. Çünkü o, eski kaynaklarda son peygamberin gönderileceğini okumuştı. Ve bunun işaretlerini uzun zamandır takip ediyordu. Edindiği bilgilerle, Hz. Muhammed’in (sas) simasından, onda bir farklılık, üstün bir insan olduğuna dair işaretler olduğunu sezmişti. Merakını gidermek için ona sorular sordu. Aldığı cevaplar karşısında Şam yolculuğunun bu çocuk için tehlikeli olacağını düşünerek endişeye kapıldı. Ebû Tâlib’e: “Bu çocuk Son Peygamber olacaktır. Şam Yahudileri içinde son peygamberin özelliklerini bilen kâhinler vardır. Tanırlarsa ihanet ve kötülüklerinden korkulur. Bu çocuğu Şam’a götürmeyiniz...” diyerek engel olmak istedi. Bunun üzerine Ebû Tâlib alışverişini hemen burada tamamlayıp Mekke’ye geri döndü.

Hz. Muhammed (sas), genç yaşında Mekke etrafındaki tepelerde çobanlık yaparken tefekkürle meşgul oluyor, Cahiliye atmosferinden kendisini uzak tutuyordu. Şehir merkezinde onlarca yıldır bitmek bilmeyen kavgı ve savaşlar, haksızlıklar, dışarıdan gelen tüccar ve ziyaretçilere karşı gasp, yağmalama, emanete ihanet gibi kötü olaylar vardı. Günün birinde Yemen’den ticaret için gelen bir kişinin kendisine yapılan haksızlığı Ebû Kubeys Dağı’na çıkarak halka ilan etmesi ve yardım istemesi, bu zorbalığa birilerinin dur demesi gerektiğini kesinleştirmişti.

Genç Muhammed 20 yaşlarında iken Amcası Zübeyr, Kureys’in önde gelenleriyle Dârünnedve’de bir toplantı yaptı. Amaçları Mekke’de huzur ve güvenlik ortamını sağlamak, Mekkeli olsun olmasın, şehre dışarıdan gelenlerin mallarını korumak, haksızlığa uğrayan herkese yardım etmekti. Bu niyetle anlaşıp yemin ettiler. Peygamberimiz (sas) bu topluluğa amcaları ile beraber katıldı. Bu antlaşmaya **Hilfûl-fudûl (Erdemliler Birliği)** deniliyordu. Hz. Muhammed (sas) bu oluşumun içinde olmaktan çok büyük memnuniyet duymuş ve sevincini yıllar sonra dahi ifade etmişti. Cahiliye gençlerinin içki, kumar, zina, kavgı, ihanet vb. ile ömürlerini ziyan ettikleri zamanlarda o, zulmün yerine adaletin hâkim olmasını ve Mekke’de emniyet ortamının sağlanmasını istiyordu.

Sevgili Peygamberimiz, ahlaksızlıklar ve haksızlıkların yaşandığı bir toplumda çocukluğundan itibaren hiçbir kötülüğe yaklaşmamış, güzel ahlakı, doğru sözlülüğü ve güvenilir oluşuyla herkesin dikkatini çekmişti. Onun bu özelliklerinden dolayı kendisine “Muhammedü’l-Emin” (Güvenilir Muhammed) denilmiştii. O, kendisine verilen emanetleri korur ve aynı şekilde sahibine teslim ederdi. Emanete ihanetin yaygın olduğu bir ortamda bu dürüstlüğü nedeniyle de herkesin güvenini kazanmıştı.

Kâbe Hakemliği

İçinde yaşadığı müşrik toplumun putlarına tapmamasına rağmen onun dürüst, zeki ve iyi ahlaklı olduğuna dair kimsenin bir tereddüdü yoktu. Hatta bir vakit Kâbe'nin tamir edilmesi gerektiğinde onun çözüm odaklı karakteri büyük bir anlaşmazlığın, belki de kabileler arası savaşın önüne geçmişti. Bilindiği üzere Kâbe'yi Hz. İbrahim oğluyla birlikte yeniden inşa etmişti. Zamanla sel suları, diğer tahribatlar nedeniyle Kâbe'nin yıkılan kısımlarının yeniden yapılması için Mekke'nin ileri gelenleri karar aldılar. Cahiliye Dönemi'nde Kâbe'nin içinde kıymetli eşyalar bulunurdu. Yıkılan duvarlardan bir hırsız içeri girerek eşyaları çalmıştı. Bu nedenle bir an evvel inşaat malzemelerini temin etmeleri gerekiyordu. O günlerde Cidde sahilinde kaza yapmış olan bir gemi olduğunu haber alınca geminin kerestelerini alıp Kâbe'nin binasını sağlamlaştırmak için kullandılar. Gemide bulunan bir marangoz da inşaatın nasıl yapılacağı konusunda bilgi verdi.

Kâbe tadilatı devam ederken, sıra Kâbe'de bulunan mübarek bir taş olan Hacerülesved'i yerine yerleştirmeye geldiğinde kabileler arasında kavga çıktı. Çünkü herkes bu şerefi kendi kabilesinin üstlenmesini istiyordu. Kavga büyümeden bir anlaşmaya vardılar. "Ertesi sabah Kâbe'nin Safa Tepesi yönünden ilk giren kişi hakem olsun, o ne derse tabi olalım." dediler. Sabah olunca, merakla kapıdan ilk girecek kişiyi beklerken, bir de baktılar ki Hz. Muhammed, Safa kapısında göründü. Kabile temsilcileri el-Emin dedikleri bu genci gördüklerine çok sevindiler. Çünkü o tarafsız, adaletli, çözüm odaklı, herkesin güvenini kazanmış bir gençti. Vereceği karara gönül rahatlığı ile uyacaklardı. Durumu kendisine anlatıp hakemlik yapmasını istediler. Hz. Muhammed çok düşünmeden sırtındaki hırkasını çıkarıp yere serdi, Hacerülesved'i alıp elleriyle hırkasının üzerine koydu. Her kabileyi temsilen bir kişinin hırkanın bir ucundan tutmasını ve taşın konulacağı yere kadar birlikte götürmeyi teklif etti. Denileni yaptılar ve Hz. Muhammed de taşı alıp elleriyle yerine yerleştirdi. Böylece her kabile bu şerefli işe ortak olmuş oldu. Daha önce hiçbirinin aklına gelmeyen bu fikir herkesi memnun etmişti. Hz. Muhammed'in Kâbe tamirinde yaptığı hakemlik ile Mekke'de büyük bir çatışmayı önlenmiş oldu.

O, genç yaşına rağmen üstün bir zekâ, kavrayış ve öngörüye sahipti.³⁹

Hız. Muhammed 25 yaşındayken;

- ✓ Duruşu ve asaleti ile takdir gören,
- ✓ Zamanın ötesinde nitelikli düşünme becerisine sahip,
- ✓ Pratik yaklaşımlarıyla kolaylaştırmayı seven,
- ✓ Varlığı ile güven veren,
- ✓ Bulunduğu yere bereket getiren bir gençti.

Sen Ne Dersin?

Sizler Peygamber Efendimizin (sas) ümmetinden bir genç olarak onun bu güzel özelliklerinden hangilerini hayatınıza geçirmeye çalışıyorsunuz?

Barıştan ve huzurdan uzak bu toplumun içinde yüksek ahlakı ile dikkat çeken Hz. Muhammed'e Hz. Hatice sermaye ortaklığıyla ticaret yapmayı teklif etmişti. Amcasına maddi destekte bulunmayı arzu eden Hz. Muhammed (sas) bunu kabul etti. Hatice'nin yardımcısı Meysere ile beraber Suriye'ye kervanla gittiler. Üç ay sonunda Mekke'ye geri döndüklerinde Hatice yapılan ticaretten çok memnun oldu. Çünkü o zamana kadar hiç kimse bu kadar kâr ederek dönmemişti. Hz. Hatice de Peygamberimize iki kat ücret ödedi. Allah (cc); Hatice'ye vefat eden eşinden kalan tüm serveti idare edecek basiret ve kabiliyeti vermişti. Hatice, kadınların değersizleştirildiği, sınıf ayrımcılığının had safhada yaşandığı, malını emanet edecek kimsenin bulunmadığı, adaletin çiğnenip zulmün arttığı, gözünü menfaat hırsı kaplayanların hâkim olduğu bir zamanda yaşıyordu. Fakat bütün bu kötülüklerin normal karşılandığı Arabistan'ın Mekke şehrinde Cahiliye âdetlerine kapılmış insanlardan uzak duruyordu. O, iyiliğin, insan onurunun ve ahlaki değerlerin en güzel timsaliydi. Güçlü ve vakur bir hanımdı. Kimsenin karşısında eğilip bükülmezdi. Yetenekli ve becerikliydi. İşlerini kendisi takip ederdi. Asil bir ailenin ferdiydi. Doğru adımları ve temiz ahlakıyla ailesine değer katardı. Bütün bunlar sebebiyle Mekkeliler onun isminin yanına bir isim daha eklemişti: **Tâhire** (tertemiz).

³⁹ Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 25.

H. Hatice, ticaret kervanlarının kazancından hiç çekinmeden muhtaçlara harcayan sevgi dolu bir yardım eli idi. Evlenmek için pek çok talibi olmasına rağmen hiçbirini kabul etmiyordu. Ancak kervanını emanet ettiği H. Muhammed'in ahlakına ve gayretine hayran oldu. Aracılar ve aile büyükleri ile görüşmeler sonucunda evlenmeye karar verdiler. Nikâhtan sonra davetlilere ziyafet sofraları kuruldu ve H. Muhammed (sas), H. Hatice'nin evine geçti. Örnek ve ideal bir aile oldular. H. Hatice, Sevgili Peygamberimizi derin bir sevgiyle seviyor ve ona büyük saygı gösteriyordu. H. Peygamber çocukluğunda sahip olamadığı aile ortamına kavuşmuş, 15 yılı peygamberlikten önce, 10 yılı peygamberlikten sonra olmak üzere 25 yıl boyunca H. Hatice ile mutlu bir evlilik yaşamıştı. H. Peygamber'in bu evliliğinden 6 çocuğu oldu. Arap toplumunda, ilk doğan çocuğun adı, babasının künyesi olarak kullanılırdı. Bu nedenle H. Peygamber'in (sas) künyesi de "Ebû'l-Kâsım" (Kâsım'ın babası) olmuştur. Kızı Fâtıma hariç tüm çocukları Peygamber Efendimizden önce vefat etmişlerdir. Peygamberimizin (sas) Mısırlı eşi Mâriye'den de İbrâhim adında bir oğlu dünyaya gelmiş, fakat hicretin 10. yılında henüz iki yaşına girmeden ölmüştür.

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

Peygamber Efendimizin, H. Hatice ile evliliğinden olan çocuklarının isimleri Kâsım, Abdullah, Zeyneb, Rukıyye, Ümmü Külsûm ve Fâtıma'dır.

H. Muhammed (sas), daima sevgi dolu bir eş, merhametle kuşatan bir baba, vefalı bir aile reisi ve akraba olmuştur. Her insanın ailesi ile ilgilenmek gibi önemli bir görevi olduğunu bilen H. Peygamber, aile fertleri ile vakit geçirirdi. Evini ihmal etmez, eşine yardımcı olur, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılar, kendi yapabileceği işleri başkasına yaptırmazdı. Aile halkının karakter ve anlayışına göre davranır, mutluluğu ve huzuru korumak için gerekirse susardı. O çatışmayı değil anlaşmayı ve muhabbeti tercih ederdi. Azarlamaz, kırıncı sözler söylemez, baskı yapmazdı. Samimi, şefkatli ve nazik davranışlarıyla ailesine değer verdiğini her zaman hissettirirdi.

H. Hatice ile evliliği boyunca aile saadetine ve eşler arası sevginin en güzel örneğini sunmuşlardı. Öyle ki eşinin vefatından sonra bile onu sık sık anar, bir koyun kesildiğinde, aziz hatırasına hürmeten H. Hatice'nin yakın arkadaşlarına hediye olarak gönderirdi.

Efendimiz (sas), ***"Sizin en hayırlınız ailesine karşı en iyi olanınızdır. Ben de aileme karşı en iyi olanıyım."***⁴⁰ sözleriyle aile hayatının ve evliliğin, gençlerin hem dinî hem dün-

⁴⁰ Tirmizî, Menâkıb, 63.

yevi hayatlarına katkı sağlayacağını, mutlu bir yuvanın insanın şahsiyetini geliştireceğini ve hayırlı insan olmanın göstergesinin aileye karşı iyi olmak olduğunu vurgulamıştır.

Peygamberimiz çocuklarının her birini çok sevmiş, bağrına basmış ve öpmüştür. Himayesinde olan Hz. Enes, evlatlığı Hz. Zeyd, amcaoğlu Hz. Ali ve aynı sofrada oturdukları üvey evlatları gibi birçok çocuğun terbiyesine dikkat etmiş, onları incitmeden güzeli, iyi olan davranışları anlatmış ve onlara örnek olmuştur. Aile içinde nezaket kurallarına uygun davranıldığında evin bereketli olacağını ifade ederek, himayesindekilere yumuşak bir dille tavsiyelerde bulunmuştur.⁴¹ Kızı Fâtıma ne zaman babasının yanına girse Hz. Peygamber ayağa kalkar, elinden tutar, onu öper ve yerine oturturdu.⁴² **“Fâtıma benden bir parçadır.”**⁴³ sözü Hz. Peygamber’in kızına olan gönül dolusu sevgisinin izahıdır. Sabah namazı vakti geldiğinde Fâtıma’nın kapısını tıklatarak **“İlaydi namaza! Ey Peygamber’in ev halkı, Allah sizi günahlardan arındırmak ve tertemiz yapmak ister.”**⁴⁴ diye seslenerek ibadete teşvik etmiştir.

Kızı Zeyneb’den doğan torunu Ümâme’ye olan sevgi ve hoşgörüsüne mescide gelenler şahit olmuştur. Küçük torununu omzunda taşır, namaz kılarken sırtında olmasına müsaade eder ve bundan rahatsızlık duymazdı. Bu ancak samimi bir sevginin tezahürü olabilirdi. Torunlarına çok düşkün olan Hz. Muhammed (sas), “iki reyhanım” diyerek sevdiği Hasan ve Hüseyin’in isteklerini yerine getirir, onları sırtına alıp gezdirir ve onlarla oyunlar oynardı. Merhameti tüm insanlığı kuşatacak kadar engin olan Peygamberimiz (sas), çocukların vefatına da derinden üzülürdü. Kendi oğlu İbrâhim de henüz süt emme çağında ölünce evladını şefkatle bağrına basarak gözyaşı dökmüştü. Bu durumu yadırgayan kişilere cevaben **“Göz yaşarır, kalp hüznlenir.”**⁴⁵ buyurmuştu. O, en güzel ahlaki değerlerle süslenmiş, acı tatlı birçok tecrübeyle yaşamış, yaratılmışların en şerefli, sabır ve sevginin en güzel örneği olarak insanlığa gönderilmiştir. Onun yaşantısına tanık olanlar ailesine karşı daha şefkatli bir kimse görmemişlerdi.

Buraya kadar öğrendiğin konuları dinlemeye ne dersin?

İlgili konulara aşağıdaki karekoddan ulaşabilirsin.

41 Tirmizî, İsti’zân, 10.

42 Ebû Dâvûd, Edeb, 143, 144; Tirmizî, Menâkıb, 60.

43 Buhârî, Fedâilü ashâbi’n-nebi, 12, 29.

44 Ahzâb, 33/33.

45 Buhârî, Cenâiz 43; Müslim, Fedâil, 62.

“Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı
alaktan (asılıp tutunan zigottan)
yaratmıştır. Oku! Kalemle (yazmayı)
öğreten, (böylece) insana bilmediğini
bildiren Rabbin sonsuz kerem sahibidir.”

(Alak, 96/1-5)

ÜNİTE 3: TEVHİDE ÇAĞRI/DAVETTE İLK BASAMAK: MEKKE DÖNEMİ

İÇİNDEKİLER

Vahyin Tarihe Son Dokunuşu	44
Davete Kapanan Kapılar: İnkâr, İşkence, Boykot	56
Dengeleri Değiştiren Karakterler: Hz. Ömer ve Hz. Hamza'nın Müslüman Oluşu	60
Müslümanların Hak Mücadelesi: Direniş ve Habeşistan'a Hicret	62
Davetin Buruk Yılı	63
Tâif Yolculuğu	65
Rabbani İltifat: İsrâ ve Miraç	67
Hicrete Kapı Aralayan Biat: Akabe	70

Vahyin Tarihe Son Dokunuşu

Mekkeli Hanifler, eskiden beri Recep ve Ramazan aylarında şehirden ve insandan uzakta, günlük işlerden, gürültüden sıyrılarak doğayla baş başa kalıp iç dünyalarındaki sakinliğe döner, Nur Dağı, Hira Mağarası'nda inzivaya çekilirdi. Peygamberimizin (sas) dedesi Abdülmuttalib de sağlığında zaman zaman bunu yapardı. **Hira**; tırmanması zahmetli, gözlerden uzak, iki kişinin aynı anda sığamayacağı kadar dar bir mağaraydı. Ufka

bakınca karşıda Kâbe'nin görüldüğü, gökyüzünün ve yeryüzünün uçsuz bucaksız bir manzara gibi gözler önüne serildiği, şehri yukarıdan seyreden bir dağın zirvesinde bulunuyordu.

Hiz. Muhammed (sas) de, içinde bulunduğu toplumun inanç ve yaşam tarzından, iktidar ve servet düşkünlüklerinden, ön yargılarından uzaklaşarak, 35 yaşından sonra ibadet amaçlı yalnızlığı, sessizliği, تنها yerlerde vakit geçirmeyi sevmeye başladı. Ramazan ayı gelince biraz yiyecek ve içecek alıp Hira'ya çekiliyor, yiyeceği bitince belli aralıklarla evine dönüyor, sonra tekrar mağaraya gidiyordu. Bazen de Hiz. Hatice, kıymetli eşinin yanında yiyeceği kalmadığını düşünerek dağın bir kısmını tırmanıyor, ona yiyecek getiriyor, hâlini hatırlarını sorup geri dönüyordu. Hiz. Hatice, eşinin Hira'da inzivaya çekilme isteğine saygı gösteriyordu. Zaten Hiz. Muhammed bir süredir rüyalar görüyor, bunları eşine anlatıyordu. Hiz. Hatice onun ruhundaki değişim ve gelişim sürecinin en yakın tanığıydı. Bu nedenle huzur ve hakikat arayış sürecine anlayış gösteriyordu.

Belki de herkesin bir Hira'sı olmalıydı. İnsan, hayatının bir döneminde ruhunun derinliklerindeki gerçek kişiliği ortaya çıkaracak arınma ve düşünme eylemini yaşamalıydı.

TEFEKKÜR,

İslam dininde günahlarını, evreni, varlıkları, doğayı, yaratıkları, kendini ve Allah'ı düşünmek; Allah'ın yarattığı varlıklardan, evrendeki düzenden ders çıkarmaktır.

Hiz. Muhammed, neredeyse 40 yaşındaydı. Hira Mağarası'nda yalnız kalarak gece ve gündüzü **"tefekkür"** ederek geçiriyordu. Niçin yaratıldığını, niçin yaşadığını, varlığının amacını, hakikatin ne olduğunu, gördüğü rüyaların neyi işaret ettiğini sorguluyordu. Mekke'yi ve tüm dünyayı içinde bulunduğu zulüm, haksızlık, savaşlar, şirk, isyan ve amaçsızlıktan kurtaracak saadetin nasıl mümkün olacağını düşünüyordu. Hayattaki gerçek huzur ve mananın nerede olduğunu bulmaya çalışıyordu. Son zamanlarda, gördüğü rüyalar bir sabah güneşi gibi açık ve gerçekleşir olmuştu. Bu rüyalar, onu görünmeyen bir hakikate doğru hazırlıyor, bir uyanışı başlatıyordu. Bazen Mekke dağlarının arasında yürür, sessizliğe kulak verirdi. Dağların yamaçlarında, vadilerin kuytularında dolaşır; düşüncelere daldı. Zamanla, taşlardan ve ağaçlardan gelen selam sözlerini duymaya başladı: "Ey Allah'ın Elçisi, sana selam olsun!" Her seferinde etrafına bakıyor, ama ne sağında ne solunda birini göremiyordu. Sadece taşlar, ağaçlar ve derin bir sessizlik... Bu hâl bir süre devam etti. Zaman zaman uyanıkken melekler görünüyor, bazı sesler duyuyordu; ona "Sen Resûlullah'sın! Sen Allah'ın elçisisin!" deniliyordu. Bütün bunlarla Yüce Allah, peygamberlik zincirini tamamlayacak son halka olan Hz. Muhammed'i vahye ve büyük davete hazırlıyordu. Hira; sessizce düşünmenin, yalnızlıkta hakikati bulmanın, kalbin en derin arayışlarına cevap almanın mağarasıydı.⁴⁶

610 yılı Ramazan ayının Kadir gecesiyd⁴⁷. Hz. Muhammed (sas) karanlığın en koyu vakitlerinde yıldızların altında yine Hira'da ibadete dalmış olduğu sırada bir ses duydu. Başını kaldırıp etrafına baktı; kimseyi göremedi. Ansızın etrafı parlak bir ışık kapladı. Ardından Cebrail görüldü. O, vahiy meleğiydi. Tüm insanlığı karanlıklardan aydınlığa çıkaracak ilahi mesajları son peygambere iletmek için gönderilmişti. Son Peygamber'i sınıksız tuttu ve ona "Oku!" dedi. Nefesi kesilen ve ilk kez gördüğü bu varlık karşısında korkan Hz. Muhammed (sas), **"Ben okuma bilmem."** diyordu.⁴⁸ Yaşadığı toplumda okuma-yazmayı bilenlerin sayısı çok azdı ve gerçekten Hz. Muhammed de okumayı bilmiyordu. Meleğin getirdiği haberde okumaktan kasıt; kalemle yazılanı okumaktan çok daha öteydi. Melek onu bir kez daha sınıksız tutup bıraktı ve tekrar "Oku!" dedi. Peygamberimiz **"Ben okuma bilmem."** dedi. Melek üçüncü kez sıkıca tuttu sonra serbest bıraktı ve "Oku!" emrini tekrarladı. Hz. Peygamber (sas), **"Ben okuma bilmem."**⁴⁹ diye cevap verince bu kez Cebrail; Alak suresinin şu ilk ayetlerini ilk vahiy olarak bildirdi:

46 *Siret-i İbn Hişâm Tercemesi*, çev. Hasan Ege 1/310-314; Nevevî, *Sahih-i Müslim Şerhi*, 1/278.

47 Bakara, 2/185; Kadir, 97/1.

48 Buhârî, Bed'ül-vahy, 3; Müslim, İmân, 252.

49 Buhârî, Bed'ül-vahy, 1.

“Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı alaktan (asılp tutunan zigottan) yaratmıştır. Oku! Kalemle (yazmayı) öğreten. (böylece) insana bilmediğini bildiren Rabbin sonsuz kerem sahibidir.”⁵⁰

Peygamberimiz de duyduğu bu cümleleri tekrar etti. Bu duydukları âdeta kalbine kazınmıştı. Sonra melek ortadan kayboldu. Bu olayın tesiriyle mağaradan hızla çıkan Hz. Muhammed (sas), sert kayalıkların arasından şehre, evine doğru yöneldi. O esnada başını kaldırıp göğe baktığında vahiy meleğinin gökle yer arasını kaplamış olduğunu gördü. Peygamber Efendimize, “Ey Muhammed, sen Allah’ın Resûlû’sün; ben de melek Cibril’im.” diye sesleniyordu. Hz. Muhammed korku ve heyecandan boyun kasları seğirerek evine girdi ve **“Beni örtünüz.”** dedi. Bir süre sonra kendine geldiğinde sevgili eşi Hz. Hatice’ye olup bitenleri anlattı. **“Kendimden korkuyorum.”** diyordu.⁵¹ Başına gelenin ne olduğundan emin olamamış, endişeli bir hâldeydi. Oysa onun Hira’dan şehre inişi, Peygamber olarak yeryüzünde İslam dinini tebliğ edeceği günlerin başlangıcıydı.

İlk vahiy ile Hz. Muhammed (sas) nebi olmuştu. O günden sonra Cebrail yirmi üç yıl boyunca Allah Resûlû’ne vahiy getirmeye devam edecekti. Hz. Hatice çok sevdiği eşine her zaman olduğu gibi tam bir sadakat ve güvenle yaklaştı. Hira’dan nasıl sarsılmış bir hâlde döndüğünü görüyor ve onu rahatlatmak istiyordu. Allah’ın son elçisinin hayatında Hz. Hatice gibi bir kadının varlığı tarifsiz bir zenginlikti. O, samimi bir yoldaş ve örnek bir hayat arkadaşıydı. Hz. Hatice sıkıntı hâlinde olan bir eşe, dosta nasıl davranılması gerektiğinin en güzel örneği olan şu güzel sözleriyle Peygamberimize teselli vermeye çalıştı: “Allah seni kesinlikle utandırmaz. Çünkü sen, akrabalık bağlarını sıkı tutar, doğru söz söyler, muhtaç olan kimselere yardım eder, misafiri ağırlar ve haksızlığa uğrayanlara destek olursun.”⁵²

Sen Ne Dersin?

H. Hatice’nin, H. Muhammed’e (sas) olan desteği, onun peygamberlik görevinde nasıl bir rol oynamıştır? Bu bağlamda, eşlerin birbirine olan desteğinin İslam’daki yeri ve önemi nedir?

H. Hatice, H. Muhammed’in (sas) çocukluğundan itibaren sahip olduğu yüksek ahlakına ve toplumda olumlu davranışlarıyla güven kazanmış bir genç, iyi bir aile babası oluşuna şahittti. Bundan sonra insanlık için en güzel örnek ve Allah’ın elçisi olduğunun ilan edilmesinin de mümkün olduğu inancındaydı. Olanları danışmak amacıyla, H. Muhammed’le birlikte **Varaka b. Nevfel’e** gittiler. Varaka, H. Hatice’nin amcasının oğluydu. Yaşlı ve bilgili bir Hristiyan’dı.

⁵⁰ Alak, 96/1-5.

⁵¹ Buhârî, Bed’ü’l-vahy, 1.

⁵² Buhârî, Bed’ü’l-vahy, 1.

Tevrat'ı ve İncil'i iyi biliyordu. Duydukları karşısında Varaka; Hz. Muhammed'e bu ümmetin peygamberi olacağını, gördüğü meleğin Hz. Musa'ya da gönderilen en büyük melek olduğunu ifade etti. "Sana yalancı diyecekler, eziyet edecekler, yurdundan çıkaracaklar, seninle savaşacaklar." diyerek geçmiş peygamberlerin vatanlarından uzaklaştırıldığı gibi onun da Mekke'den çıkarılacağını söyledi. Varaka, "Eğer o günlere yetişirsem sana Allah için yardım ederim." diye söz verdi. Zira o, bütün bunları geçmiş peygamberlerin hayatlarından biliyordu.

"Bu gördüğün, Allah'ın Hz. Musa'ya gönderdiği Nâmûs'tur. Keşke senin davet zamanında genç olsaydım! Kavminin seni (şehirden) çıkaracakları zaman keşke hayatta olsam!"

Vahiy ulaştırmak için gönderilen peygamberler, içinde yaşadıkları toplum tarafından çeşitli eziyetlere maruz bırakılmışlardı. Allah'ın var ve bir olduğuna inanmayanlara karşı doğruluğun ve iyiliğin yeryüzüne yayılması için mücadele vermişlerdi. Hz. Muhammed, bu duyduklarıyla beraber rahmani bir olay yaşadığını anlayıp hem bir nebze rahatlamış hem de bundan sonra ne yaşayacağına dair öğrendikleriyle derin düşüncelere dalmıştı. Katı kalplilerin Allah'a iman etmemekte direnmeleri nedeniyle onu da diğer peygamberler gibi zor günler bekliyordu.

Cebrail'in diğer isimleri şunlardır:

Cibrîl
Nâmûs-i Ekber
Rûhulkudûs
Kuddûs

Fetret-i Vahiy

Hz. Muhammed'e (sas) gelen ilk vahiy, **Alak suresinin** ilk beş ayetidir. Bu vahyin ardından, Allah Resûlü derin bir heyecan ve sarsıntı yaşamış, vahiy meleğiyle karşılaşmanın ruhsal ağırlığıyla evine dönmüş, örtünmüş ve bir süre vahiy gelmemiştir. Bu sürece kaynaklarda **"Fetret-i Vahiy" (İnkıta-i vahiy)** adı verilir. "Fetret" kelimesi, "duraksama, ara verme" anlamlarına gelir. Vahyin ilk gelişinden sonra bir süre ara verilmiş ve bu durum Peygamber Efendimizi derin bir endişeye sevk etmiştir.

Hz. Peygamber, bu dönemde Hira'ya gitmeye devam etmiş, yeniden vahiy gelmesini umut etmiştir. Ancak aradan geçen sürede herhangi bir vahyin inmemesi sebebiyle, Allah'ın kendisini terk etmiş olabileceği yönünde endişeye kapılmış, bu ruh hâli müşriklerin de istihzasına sebep olmuştur. "Rabbi onu terk etti, artık ona vahiy inmiyor." şeklindeki sözler, Hz. Peygamber'i daha da üzmüştür. Rivayetlere göre bu duraksama birkaç gün ile kırk gün arasında sürmüştür.⁵³

⁵³ Buhârî, Tefsir, 93; Müslim, Cihâd, 114-115.

Alak suresinden sonra ilk inen ayetlerden biri de **Müzzemmil suresinin** baş kısmıdır. Bu surede Peygamberimize şöyle seslenilir:

"Ey örtüsüne bürünen! Geceleyin -birazı dışında- namaza kalk! Gecenin yarısında bu vakti biraz öne veya biraz ileri de alabilirsin. Kur'an'ı tane tane, hakkını vererek oku."⁵⁴

Bu ayetler, Peygamber Efendimizin gece ibadetiyle ruhen güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Nitekim vahiy görevi ağır bir sorumluluktur. Gece vakti, gündüz başlayacak olan tebliğ faaliyetlerine hazırlık anlamı taşımaktaydı. Ayetler, geceyi namazla ve Kur'an tilavetiyle geçirmenin zihinsel ve ruhsal hazırlık açısından ne kadar etkili olduğunu vurgulamaktadır.

Aynı zamanda müşriklerin Resûlullah hakkında ileri sürdükleri iddialar -kâhin, sihirbaz, mecnun- Mekke'de yayılmaya başlamış, bu durum onu üzmüştür. Müzzemmil suresiyle birlikte hem teselli hem hazırlık süreci başlamış; tebliğin yükünü taşıyabilmesi için manevi dayanıklılığın artırılması hedeflenmiştir.

Yine ilk vahyin ardından indirilen surelerden **Müddessir suresi**, artık tebliğ görevinin fiilen başladığını ifade etmektedir. Bu surede yine **"örtüsüne bürünen"** hitabı yer almakta ve Resûlullah'a açıkça uyarı görevi verilmektedir.

Bazı rivayetlere göre; vahyin aralıklarla gelmesi, iki vahiy arasında bir süre kesinti yaşanması sonrası müşriklerin sözleri karşısında Hz. Peygamber'in üzüntüsünün derinleşmesi üzerine **Duhâ suresi** inmiştir. Müşriklerin "Rabbi onu terk etti." sözlerine karşılık, Duha suresi teselli niteliği taşımaktadır:

**"Yemin olsun, kuşluk vaktine;
Kararıp sakinleştiğinde geceye ki
Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı."**⁵⁵

Bu ayetlerle, Resûlullah'ın iç dünyasında yaşadığı tereddüt ve hüzne son verilmiş; onun Allah tarafından terk edilmediği açıkça ifade edilmiştir. Dahası, gelecek günlerin geçmişten daha hayırlı olacağı ve Allah'ın kendisini her zaman koruduğu vurgulanmıştır:

"Elbette işin sonu senin için öncesinden daha hayırlı olacaktır."⁵⁶

Surenin devamında, Hz. Peygamber'in çocukluk dönemindeki yalnızlığına, yetim ve yoksul oluşuna değinilerek Allah'ın onunla sürekli ilgilendiği ve onu gözettiği hatırlatılmıştır.

⁵⁴ Müzzemmil, 73/1-4.

⁵⁵ Duhâ, 93/1-3.

⁵⁶ Duhâ, 93/4.

Fetret-i Vahiy ifadesini vahyin zaman zaman duraksama yaşadığı dönemler olarak değerlendirdiğimizde bu dönemde gelen bu üç önemli sure (Müzzemmil, Müddessir ve Duhâ), hem Hz. Peygamber'in şahsında bir ruhsal hazırlığı hem de İslam'ın ilk tebliğ adımlarını yansıtmaktadır. Bu sürecin akışı şu şekilde özetlenebilir:

1. Alak suresi ile ilk vahiy geldi.
2. Fetret-i Vahiy yaşandı (Vahyin geçici olarak kesildiği dönemler oldu).
3. Müzzemmil suresi ile gece ibadeti ve manevi hazırlık emredildi.
4. Müddessir suresi ile uyarı ve tebliğ görevi başlatıldı.
5. Duhâ suresi ile Resûlullah teselli edildi, terk edilmediği vurgulandı.

**"Ey örtüsüne bürünen! Kalk ve (insanları) uyar.
Sadece Rabbini yücelt. Elbiseni temiz tut.
Kötü şeyleri terk et."⁵⁷**

Hz. Muhammed, ikinci vahyin gelişiyle hak dini tebliğ etmeye başlaması gerektiğini anlamıştı. Ancak tüm insanlara peygamberliğini açıkça ilan etmesi henüz emredilmemişti. Bu ayetlerden anlaşıldığı üzere önce Hz. Peygamber'e Rabbinin adıyla ayağa kalkıp, tertemiz olması ve kötü olan her şeyden uzak durması emrediliyordu. Sonra akrabalarından başlayarak insanları güzel nasihatlerle İslam'a davet etmeye başlaması isteniyordu.

Bu gönderilen vahiyden sonra Cebraîl'den [as] gördüğü şekilde abdest alan Sevgili Peygamberimiz [sas], meleğin arkasında durarak onun kıldığı gibi namaz kıldı. Peygamber olduktan sonra kıldığı bu ilk namazı müminlerin annesi Hz. Hatice'ye de öğretti. İslam'a davet ettiği ilk insan; hayat arkadaşı, vefatından sonra bile daima hayırla hatırlayacağı Hz. Hatice olmuşt.

Hz. Muhammed, bir süreliğine gizli davetle insanlara Allah'ın mesajını ulaştırmaya başladı. İslam dinine uygun yaşamaya, hak ve hakikate yönelmeye, iyiliği emretmeye kötülükten uzaklaştırmaya çağırırdı. Cehenneme sürükleyen davranışları, cennete ulaştıracak yolları anlattı. Kur'an'da ifade edildiği gibi şahit, müjdeci, uyarıcı⁵⁸ ve Allah'a davetçi olarak tebliğ vazifesini yapıyordu. Gündüzü aydınlatan bir güneş, geceyi nurlandıran ay gibi insanlara hakikat yolunu gösteren bir rehber oldu.

⁵⁷ Müddessir, 74/1-5.

⁵⁸ Ahzâb, 33/45; Fetih, 48/8.

Allah'ın Resûlü davetini gizliden sürdürmeye devam etti. Kızları Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Külsüm de iman ettiler. Evlerinde birlikte kaldıkları Ebû Tâlib'in oğlu Hz. Ali, evlatlığı Zeyd b. Hârîse de Müslüman oldu. Hemen ardından Sıddîk lakabı ile meşhur, yakın dostu Hz. Ebû Bekir de iman etti. Ebû Bekir'in daveti ile Osman b. Affân, Zübeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Talha b. Ubeydullah da Müslüman olmakla şereflendi. Bu 8 erkek ilklerden olmanın mutluluğuna kavuştu ve onlara **"Sâbikûn-i İslam"** (İlk Müslümanlar) denildi.⁵⁹

İlk Müslümanlardan Hz. Ebû Bekir: Kureyş kabilesinin Teymoğulları kolundan Ebû Kuhâfe'nin oğluydu. Baba ve anne tarafından soyu Hz. Peygamber'in (sas) soyu ile birleşiyordu. Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir'in Müslüman olmadan önceki ismi olan Abdûlkâ'be'yi "Abdullah" olarak değiştirdi. Hz. Ebû Bekir haksızlığa ve zulme rıza göstermeyen, toplumun alışkanlıklarının aksine sarhoşluk veren içkiden, putlara tapmaktan kaçınan istikrarlı ve güçlü bir karaktere sahipti. O, yumuşak kalpli ve merhametliydi. Fiziksel olarak orta boylu, zayıfça, sakalları seyrek, teni sarıya çalar beyaz, yüz hatları ise incedi. Nesep, soy, kabile şecerelerine vakıf oluşuyla meşhur ve tarihi birçok bilgiyi temiz hafızasında taşıyan ilim sahibi bir kişiydi. Hatta bu ilmiyle Peygamber Efendimizin (sas) çeşitli kabilelerle dostluk kurmasına yardımcı olurdu.

Allah Resûlü'nden iki veya üç yaş küçüktü. Gençlik dönemlerinde Hilfü'l-fudûl'de de birlikte hareket etmişlerdi. İnsanlara yaşamı çekilmez kılan Cahiliye âdetlerine ve ahlakına karşı omuz omuza "Dur" demişlerdi. Sevilen, sıcakkanlı, başarılı ve servet sahibi biriydi. Mekke döneminde İslamiyet'in yayılmasında Hz. Ebû Bekir'in Kureyş'in ileri gelenlerinden biri olmasının büyük tesiri vardı. Kumaş ve elbise tüccarı Ebû Bekir (ra), zayıf ve güçsüz köleleri satın alarak azat eder, bütün servetini İslam yolunda harcardı. O, Hz. Muhammed ile birlikte olduğu zamanlarda huzur duyar, Mekke'den ayrıldığında onu özler, döndüğünde ilk önce onu ziyaret ederdi.

Hz. Ebû Bekir'e "Çok samimi, çok sadık" anlamına gelen "Sıddîk" denildi.⁶⁰ Zira o, her koşulda doğru söylüydü. Efendimiz (sas) onun hakkında **"Ebû Bekir'den başka imana davet ettiğim herkes bir duraklama, bir tereddüt, bir şaşkınlık geçirdi. Fakat o, kendisine İslam'ı anlattığım zaman ne durakladı ne de tereddüt etti."**⁶¹ demişti. Onun tereddütsüz imanı o kadar büyüktü ki aklın sınırlarını aşan Miraç hadisesini duyduğunda **"O ne dediyse doğrudur."** sözleri ile tasdik etmişti.

59 Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 1/144-145.

60 Nisâ, 4/69.

61 İbn Hişâm, *Sîre*, 1/269.

”

İlmin kapısı Hz. Ali. gizli davet günlerinde Müslüman olmayı seçen bir diğer kişiydi. Henüz 10 yaşlarında bir çocuk olmasına rağmen aklını kullanabilen, muhakeme gücü yüksek, yanlış ile doğruyu ayırt edebilen bir zekâyâ sahipti. O, cömert Peygamber'in ev halkındandı. Peygamberimiz yetim bir çocukken amcası Ebû Tâlib'in onu alıp şefkatle sahip çıkması gibi o da yıllar sonra amcasının maddi sıkıntı çektiği günlerde, yükünü hafifletmek için Hz. Ali'yi yanına almıştı. Hz. Ali, Peygamberimiz (sas) ile Hz. Hatice'yi namaz kılarken, Kur'an ayetlerini tekrar edip Allah'a dua ederken görünce meraklandı. Peygamber Efendimiz ona İslam'ı anlattı. Kur'an'dan o güne kadar indirilmiş olan bazı ayetleri okudu. Kur'an'ın inkârcıların kalplerini dahi yumuşatan mucizevi üslubu, onun çocuk kalbini derinden etkilemişti. Hz. Ali, İslam dinine girmeyi istedi; ancak önce babasının iznini almaya karar verdi. Fakat sonra bundan vazgeçip Resûlullah'ın yanına dönerek henüz bir çocuk olmasına rağmen "Allah beni yaratırken babama sormadı. Ben de Allah'a kulluk etmek için ona sormaya gereksinim duymuyorum." diyerek Müslüman oldu. Bu hak ve hakikatten yana karar verme kabiliyeti sonraki yıllarda Hz. Ali'nin İslam'a hizmetinde çok büyük başarılar getirmiştir.

“

”

Kur'an'da ismi açıkça geçen tek sahabe Zeyd b. Harise'dir.⁶² O da ilk Müslümanlardandı. Küçük yaşta annesi ile akrabalarına ziyarete giderken kaçırdı ve köle olarak satıldı. Onu satın alan kişi Zeyd'i Hz. Hatice'ye, o da Peygamber Efendimize hediye etti. Hz. Muhammed, Zeyd'e kendi çocuğu gibi ilgi göstermiş, terbiyesi ile ilgilenmişti. O, Peygamber Efendimiz tarafından çok sevildiği için "Hibbû Resûlillah" lakabı ile bilinirdi.

Zeyd (ra), Hz. Peygamber'in (sas) evinde daha önce hiç tatmadığı bir huzur ve sevinç içinde yaşadı. Bu sırada Zeyd'in babası Kudâa kabilesinden olan Hârise, oğlunun izini buldu ve onu geri istemeye geldi. Hz. Peygamber, Zeyd'e bu durumu haber verdi ve onu ailesiyle görüştürerek dilerse onlarla gidebileceğini söyledi. Ancak Zeyd, Hz. Peygamber'in yanından ayrılmayı bir an bile istemedi, **"Babam da sensin, annem de."** diyerek Resûlullah'ın yanında kalmayı tercih etti. Bu olaydan sonra Peygamberimiz, Zeyd'i Kâbe'ye götürüp **"Şahit olun. Zeyd benim oğlumdur."** diyerek onu evlat edindiğini ilan etti.⁶³ İlk Müslümanlardan biri olan Zeyd, Peygamberimizden on yaş küçük olmasına rağmen onun huzur dolu evinde evlat muamelesi gördü ve en zor günlerinde dahi Resûlullah'ı terk etmedi.

“

62 Ahzâb, 33/37.

63 İbn Abdülber, Üsdü'l-gâbe, 1/352.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Aşere-i mübeşşere olarak isimlendirilen sahabiler kimlerdir?

Peygamberimiz (sas), İslam dinini üç sene boyunca **Dârülerkam** olarak bilinen Hz. Erkam'ın evinde gizli davetle anlattı. Erkam'ın evinde yakınları ve güvendiği kimselerle gelen ayetleri paylaşıyordu. İman edenler ibadetlerini gizlice yapıyorlardı. Erkam, henüz 17 yaşında iken Müslüman olmuş ve tebliğ çalışmaları için "Burası senin evindir ya Resûlallah!" diyerek Peygamberimizi evine davet etmişti. Bu süreçte Peygamberimiz (sas) insanlarla daha rahat görüşebilmek için kendi evinde kalmadı. Safâ ile Merve arasında işlek bir yerde bulunan Erkam'ın evine taşındı. Birçok kimse bu evde İslam'la şereflendiği için bu eve Dâr-ı İslam da denildi. İslam'a davet için bu evin seçilmesinde, Kâbe'nin ibadet alanının sınırları içinde yer almasının önemli bir payı vardı.

DÜŞÜNELİM... BULALIM...

İslam'ın ilk yıllarında oluşturulan Dârülerkam, İslam'da eğitim ve dayanışma açısından ne gibi öneme sahiptir?

Hiz. Ebû Bekir'in kararlı bir şekilde kelime-i şehadet getiren ilk insanlar arasında olması, yeni bir din uğruna servetini harcayarak köleler azat etmesi, İslam'ın hak ve eşitliğe önem veren bir din olduğunu yansıtan örnek davranışları kendisi gibi yüksek ahlaklı, erdemli, iffetli birçok kişinin de Müslüman olmasına vesile oldu. Osman b. Affân, Abdurrahman b. Avf, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Zübeyr b. Avvâm gibi önde gelen sahabiler Hiz. Ebû Bekir sayesinde İslam'la şereflendi. Resûlullah'ın güvenini kazanan kişiler arkadaşlarını da İslam'a davet etti ve Dârülerkam'daki faaliyetler sonucu birçok kişi Müslüman oldu. İslam dininin ilk halkası olan bu kişiler Hiz. Peygamber'le güçlü bir iletişim hâlinde idiler. Maddi ve manevi olarak onun terbiyesinden geçmiş, inançları uğruna her şeyi göze alan cesur müminler olmuşlardı. İnsanların İslam dinine yönelmesinde Kur'an-ı Kerim'in belirgin bir rolü vardı. Hiz. Muhammed, Kur'an ayetlerini anlatarak ve yaşayarak davete başladı. Kalpleri Kur'an ile fetretti. Kur'an'ın etkileyici üslubu karşısında Arap şairleri ve edebiyatçıları daha üstün bir cümle kurmaktan aciz kalmıştı. Kur'an-ı Kerim'i dinledikten sonra tesirine hayran kalıp Müslüman olan birçok kişi bulunmaktaydı. Sevgili Peygamberimiz (sas) hac mevsiminde Mekke dışından gelen kabilelere Kur'an ayetlerini okur, İslam'a davet ederdi. Benî Seleme kabilesinden birkaç genç biraz Kur'an dinleyince sözlerin güzelliği karşısında hemen Müslüman olmuşlardı.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Mekke toplumunda Kur'an-ı Kerim'in üslubundan kimler etkilenmişti?

Kur'an, Peygamber Efendimizin (sas) en büyük mucizesiydi. Allah (cc), Hz. Süleyman'a kuşlarla konuşabilme, rüzgârı yönlendirebilme; Hz. İsa'ya ise ölüleri diriltme, ââmâların gözlerini açabilme gücü verdiği gibi Hz. Muhammed'i de eşsiz bir kelim ile desteklemişti. Mekke halkı Kur'an'ın olağanüstü üslubu karşısında hayran kalıyordu.

Sen Ne Dersin?

Kur'an'ın mucizevi özelliklerini düşündüğümüzde, onun ilahi bir kitap olduğuna inanmayanların nedenleri neler olabilir sence?

Sadece Peygamberimiz (sas) okuduğunda değil, Hz. Ebû Bekir gibi sesi güzel olan diğer Müslümanlar da Kur'an okuduğunda müşrik erkek, kadın ve çocuklar toplanıp okuyanı dinliyorlardı. Ebû Zer, Tufeyl b. Amr, Evs kabilesinin reisi Sa'd b. Muâz ve sonrasında bütün kabilesi Kur'an'ı dinledikten sonra hayranlıklarını gizleyememişlerdi. "Bu okunan ne güzel şey!", "Hiç kimse buna benzer söz söyleyemez.", "Bu ne şiidir ne de sihir." gibi sözlerle düşüncelerini ifade etmiş ve Kur'an'ın gönüllerini fethetmesi sonucunda İslam dinini kabul etmişlerdi. Bu sebeple müşrikler, kendileri Kur'an'ı dinlemekten kaçın-

dıkları gibi Müslümanların da Kur'an okumasını engellemeye çalışıyorlardı. Gizli ve açık davet döneminde inkâr, alay ve işkenceden hiç vazgeçmemişlerdi. Müşriklerden gelecek baskılara aldırmadan, Hz. Peygamber'den sonra Kâbe'de sesli olarak Kur'an okuyan ilk sahabe olan

Abdullah b. Mes'ûd bunu yaptığı için darp edilmişti. Buna rağmen müşriklere karşı en ufak bir korku hissetmemiş ve yaptığından şeref duymuştu. Kur'an'ın yüksek tesiri yalnızca o dönemle sınırlı değildir; bütün asırlarda ve toplumlarda etkileyici gücünü aynı şekilde korumaktadır.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Günümüz dünyasında Kur'an dinleyerek Müslüman olan kişileri araştırıp hikâyelerini paylaşır mısınız?

Hiz. Peygamber'in (sas) İslam'ı yayma çalışmaları peygamberliğin dördüncü yılına kadar gizlice devam etmiştir. Bu süre zarfında Hiz. Peygamber önce ailesini, sonra dostlarını ve güvendiği kişileri İslam'a davet etmişti. Ardından gelen vahiyle yakın akrabalarına İslam'ı tebliğ süreci başladı.

"Yakın akrabanı da uyar. Sana uyan müminlere kol kanat ger. Şayet sana karşı gelirlerse 'Ben sizin yaptıklarınızdan kesinlikle uzağım.' de."⁶⁴

Peygamberimiz (sas), akrabalarını evine yemeğe davet etti. Amcaları Ebû Tâlib, Ebû Leheb, Abbas ve Hamza başta olmak üzere Muttalib ailesi davete katılmıştı. Sofrada Peygamberimiz sözü aldı ve kendisine verilen kutsal görevi ilan ederek yakınlarını İslam'a davet etti. Ebû Leheb, öfkeli ve kalbi kararmış bir adamdı. Duyduklarına tahammül edemeyip kızdı ve misafirleri dağıttı. İlk büyük tepkiyi amcasından gören Peygamberimiz, bir süre sonra açıktan davet için Kâbe'nin hemen yanındaki Safâ Tepesi'ne çıkarak bütün kabilelere seslendi. Kabilelerin adını tek tek söylüyordu. İnsanlar merakla o tarafa doğru gidiyorlardı. Şaşkınlardı; çünkü sadece şehir tehlikede olduğunda oradan halka seslenilirdi. Yüksekçe bir kayanın üzerinde Hiz. Muhammed'i görünce daha da çok şaşırdılar. O, daha önce herkesin önüne çıkıp bir konuşma yapmamıştı. Onlara yeni bir dini, haber vermek için sözlerine şöyle başlamıştı:

64 Şuarâ, 26/214-216.

"Size 'Şu tepenin ardında düşman ordusu var ve baskın yapacaklar.' desem bana inanır mısınız?"

Bu soruya cevap olarak hepsi bir ağızdan, "Evet, inanırız, çünkü şimdiye kadar senin yalan söylediğini hiç duymadık." dediler. Bunun üzerine Resûlullah (sas), **"O hâlde ben size, önümüzde şiddetli bir azap günü bulunduğunu. Allah'a inanıp, O'na kulluk etmeyenlerin bu büyük azaba uğrayacaklarını haber veriyorum. Yemin ederim ki Allah'tan başka ibadete layık ilah yoktur. Ben de Allah'ın size ve bütün insanlara gönderdiği peygamberiyim. Kendinizi Allah'ın azabından kurtarınız. Ey Kureyş cemaati! Siz uykuya dalar gibi öleceksiniz. Uykudan uyanır gibi dirileceksiniz. Kabirden kalkıp Allah'ın huzuruna varınca muhakkak dünyadaki bütün yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz. İyiliklerinizin mükâfatını, kötülüklerinizin de cezasını göreceksiniz. O mükâfat ebedî cennet, ceza da cehenneme girmektir."** diyerek sözlerini bitirdi. Amcası Ebû Leheb her zamanki çıkışıyla homurdanıyor, öfke saçıyordu. "Günümüzü zehir ettin, bizi bunun için mi topladın buraya?" diyerek Peygamberimizi eleştirdi. Oysa Araplarda asabiyet denilen soy bağı çok güçlüydü. Ve herkes akrabasının arkasında durmayı şeref bilirdi. Ebû Leheb'in inkârı dikkat çekiciydi. Hakikati duymaktan o kadar rahatsız olmuştu ki Arapların bu geleneğini dahi hiçe saydı. Hz. Muhammed'in amcasının bu tepkisi üzerine halkın içinden de "Abdülmuttalib'in yetimine gökten haberler geliyormuş." diye alay edenler oldu. "Amcasının bile itibar etmediği bu bilgileri biz neden dinleyelim." diyerek dağıldılar.⁶⁵

Yakın akrabalarına yapılan davet her ne kadar olumsuz sonuçlanmış gibi görünse de esasen davetin açıkça yapılmasına zemin oluşturmuştu. Yüce Allah (cc), bu olaydan sonra Son Peygamber'e Cahiliye toplumundan gelecek tepkilere aldırmış etmeden İslam dinini açıkça duyurmasını vahyetti.

"Ey Muhammed! Şimdi sen, sana emrolunanı açıkça ortaya koy ve Allah'a ortak koşanlara aldırmış etme."⁶⁶

⁶⁵ Buhârî, Vesâya 11; Belâzürî, *Ensâb*, 1/118-119.

⁶⁶ Hicr, 15/94.

Böylece İslam'a açıktan davet süreci başladı. Allah Resûlü (sas), Harem-i şerîfe gidip ibadet ederek kendisine inen ayetleri okuyordu. İslam dini halk arasında konuşulan bir konu hâline gelmişti. Bu dini ilk kabul edenler tarihe altın harflerle yazılmış ve yolumuzu aydınlatan yıldızlar olmuşlarsa Ebû Leheb gibi İslam'ı ilk reddeden, inkârda direnenlerin de adı da tarihe kazınmıştır. Oysa Ebû Leheb'in Hz. Peygamber ile arası o güne kadar iyiydi, hatta oğulları Utbe ve Uteybe ile Peygamberimizin kızları Rukiyye ve Ümmü Külsûm nişanlıydı. Ancak Peygamberimiz İslam'ı tebliğ etmeye başladığında Ebû Leheb azılı müşrikler arasında olmayı seçti. Tebbet suresinde Ebû Leheb ve karısından şu şekilde söz edilerek Peygamberimizin tebliğ vazifesine karşı çıkışlarından dolayı çekecekleri ceza ilan edilmiştir:

**"Ebû Leheb'in elleri kurusun! Kurudu da.
Malı ve kazandıkları ona fayda vermedi. O, alevli bir ateşte yanacak.
Odun taşıyıcı olarak ve boynunda hurma lifinden bükülmüş
bir ip olduğu hâlde karısı da (ateşe girecek)."⁶⁷**

Davete Kapanan Kapılar: İnkâr, İşkence, Boykot

Allah Resûlü'nün (sas) Safâ Tepesi'ndeki konuşmasını müşriklerin çoğu başlangıçta pek fazla önemsemediler. Ancak putlara tapmanın insanlara fayda veya zarar vermeyeceğinin iddia edildiğini duyunca bu yeni dine ve Hz. Muhammed'e (sas) karşı düşmanca bir tavra büründüler. Çünkü putlar onlar için menfaat aracıydı, Kâbe'nin etrafındaki putları ziyaret edenler sayesinde kazanç elde ediyorlardı. Bu sebeple İslam dinini inkâr etmeyi tercih ediyor, çıkarlarını kaybetmemek uğrunda Hz. Peygamber'i alaya alıyor ve reddediyorlardı. Mekkeli müşrikler, ayetlerin edebî açıdan mükemmel olması sebebiyle Hz. Peygamber'in bir şair; insanları kolaylıkla etkilediği için bir sihirbaz, geçmiş ve gelecekte haber vermesi nedeniyle bir kâhin olduğunu iddia ediyorlar; ona olan güveni sarsmak için ise onun mecnun olduğunu söyleyerek tebliğ faaliyetlerini engellemeye çalışıyorlardı.

**Yüce Rabbimiz (cc) onların bu iftiralarını şu ayetlerle reddetmiştir:
"Sen öğüt vermeye devam et; Rabbinin lütfu sayesinde
sen asla ne bir kâhinsin ne de bir mecnun."⁶⁸**

⁶⁷ Tebbet, 111/1-5.

⁶⁸ Tûr, 52/29.

Gün geçtikçe Ebû Leheb gibi düşünen Kureyş'in ileri gelenleri yeni dinin yayılmasından fazlasıyla rahatsız olmaya başladılar. Bu durumun önüne geçmek için her çareye başvurdular. Özellikle ilk Müslümanlardan kimsesiz olan, arkasında bir koruyucusu bulunmayan, yoksul kişileri rahat bırakmıyor; aç ve susuz bırakarak onlara türlü işkenceler uyguluyorlardı. Dinlerinden dönmeleri için yakıcı çöl sıcaklarında akıl almaz eziyetler yapıyorlardı. Gördüğü zulme rağmen sadakatinden vazgeçmeyen sahabilerden biri Bilâl-i Habeşî'ydi.

Teni siyah, cemâli nurlu Bilal
Cismi köle, ruhu hür Bilal
Kızgın çölde kayaların altında
"Ehad! Ehad!" zikriyle, sesi gür Bilal

”

Aşkın sesi, hakikatin sadası Hz. Bilâl b. Rebâh (ra). uzun boylu, zayıf ve kuru yüzlü, kamburca, gür ve kır saçlı, siyah tenli idi. Müslüman olduğunu açıkça ilan eden, işkencelerin yıldıramadığı, siyahî teniyle kızgın kumlara meydan okuyan bir sahabeydi. Doğduğu kabilede müşriklerin önde gelenlerinden olan Umeyye b. Halef'in kölesi olarak yaşamak düşmüştü kaderine. Annesi de o kabilede bir cariye idi. Onlar emre itaat etmeyi hayatta kalmanın bir parçası olarak kabul etmişlerdi. Allah, Mekke'yi Son Peygamber'in varlığı ile aydınlatınca ona ilk iman edenlerden oldu Bilâl.

Doğduğundan beri köleydi; o, kul olmayı seçti. Artık sadece yaratan, yaşatan, rızık veren Allah'a itaat edecekti. Bundan rahatsız olan efendileri kendisine zalimce işkence ederken o; kâinatın yegâne sahibinin ismini kalpten gelen bir sada ile **"ehad, ehad, ehad..."** (Allah birdir) diye zikrederek tevhidin verdiği hürriyetin lezzetini doyasıya yudumluyordu. Efendileri bu duruma çıldırdı. Ona Lât ve Uzzâ dedirtmek için ağır işkenceler yaptılar. "Bunlara dilim dönmüyor." diyen Bilâl'in efendisi Umeyye, onu kızgın kumlara yatırır, öğle sıcaklığında göğsüne büyük kaya parçası koyup güneşin altında bekletirdi. Bilâl ise bu zulme direnerek, imanın lezzeti ile "Allah bir, Allah bir" demekten vazgeçmedi. Bilâl-i Habeşî (ra), her şeye rağmen yılmadı, Allah'a (cc) olan tevekkülü, cesareti ve imanda sebatıyla bütün acılara göğüs gerdi. Nihayet bir gün Hz. Ebû Bekir onu efendisinden satın aldı ve azat etti.

“

”

Cennetin özlediği sahabe Ammâr b. Yâsir (ra), işkencelere maruz kalan bir başka sahabiydi. Ammâr'ın babası Yâsir ve annesi Sümeyye de kızgın kumlarda her türlü eziyete direnmiş; ancak hayatları pahasına İslam'a bağlılıklarını yitirmemişlerdi. Ammâr'ın annesi Sümeyye ise İslam'ın ilk şehidi olmuştu.

“

”

Sabır ve dirayet sahibi Habbâb b. Eret (ra), demircilik yapar, okuma yazma bildiği için bazı Müslümanlara yeni indirilen ayetleri öğretirdi. İslamiyet'i kabul ettiği için zulme uğrayan kölelerden biriydi. Habbâb'a bazen kızgın kömürler üzerinde işkence edilirdi. İslam'ın yükseldiği ve yayıldığı Medine devrinde bile sırtında hâlâ yanık izleri dururdu.

“

Peygamberimize (sas) karşı çıkanların en başında Ebû Cehil geliyordu. O, işkence edenlerin en başında yer alıyordu. Bir kişinin Müslüman olduğunu duyar duymaz ona her türlü tehdit ve hakareti savururdu. Eğer bir tüccarın Müslüman olduğunu duyarsa onun malını talan etmekle tehdit ederdi. Güçsüzleri döver ve insanların içinde küçük düşürmeye çalışırdı. Ancak müşrikler ne kadar çaba gösterirlerse gösterebilirler sevgi ve merhamet elçisi Peygamberimizin mesajına kulak verenleri engelleyemediler. Son çare olarak Peygamberimizi bu faaliyetlerinden vazgeçirmesi için amcası Ebû Tâlib'le görüşmeye karar verdiler. Müşrikler adına Utbe b. Rebîa, Şeybe b. Rebîa, Ebû Cehil, Ebû Süfyân, Velîd b. Mugîre, Âs b. Vâil ve Âs b. Hişâm'dan oluşan bir heyet Hâşimoğullarının reisi Ebû Tâlib'e giderek "Kardeşinin oğlu ilahlarımızı hakaret ediyor, dinimizi yeriyor, bizim ve atalarımızın inancını hiçe sayıyor. Ya o bu işten vazgeçsin ya da sen himayeden vazgeç, böylece biz ona gerekli cezayı verelim!" dediler.

Ebû Tâlib onları dinledikten sonra kibar bir şekilde gönderdi. Üzerinden bir zaman geçince yeniden Ebû Tâlib'e geldiler: "Artık sabır ve tahammülümüz kalmadı. Ne olacaksa olsun, iki taraftan biri yok olsun, diğeri kurtulsun!" diye tehdit ettiler. Ebû Tâlib durumun ciddiyetini fark edince Peygamberimizi çağırdı ve başına bir iş gelmeden bu davadan vazgeçmesini, kendisini korumasını tembihledi. Hz. Peygamber (sas) amcasının onu himaye etmekten vazgeçeceğini düşünüp üzüldü. Mübarek gözleri yaşardı, **"Amca! Sen de mi beni terk etmek istiyorsun? Allah'a yemin olsun ki bu davamı terk etmem karşılığında sağ elime güneşi, sol elime de ayı koysalar, Allah dinini güçlendirinceye veya bu yolda canımı verinceye kadar asla bundan vazgeçmeyeceğim."**⁶⁹ diyerek yerinden kalktı. Yeğeninin gücenmesine dayanamayan ve onun kararlılığından bir kez daha emin olan Ebû Tâlib, onu hiçbir zaman, hiçbir şey karşısında korumasız bırakmayacağını söyledi.

69 İbn Hişâm, Sîre, 1/101

Müşrikler bu defa da sonuç alamayınca direk Allah Resûlü ile konuşmaya gittiler. "Ey Muhammed! Sen soy ve şeref yönünden hepimizden üstünsün. Eğer maksadın zengin olmaksa seni kabilemizin en zengini yapalım. Reislik istersen başkan seçelim. Evlenmeyi düşünüyorsan Kureys'in en asil ve en güzel kadınlarından seç, evlendirelim. Eğer hastaysan seni tedavi ettirelim. İstedığın her fedakârlığa katlanalım. Bu davadan vazgeç, şehirdeki düzenimizi bozma!" dediler. Bu tekliflerin tümünü reddeden Efendimiz (sas), yalnızca tebliğ görevini yerine getirdiğini, bu gibi beklentilerinin olmadığını söyledi.

Bütün güçlülere rağmen Müslümanlar dinlerinde sebat ediyor, Hz. Peygamber de davetten vazgeçmiyordu. Müslüman olanların sayısı da hızla artıyordu. Mekke döneminin 7. yılı Muharrem ayında Kureys'in ileri gelenlerinden 40 kişilik bir heyet, Ebû Cehil'in başkanlığında toplanıp bir tür sosyal baskı yöntemiyle müminleri cezalandırmaya karar verdiler. Aldıkları kararlara göre; Müslümanlara ve onları korudukları için Hâşimoğulları kabilesine **boykot** uygulanacak, onlarla alışveriş yapılmayacak, evlenilmeyecek, görüşülmeyecek, ekonomik ve sosyal her türlü ilişki kesilecekti. Bu kararı Mansur b. İkrime'ye yazdırıp mühürlədiler ve Kâbe'nin duvarına astılar. Böylece Muttaliboğulları ve Hâşimoğullarını kendilerine düşman ilan ederek, Müslümanları Mekke'de etkisiz hâle getirmeyi planlıyorlardı. Bu karardan sonra şehrin çeşitli yerlerinde dağınık hâlde yaşayan bütün Müslümanlar ve Hâşimoğulları Ebû Tâlib mahallesinde toplandı. Ebû Leheb mahalleyi terk etti ve müşriklerin yanına gitti. Sevgili Peygamberimiz, Dârüerkam'dan çıkıp Ebû Tâlib mahallesine taşındı.

Gerçek inanç, zorluklarla karşılaştığımızda bile kalbimizi sarsılmaz bir kararlılıkla korumaktır.

3 yıl devam eden boykot sürecinde Ebû Cehil devamlı mahalleyi kontrol altında tutuyor, yiyecek girişini ve insanların çıkışını engelliyordu. Küçük çocuklar gıdasız kaldı, ağaç yaprakları yiyerek hayatta kalmaya çalışanlar oldu, hastalıklar baş gösterdi. Bu zulüm zamanla müşriklerden bazı insafli kimseleri de rahatsız eder hâle geldi. Hişâm b. Amr ve onun gibi düşünen birkaç kişi Kureys'e giderek bu dayanılmaz baskının bitmesi için direndiler. Zaten boykota rağmen hiçbir sonuç alınamamış, kimse İslam inancından vazgeçmemişti. Nihayet Müslümanlar peygamberliğin yedinci yılından onuncu yılına kadar süren bu ambargodan kurtuldular. Her türlü baskı metotlarını tüketen Mekkeliler, artık ne yapacaklarını ve hangi metot ile yollarına devam edeceklerini bilemediler. Müslümanlar ise bu şehirde huzur ve güven içinde yaşayamayacaklarını anlamışlardı.

Sen Ne Dersin?

Bir Müslüman olarak boykot dönemindeki Müslümanların yaşadıkları hakkında sen ne dersin?

Dengeleri Değiştiren Karakterler: Hz. Ömer ve Hz. Hamza'nın Müslüman Oluşu

Hz. Hamza (ra), Resûlullah Efendimizin sütkardeşi ve amcası idi. Kureyş içinde güçlü karakteri, mücadelecisi ve cesur yönleriyle tanınan saygın ve mert bir insandı. Mekke döneminin altıncı (616 M) yılında Müslüman oldu. Peygamberimiz bir gün Safâ Tepesi'nde oturuyordu. O esnada yanından geçen Ebû Cehil, Resûlullah'a (sas) ağır sözlerle hakarete bulundu. Peygamberimiz (sas) kötülüğe hiçbir zaman kötülük ile karşılık vermemişti. Duydukları karşısında sustu. Bu olaya tanık olan bir cariye gördüklerini Hz. Hamza'ya anlattı. Hamza (ra), o gün avdan dönmüş, âdeti gereği silahları üzerinde iken önce Kâbe'yi tavaf etmeye gelmişti. Yeğenine hakaret edildiğini duyunca çok öfkelenildi. Kureyş'in toplantı yerine giderek üzerindeki yay ile Ebû Cehil'in başına vurup onu yaraladı. Orada bulunanlar Hamza'ya karşı koymak için ayaklandı; ama Ebû Cehil, Hamza'nın öfkeyle Müslüman olup Müslümanların onunla kuvvetleneceği korkusu ile sesini bile çıkarmadı. Bundan sonra Hz. Hamza, Peygamberimizin yanına giderek Müslüman oldu.

Hz. Hamza gibi korkusuz ve güçlü birinin İslam'a girişi, Müslümanları sevindirmiş, fakat müşrikleri telaşlandırmıştı. Bunun üzerine Kureyş'in ileri gelenleri Dârünnedve'de toplandılar. "Çoğalıp kuvvetlenen Müslümanlar konusunda bir an evvel tedbir almalıyız." dediler. Çeşitli teklifler ortaya atıldı. Ebû Cehil, Hz. Muhammed'in hayatına son vermeyi ve bunu yapana ödül olarak da deve ve altın verilmesini teklif etti. Orada bulunanlar, "Bunu ancak Hattâb oğlu Ömer yapar." diyerek onu bu kararı uygulaması için seçtiler. Ömer, alkışlar arasında silahlarını kuşanıp Safâ Tepesi'ne doğru yola çıktı. O sırada 33 yaşında olan Ömer, heybetli ve gür sesliydi. Hırçın görüntüsü ve pehlivanlığı da eklenince Cahiliye Arapları arasında önemsenen biri olmuştu. Onun cesareti ve kararlılığı Son Peygamber'e iman etmeyenlerin gücüne güç katıyordu. Resûlullah'ın (sas) hayatına son vermek için Ömer biçilmiş kaftandı; çünkü onu çıkacağı yoldan kimse çeviremezdi. Ömer, Hz. Peygamber'in yanına giderken Nuaym b. Abdullah ile karşılaştı. Hiç tereddüt etmeden nereye gittiğini açıkladığında, Nuaym bunu yapamayacağını, eğer yaparsa Hâşimoğullarının onu sağ bırakmayacağını söyledi. Bunun üzerine Ömer ona çıkıştı. Nuaym ise "Sen beni bırak. Kendi kardeşin Fâtıma ve eşi Müslüman oldu. Git onlara bak." diye Ömer'i yolundan çevirdi.

Hiz. Ömer, kız kardeşi Fâtima ile Saîd b. Zeyd'in de Müslüman olduğunu öğrenince büyük bir öfkeyle evlerine doğru yürüdü. O esnada Habbâb b. Eret (ra) onlara Kur'an öğretiyordu. Hiz. Ömer kapıyı çaldığında içeridekiler telaşlandı, Habbâb saklandı ve Fâtima, Kur'an sayfalarını gizledi. Hiz. Ömer, içeri girer girmez eniştesine ve kız kardeşine sert davrandı. Kız kardeşi Fâtima ona karşı çıkınca öfkeyle onu yaraladı. Fâtima'nın kanlar içindeki hâli ve gözlerindeki kararlılık Hiz. Ömer'i duraklattı. Kız kardeşi, "Evet, biz Müslüman olduk ve Allah'a iman ettik! Ne yaparsan yap, bu imanımızdan vazgeçmeyeceğiz!" diyerek ona meydan okudu. Kardeşinin sözleri, Ömer'i derinden etkiledi. Kalbinde bir yumuşama başladı, yaptıklarından pişmanlık duydu. Olduğu yere oturdu, "Lütfen řu okuduğunuz şeyi getirin, göreyim." dedi. Kız kardeşi ayetlerin yazılı olduğu sahifeyi ona verdi. Ömer iyi bir okuryazardı. İlgiyle sahifeyi okumaya başladı. Sonra derin bir düşünceye daldı. Okuduğu ayetler onu derinden etkiledi. Bu kelimeler sıradan bir insan sözü olamazdı; Allah'tan gelen bir hakikatti. Ayetlerin eşsiz manası, okunuşundaki ahenk ve yüksek tesiri karşısında Ömer'in kalbi İslam'a yöneldi.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Hiz. Ömer hangi ayetleri dinlemişti? Araştırır mısınız?

Resûlullah'ı öldürmek amacıyla çıktığı yola Müslüman olma niyetiyle devam etti. Safâ'da bulunan Erkam'ın evine doğru ilerledi. Kapıyı çaldığında içeridekiler endişelendi, ancak Hiz. Hamza, "Eğer kötü bir niyetle geldiyse ben gerekeni yaparım." diyerek kapıyı açtırdı. Hiz. Ömer içeri girdi, Peygamber Efendimizin (sas) huzuruna vardı ve hiç tereddüt etmeden kelime-i şehadet getirerek İslam'ı kabul etti. O andan itibaren Cahiliye toplumunun büyüttüğü Ömer olmaktan sıyrılıp Allah'a teslim olmuş biri olarak yeniden doğdu. Hiz. Ömer'in Müslüman oluşunun Resûl-i Ekrem'in, **"Ya Rabbî! İslamiyet'i Ömer b. Hattâb veya Amr b. Hîşâm (Ebû Cehil) ile teyit et."** duasının bir tezahürü olduğu belirtilmektedir.⁷⁰ Kelime-i şehadet getirdikten sonra kendisiyle birlikte Müslümanların sayısının kaç kişi olduğunu merak etti. 40 kişiye ulaşıldığını öğrenince "O hâlde ne duruyoruz kalkın beraberce Kâbe'ye gidelim." dedi. Hiz. Peygamber, Hiz. Hamza ve Hiz. Ömer önde olmak üzere Müslümanlar hep birlikte Kâbe'ye gidip topluca namaz kıldılar. Hiz. Ömer'in cesareti, Müslümanlara güç verdi ve örnek oldu. Kureyşliler olanlar karşısında şaşkına döndüler. Müslümanlar ise Hiz. Ömer'in İslam'a girişiyle kendilerini tanıtacak bir kuvvet ve önemli bir destek bulmuş oldular. O ana kadar ibadetlerini gizli yapmak zorunda kalmışlardı. Bu olay, İslam'ın Mekke'deki gücünü artıran önemli bir dönüm noktası oldu.

70 İbn Hanbel, *Müsned*, 1/456; İbn Hişâm, *Sîre*, 1/345; İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/269.

Müslümanların Hak Mücadelesi: Direniş ve Habeşistan'a Hicret

"Zulme uğramaları yüzünden Allah uğrunda göç edenleri muhakkak ki biz bu dünyada güzel bir yere yerleştireceğiz; ahiret eciri ise elbette daha büyük olacaktır..."⁷¹

Sevgili Peygamberimize (sas) ve ashabına yapılan eziyetler katlanılması zor bir duruma dönüşmüştü. Müslümanlar Mekke'de özgürce ibadet edemiyor, güven içinde yaşayamıyorlardı. Allah Resûlü (sas) bilhassa şehirde koruyucusu bulunmayanların zulümden kurtulmaları için Habeşistan'a hicret etmelerini tavsiye etti. Orada kimseye haksızlık etmeyen

adil bir hükümdar olduğunu, güvende olacaklarını söyledi.⁷² Hazırlıklarını yapan Müslümanlardan 11 erkek, 4 kadın yola çıktı. İlk muhacirler içinde Allah Resûlü'nün kızı Rukiyye ve onun eşi Osman b. Affân da vardı. Peygamberliğin 5. yılında gerçekleşen bu yolculuk İslam tarihinin ilk hicretidir. Bir yıl sonra ise ikinci hicret grubu olarak 2 erkek, 18 kadın muhacir Habeşistan'a (Etiyopya) gitti. Bu grubun başında Ebû Tâlib'in oğlu, Hz. Ali'nin ağabeyi Cafer vardı. Cafer b. Ebî Tâlib, 25 yaşlarında bir gençti. İlk Müslümanlar arasındaydı. Daha sonra Cafer-i Tayyâr ismiyle anıldı. Habeş Kralı Necâşî, ülkesine gelen Müslümanları kabul etti ve yerleşmelerine imkân verdi. Ancak inananların Habeşistan'a hicreti müşrikleri çok rahatsız etti. Çünkü İslam'ın daha fazla yayılmasından korkuyorlardı. Bunu engellemek maksadıyla mültecileri geri almak üzere kıymetli hediyeler hazırlayıp Necâşî'ye elçiler gönderdiler. Daha sonra sahabenin önde gelenlerinden olacak olan Amr b. Âs ve Abdullah b. Ebî Rebîa bu heyetteydi. Necâşî, Kureyşlileri dinledikten sonra, adaletli oluşuna yakışır bir şekilde ülkesindeki Müslümanların da görüşünü almak için onları huzuruna çağırdı. Bağlı oldukları yeni dini anlatmalarını istedi. Müslümanları temsilen Cafer b. Ebî Tâlib etkili bir konuşma yaptı ve şöyle söyledi:

⁷¹ Nahl, 16/41.

⁷² Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 9/17.

"Ey Hükümdar! Allah aramızdan birini seçip resul olarak gönderene kadar biz cahil bir kavimdik. Taştan, ağaçtan yaptığımız putlara tapıyorduk. Kız çocuklarımızı diri diri toprağa gömüyor, ölmüş hayvanların etini yiyorduk. İçki içmek, kumar oynamak, fuhuş gibi her türlü çirkinliği meşru görüyorduk. Kuvvetliler zayıfları eziyor, zenginler fakirlerin sırtından geçiniyordu. Cenab-ı Hak bizim hidayetimizi diledi. İçimizden soyu-sopu, asaleti, ahlakı, fazilet ve dürüstlüğü hakkında kimsenin kötü söz edemeyeceği bir Peygamber gönderdi. O bizi puta tapma zilletinden kurtardı. Bir olan Allah'a kulluğa çağırdı. Bütün ahlaksızlıklardan uzaklaştırdı. Doğru söylemeyi, emaneti gözetmeyi, akrabalık haklarına saygı göstermeyi, komşularla iyi geçinmeyi öğretti. Yalan söylemeyi, yetim malı yemeyi, haksızlık etmeyi yasakladı. Biz ona inandık. Onun gösterdiği hak dini kabul ettik. Bu yüzden kavmimiz bize düşman oldu. Yine de dinimizden dönmedik. Dayanamaz hâle gelince onlardan kaçıp sizin himayenize sığındık, burada haksızlık görmeyeceğimizi umduk."

Bu anlatılanlar Necâşî'nin dikkatini çekmişti. Vahiyden bir miktar dinlemek istedi. Cafer b. Ebî Tâlib, Meryem suresinden Hz. Yahya ile Hz. İsa'nın dünyaya gelişlerinden bahseden ayetleri okudu.⁷³ Hükümdar ve adamları bu ayetleri gözyaşları ile dinlediler. Necâşî, Hz. İsa'ya ve İncil'e inanıyordu. Duyduğu ayetlerin, İsa'ya indirilenlerle aynı kaynaktan geldiğini fark etti. Ülkesine sığınan Müslümanların diledikleri kadar kalmalarına karar verdi ve onları Mekke'ye teslim etmedi.

Hz. Cafer'in bir kralın karşısında inancını açıkça büyük bir cesaretle savunması, İslam'ın kendi dünyalarındaki olumlu etkilerini sıralayıp net bir şekilde ifade etmesi muhacirlerin geri gönderilmelerini engellemişti. Kur'an ayetlerine vakıf olan Hz. Cafer'in Necâşî'nin karşısında okuduğu ayetler orada bulunanların hem aklına hem de kalbine hitap etmişti.

Bu olaydan sonra müşrik elçiler elleri boş Mekke'ye döndüler. Habeşistan'da Müslümanlar güven içinde yaşamlarını sürdürdüler. Bunlardan bir kısmı Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in Müslüman olmasından sonra Mekke'ye döndü, bir kısmı da Medine'ye hicret edilince oraya gittiler. Bazıları da Hudeybiye barışına kadar Habeşistan'da kaldılar. (628 M) Hz. Cafer'in başkanlığında son 16 kişilik kabile ise Hayber'in Fethi esnasında Medine'ye döndü. (628 M)

İnancını cesurca savunan bir ses, karanlıkta yol gösteren bir kandil olur.

Davetin Buruk Yılı

Mekke dönemi ve peygamberliğin onuncu yılında bütün Müslümanlar büyük bir keder yaşamışlardı. Peygamberimizi [sas] büyüten, himaye eden amcası Ebû Tâlib ve Peygamberimizin en büyük destekçisi Hz. Hatice aynı yıl art arda vefat etmişlerdi.

⁷³ Meryem, 19/27-34.

Ebû Tâlib, ölümüne kadar, kırk yılı aşkın bir süre boyunca Hz. Muhammed'e öz evladı gibi davranmış, onu derinden sevmiş, daima korumuş ve yetişmesi için elinden geleni yapmıştır. Özellikle nübüvvetin ilk on yılında Ebû Tâlib, iman etmemiş olmasına rağmen Hz. Muhammed'e desteğini hiçbir zaman esirgemedi. Müşriklerin baskılarına karşı ona kalkan oldu. Ölürken bile Hâşimoğullarına, ona bağlı kalmalarını, uğrunda her fedakârlığı yapmalarını, sözünden çıkmamalarını vasiyet etti. Daha önceleri Hz. Muhammed'e zulmetmeye cesaret edemeyen müşrikler, Ebû Tâlib'in ölümüyle birlikte açıkça saldırılar düzenlemeye başladılar. Kureys'in en basit adamları bile Peygamberimize sataşıyor, başına toprak saçıyorlardı. Bir defasında üstü başı toprak içinde kalmış olan Hz. Peygamber, evine o hâlde gitti. Kızı Fâtıma babasının hâlini görünce gözyaşları içinde kaldı.⁷⁴ Hz. Peygamber; **"Ağlama yavrum. Allah babamı koruyacak."** diyerek onu teselli ederken amcası Ebû Tâlib'in babacanlığını ve desteğini takdirle hatırladı. **"Ebû Tâlib ölünceye kadar Kureys bana pek dokunamazdı."**⁷⁵ sözleriyle onun yaptığı yardımın, koruyuculuğun kıymetini vurguladı. Peygamberimiz, amcası vefat ettikten sonra Rabbinden amcasını bağışlaması için niyazda bulundu ve günlerce dua etti.

Amcasının vefatından sonra Hz. Peygamber'i çok üzen diğer bir olay, İslam'ı kabul eden ilk kişi ve sevgili eşi Hz. Hatice'nin hayata gözlerini yummasıdır. Hz. Hatice, Ebû Tâlib'in vefatına yakın bir zamanda hastalanarak yatağa düştü. Ebû Tâlib'in vefatından üç gün sonra da vefat etti. Hz. Peygamber, onunla ömrünün yirmi beş yılını geçirmişti. Peygamberliğini ilk o tasdik etmiş ve tebliğ çalışmalarını desteklemişti. Bütün malını İslam dini uğruna harcamıştı. Herkesin Efendimizden yüz çevirdiği günlerde ona güç vermişti. Hatice (ra), onun en samimi yardımcısı ve kendisinde huzur bulduğu biricik eşiydi. Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'ye olan sevgisi ve sadakati hiçbir zaman eksilmedi.

Peygamber Efendimiz (sas) vefatından sonra Hz. Hatice'ye olan vefasını sürdürdü ve onu tıpkı şu sözlerinde olduğu gibi hep hayırla yâd etti:

**"Allah Teâlâ bana ondan daha hayırlısını vermedi.
Halk bana inanmazken o inandı. Herkes bana yalancı derken o doğru
söylediğimi kabul etti. Kimse bana bir şey vermezken o beni
malıyla destekledi ve Cenab-ı Hak bana ondan çocuklar ihsan etti."**⁷⁶

Resûlullah (sas) ve ashâbı, Peygamberimizin en büyük destekçileri ve çok sevdiği iki insanı peş peşe kaybettiği için çok üzüldü. Bu sebeple peygamberliğin onuncu yılı tüm Müslümanlar için buruk bir yıl olmuş ve bu yıla **Senetü'l-hüzün (Hüzün Yılı)** adı verilmişti.

⁷⁴ Buhârî, Vudû, 69.

⁷⁵ Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, 2/344.

⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 118.

Tâif Yolculuğu

H. Peygamber (sas), Mekke'de İslam'a davet vazifesini tüm baskı ve şiddete rağmen en güzel şekilde yaptı. Peygamberliğin onuncu yılında tebliğ çalışmalarını farklı bölgelerde devam ettirme ihtiyacı hissetti. Mekke'de hak din ve peygamberi duymayan kalmamıştı. Ancak müşriklerin yaptıkları yüzünden ilerlemek mümkün olmuyordu. Ebû Leheb'in liderliğindeki Hâşimoğulları da eskisi gibi Hz. Muhammed'e sahip çıkmıyordu. Sevgili Peygamberimiz (sas), İslam davetini ulaştırmak ve destek istemek üzere sosyopolitik konumundan dolayı Tâif'i seçti. Çünkü Tâif, Mekkelilerin birçoğunun yazlık evlerinin, mülklerinin olduğu bir şehirdi. Bu nedenle Tâif, İslam'ın merkezi olursa ekonomik zarara uğrayacak olan müşriklerin etkisi azalacaktı. Ayrıca Hz. Muhammed annesi tarafından akrabalarının da bulunduğu Tâif'i tanıyordu. Tâif, Hz. Muhammed'in küçük bir çocukken gidip yanlarında kaldığı sütannesi Hz. Halîme'nin de memleketine yakın bir bölgedeydi.

Resûlullah Efendimizin yürüyerek gidildiğinde Mekke'ye iki günlük mesafede olan Tâif'e yolculuğu başladı. Yanında evlatlığı Zeyd b. Hârise vardı. Üzüm bağları, gül bahçeleri, serin havası ile meşhur olan Tâif'te bir ay kadar kalan Peygamberimiz birçok görüşme yaptı. Sakîf kabilesi Tâif'te yaşayan önemli bir Arap kabilesiydi. Kureyşlilerle ve Hz. Peygamber'in yakınlarıyla kurmuş oldukları dostluk ve akrabalık ilişkileri vardı. İslam'a davet edildiklerinde Kureyşlilerden çekinerek reddettiler. Hatta Hz. Peygamber'le alay ettiler, hemen şehri terk etmesini istediler. Burada davetine olumlu bir cevap alamayan ve Tâif'ten ayrılmak üzere olan Allah Resûlünün geçeceği yollara çocukları ve köleleri dizip onu taşla tuttular. Zeyd vücudunu Resûlullah'a siper ediyordu. Kendisi de Hz. Peygamber de yaralar içinde kalmıştı. Tâiflilerin bu yaptığı hiç şüphesiz daha önce yaşanmamış büyük bir zulümdü. Bu saldırıdan kurtulan Resûlullah bir bahçeye girdi. Mübarek ayaklarından kanlar akıyordu. Allah Resûl, Tâiflilerin hakikate kör ve sağır kalışlarına o kadar üzülmüştü ki o, yıllar sonra bu elim hadiseyi hatırladığında, bunu, Uhud Savaş'ında yaşadıkları zorluk ve eziyetlerden bile daha zor olarak tasvir etmiştir.

Efendimiz (sas), o gün bir ağacın dibinde biraz dinlendikten sonra ellerini göğe kaldırarak hâlini Yüce Allah'a şöyle arz etti:

"Allah'ım! Kuvvetsiz ve çaresiz kaldığımı, halk nazarında hakir görüldüğümü ancak sana arz eder, sana şikâyet ederim. Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah! Çaresizlerin Rabbi ancak sensin. Benim Rabbim de ancak sensin. Sen, beni kötü huylu, yüzüstü bir düşman eline düşürmeyecek kadar merhamet sahibisin. Allah'ım! Yeter ki senin gazabına uğramayayım. Ne çekersem ona katlanırım. Fakat senin af ve mağfiretin bunları bana yaptırmayacak kadar geniştir. Allah'ım! Senin gazabına uğramaktan, ilahi rızandan uzak kalmaktan senin o zulmetleri aydınlatan ve ahiret işlerini yoluna koyan ilahi nuruna sığınırım! Allah'ım! Sen razı oluncaya kadar affını dilerim! Allah'ım! Her kuvvet, her kudret ancak seninle kaimdir!"⁷⁷

77 İbn Hişâm, *Sîre*, 2/61-62.

Bu sırada gökte bir bulutun içinde Cebrail'i gördü. Cebrail (as), Allah'ın onun duasını işittiğini, onlar hakkında ne dilerse yapması için dağlar meleğini gönderdiğini söyledi. Dağlar meleği ise Hz. Peygamber'e selam verdikten sonra iki büyük dağı zalimlerin başına geçirebileceğini bildirdi. Fakat şefkat ve merhamet Peygamberi **"Hayır, onların ezilip yok olmalarını istemiyorum. Rabbimin bu müşriklerin soyundan, O'na hiçbir şeyi ortak kılmayan ve yalnız Allah'a ibadet eden bir nesil meydana getirmesini diliyorum."**⁷⁸ diye dua etti. Kavmi tarafından zulümlere maruz kalan Peygamberimizin bu tavrı merhametinin ve insan sevgisinin ne kadar büyük olduğunu göstermektedir. O her şeye rağmen Allah'ın, Tâiflileri bağışlamasını istedi. O merhamet peygamberiydi; en kederli ve zor anında bile insanlığa güzel örnek olacak sözleri ve davranışlarıyla daima ümmetinin iyiliğini diliyordu.

DÜŞÜNELİM...

Müminin bir başkasını bağışlaması, aslında Allah'ın bağışlayıcılığını ve merhametini yansıtan bir davranıştır. Nasıl ki Rabbimiz adalet ve merhametinin bir gereği olarak kullarını bağışlıyorsa, kullar da Rablerinin ahlakı ile uyum üzere olmak için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Dolayısıyla Allah'ın kendisini affetmesini isteyenler başkalarını affetmeyi bilmelidir.

Sonunda iki kutlu yolcu yolculuklarına devam edip Mekke'ye yaklaştılar. Ama ne yazık ki müşriklerin oluşturduğu tehlikeler nedeniyle Mekke'ye giremediler. Mekke'den başka gidecek hiçbir yer yoktu. O dönem Mekke'de yerleşmiş bir kuralın gereği olarak Resûlullah'ın oraya geri girebilmesinin tek şartı bir kabile tarafından himaye edilmesi idi. Peygamberimiz (sas), Zeyd'le beraber Mekke yakınlarındaki bir dağda üç gün kaldı. Zeyd şehre gidip Peygamberimizin söylediği isimlerle görüşüp geri dönüyordu. Nihayet himaye teklifini daha önce Müslümanlara karşı uygulanan boykotun kaldırılmasında önemli bir rol oynayan Nevfeloğullarının lideri Mut'im b. Adî, bir müşrik olmasına rağmen kabul etti. Hz. Peygamber, Nevfeloğulları'nın himayesinde doğruca Kâbe'ye gitti. Kureyşlilerin gözü önünde Kâbe'yi tavaf etti, namaz kıldı, uzun uzun dua etti ve sonra evine geçti. Allah Resûlü (sas), yaşadığı bu zor günlerin üzerine Allah'ın yardımı ile Mekke'ye alını açık, başı dik olarak girdi. Allah'ın dinini yaymak için mücadele eden bir Müslüman daima başı dik, cesur ve kararlı olmalıydı. Çünkü müminler için korku ve keder olmayacağını bildiren Allah'a güvenmek bunu gerektirirdi. O, her durumda ashabına ve Müslümanlara güzel örnek olmuştu.

⁷⁸ Buhârî, Kitâbu bedî'i'l-halk, 7.

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

Peygamberimizin Tâif ziyaretinde sığındığı üzüm bağında çalışan Addâs isimli genç, burada bir tabak üzüm sunduğu Hz. Peygamber'le konuşma imkânı bulmuş ve onun peygamberliğini kabul ederek Müslüman olmuştur.

Rabbani İltifat: İsrâ ve Miraç

Allah (cc), Sevgili Peygamberimizin yaşadığı maddi ve manevi sıkıntıların ardından onun gönlünü İsrâ ve Miraç olayları ile ferahlatmıştır. Bu olayda âdeta zaman ve mekân o anda durmuş, gecenin belli bir vaktinde Hz. Muhammed, Allah Teâlâ ile buluşmuştur. İsrâ ve Miraç olayı büyük bir mucizedir. Kureyş'in müşrikleri tarafından bitmek bilmeyen sözlü ve fiilî saldırılara uğrayan Hz. Peygamber, bir gece Mekke'deki Mescid-i Harâm'dan alınıp Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya doğru bir yolculuğa çıkarıldı. Allah, elçisine bir kısım deliller ve işaretler göstermek istiyordu. Resûlünü huzuruna davet ederek sabır ve tahammül dolayısıyla hem teselli etmeyi hem de ona ikramlarda bulunmayı dilemişti.

İsrâ; geceleyin yürüme, gece yolculuğu;
Miraç ise yükseğe tırmanma, yükselme anlamındadır.

İsrâ suresinde bu konu şöyle anlatılır:

“Bir gece, kendisine bazı ayetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm’dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir.”⁷⁹

Ayette Mescid-i Aksâ’nın çevresinin yani bugünkü Kudüs şehrinin mübarek kılındığı bildirilmektedir. Çünkü Hz. Muhammed’den önce gelen birçok peygamber bu topraklardan gelmiş; bunların çoğu burada vefat etmiş ve buraya defnedilmiştir. Peygamber Efendimizin de Miraç gecesinde **Burak** adlı bineğiyle Mekke’den Beytülmakdis’e seyahat ettiği, bineğini Mescid-i Aksâ’nın dış duvarına bağladığı, ardından Mescid-i Aksâ’da o güne kadar yeryüzüne gelen bütün peygamberlere namaz kıldırıldığı rivayet edilir.⁸⁰

Peygamber Efendimize (sas) gelen bir emirle Müslümanların kiblesi Kâbe olarak belirlene kadar, o ve ashabı namazlarını Mescid-i Aksâ’ya doğru kılmaktaydılar. Hz. Peygamber, ziyaret edilmeye değer en önemli üç mescidden birinin Mescid-i Aksâ olduğunu bildirmiştir. Diğerleri ise Mescid-i Harâm ve Mescid-i Nebevî’dir. Mekke, Medine ve Kudüs bu mescidleri kalbinde barındıran, ziyaret edilmesi gereken şehirlerdir.

Yüce Allah, Miraç’ta, Sevgili Peygamberi’ne nice âlemler gösterdi. Vahyedeceği ayetleri aracısız bir şekilde bizzat ilettiler. Peygamberimizin, Rabbimize selam ve hürmetlerini sunduğu, Allah’ın da ona selamla hitap ettiği ve müminlere selamlarını iletmediği “Ettahiyyatü” duasındaki diyalog Miraç olayı esnasında gerçekleşmiştir.

اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلٰوٰتُ وَالطَّيِّبٰتُ * اَلسَّلَامُ عَلَیْكَ اَیُّهَا النَّبِیُّ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ * اَلسَّلَامُ عَلَیْنَا وَعَلَیْ عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِیْنَ * اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ * وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

“Bütün tazimler, övgüler, mülkler, kavli, bedenî ve mali ibadetler Allah’a mahsustur. Ey Peygamber! Sana selam olsun, Allah’ın rahmeti ve bereketi üzerine olsun. Selam bize ve Allah’ın salih kullarına olsun. Kesin olarak bilir ve beyan ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve şahadet ederim ki Hz. Muhammed Allah’ın kulu ve elçisidir.”⁸¹

79 İsrâ, 17/1.

80 Müslim, İmân, 259.

81 Buhârî, Ezân, 148, 150; Müslim, Salât, 55.

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

İnsan aklının sınırlarını aşan bir şekilde gerçekleşen bu buluşma sırasında Allah Resûlü'ne üç şey verildi.

- ✓ Muhammed ümmetinden Allah'a şirk koştırmayan günahkârların affedileceği müjdesi,
- ✓ Bakara suresinin "Âmenerresûlü..." diye başlayan son iki ayeti,
- ✓ İslam'ın temel ibadetlerinden beş vakit namazın farz kılınması.⁸²

Peygamber Efendimiz, yaşadığı Miraç olayını ertesi sabah Mekkelilere anlattı. Müminler Resûlullah'ı (sas) onayladılar ve tebrik ettiler. Müşrikler ise "Bir gecede Kudüs'e gidip gelmek imkânsız bir şey." diyerek onu yalanladılar. İçlerinde Kudüs'e gitmiş ve Mescid-i Aksâ'yı görmüş olanlar vardı. "Mescid-i Aksâ'nın kaç kapısı var? Şurası nasıl, burasında ne var?" diyerek Resûlullah'ı (sas) kendilerince sorguya çektiler. Hz. Peygamber ne sordularsa hepsine Allah'ın izniyle cevap verdi. Müşrikler, Hz. Ebû Bekir'in ne diyeceğini merak ediyorlardı. Doğruca ona gidip "Arkadaşın, şimdi de bir gece içinde Mescid-i Aksâ'ya gittiğini, oradan da göklere çıkıp sabah olmadan tekrar Mekke'ye geldiğini söylüyor. Bakalım buna ne diyeceksin?" dediler. Hz. Ebû Bekir, **"O ne söylüyorsa doğrudur! Çünkü onun yalan söylemesine imkân ve ihtimal yoktur! Ben, onun her getirdiğine peşinen inanırım."** dedi. Müşrikler tekrar, "Sen onu tasdik ediyor ve bir gecede Beytülmakdis'e gidip geldiğine inanıyor musun?" dediler. Hz. Ebû Bekir, "Evet! Bunda şaşılacak ne var? O bana, gece veya gündüzün herhangi bir vaktinde kendisine Allah'tan haber geldiğini söylüyor, ben yine onu tereddüt etmeden onaylıyorum." dedi. Daha sonra Hz. Ebû Bekir, o sırada Kâbe'de bulunan Peygamber Efendimizin yanına gitti. Olanları bizzat Efendimizden dinleyip ona, "Sen söylüyorsan doğrudur ya Resûlallah!" dedi. Allah Resûlü (sas), onun kendisini tasdik etmesinden hoşnut oldu ve "Ey Ebû Bekir! Sen Sıddıksın!" diyerek onu taltif etti. Hz. Peygamber'in en yakın dostu bir kez daha iman ve teslimiyetin en güzel örneğini ortaya koydu. Şüpheye düşen, inanmayan, delil isteyenlerin aksine Ebû Bekir (ra), Hz. Peygamber'in sözlerine tereddütsüz iman eden bir kalbe sahipti.

Miraç; her ne kadar göklere yükselmenin adı olsa da bugün her Müslüman'ın iç dünyasına yapması gereken bir yolculuktur. Müminlerin miracı namazdır. Samimiyetle, imanla, Allah sevgisi ile dolu bir kalple kılınan namaz bir yükseliştir. Yaşantımızı günahlardan ve kalbi karartan her türlü şeyden uzak tutmak için çalışmak gerekir. Yüce Yaratıcı ile buluşmaya her an hazır hâlde bulunmak bize namazlarda miracı yaşatır.

⁸² Müslim, İmân, 259.

Peygamber Efendimiz (sas) şöyle buyurmaktadır:
"Namaz, müminin miracıdır."⁸³

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Peygamberimize verilen diğer mucizeleri biliyor musunuz?

Hicrete Kapı Aralayan Biat: Akabe

Hiz. Peygamber (sas), Tâife Şevval ayında gitmişti. Dönüşünde hac mevsimi başlamıştı. Hac mevsimi Zilkâde ayında başlardı ve bu ay savaşmanın yasak olduğu haram aylardandı. Tâif'te İslam'ı yayma faaliyetlerinin neticesiz kalması Hiz. Muhammed'in (sas) tebliğ faaliyetlerindeki kararlılığını azaltmadı. Yeryüzü bir tek Mekke ve Tâif'ten ibaret değildi. Resûlullah Efendimiz, davetine devam etmek için hac mevsiminde kurulan panayirlara farklı bölgelerden alışveriş için gelen diğer Arap kabileleri ile ilgilenmeye başladı.

Kureş'in önde gelen müşrikleri İslam dininin Mekke dışındaki kabileler arasında yayılmasını da istemiyorlardı. Allah Resûlü'nün (sas) tebliğ çalışmalarını boşa çıkarmak; diğer kabilelerin, onun sözlerine değer vermelerini önlemek için çare aradılar. Sonuç olarak, onun sihirbaz ve büyücü olduğu ve insanları bu şekilde tesir altında bıraktığı söylentisini yaymaya karar verdiler. Resûlullah Efendimiz (sas), hac mevsiminde Kâbe'yi ve putları ziyaret eden kabileler arasında dolaşarak, Kur'an ayetleri okuyarak onları İslam'a davet ediyordu. O kiminle, hangi toplulukla görüşürse müşrikler arkasından gidip, "Sakin onu dinlemeyin, onun sözlerine kanmayın. O büyücüdür, kardeşi kardeşten ayırır." diye olumsuz sözler söylüyorlardı. Peygamber Efendimiz (sas), kabileler arasında dolaşarak davetini sürdürürken genellikle kabile reisleri ve etkili kişilerle görüşerek onlara İslam'ı anlatıyordu.

Çünkü Araplar reise itaat ve bağlılık konusunda çok hassaslardı. Liderlerin Müslüman olması, bütün kabile fertlerinin Allah'a ve Resûlü'ne iman etmesi demekti. Sevgili Peygamberimiz izlediği strateji ile kısa sürede netice almayı hedefliyordu.

⁸³ Münâvî, *Feyzü'l-kadîr*, 1/497.

Allah Resûlü bir gün Mekke ile Mina arasında **Akabe** denilen bir tepede Hazrec kabilesine mensup **altı kişilik** bir topluluğa rastladı. Bunlar, Yesrib'den (Medine) gelmişlerdi. Yesrib'de yaşayan ve akraba olan Evs ve Hazrec isimli iki büyük putperest kabile vardı. Hz. Peygamber'in (sas) dedesi Abdümttalib'in annesi Selmâ'nın Hazrec kabilesinden oluşu sebebiyle Resûlullah (sas) ile Hazrecililer arasında akrabalık vardı. Resûlullah (sas) onlarla konuşmak istedi. Onları Allah'ın varlık ve birliğine iman etmeye davet etti. İbrâhîm suresinden bir bölüm okudu. Medine'deki Evs ve Hazrec kabileleri ile ehl-i kitap olan Yahudiler arasında eskiden beri geçimsizlik vardı. Ne zaman aralarında bir tartışma veya kavga çıksa putperest olan Evs ve Hazrecilere Yahudiler, "Yakında bir peygamber gelecek, biz ona uyar, kuvvetleniriz, öcümüzü sizden o zaman alırız." derlerdi. Hz. Peygamber (sas), onları yeni dine davet edince bu sözleri hatırlayıp birbirleriyle bakıştılar. Kelime-i şehadet getirip hemen Müslüman oldular. Hz. Muhammed'le tanışan ve İslam'ı kabul eden bu altı kişiye ilk Medineli Müslümanlar denilir. Kabileleri tarafından sevilen, sayılan, iman nuruyla aydınlanan bu 6 kişinin isimleri şunlardı: Kutbe b. Âmir b. Hadîde, Es'ad b. Zürâre, Avf b. Hâris, Râfi' b. Mâlik, Ukbe b. Âmir, Câbir b. Abdullah.

Bu kutlu buluşmayı yaşayan insanlar Peygamber'le tanışmış olmanın coşkusuyla Yesrib'e döndüklerinde Hz. Muhammed'in varlığından ve İslam'dan herkesi haberdar etmeye çalıştılar. Onların bu heyecanlı ve samimi çabaları hicrete kapı aralayacak, kısa süre sonra İslam devletin merkezi Medine olacaktı.

Hiz. Peygamber (sas) ile Medineliler arasında, hac mevsimlerinde Akabe tepesinde yapılan görüşmeler, Mekke döneminin on birinci, on ikinci ve on üçüncü yıllarında üç kez gerçekleştirilmiştir. Akabe'de toplamda üç görüşme olmuş ancak Akabe Biati iki kere yapılmıştır. On bir ve on ikinci yıllardaki görüşmelerde biat yapıldı. Kur'an-ı Kerim'de Hiz. Peygamber'e biat edenler için **"Allah, kendi yolunda çarpışırken öldüren ve öldürülen müminlerin canlarını ve mallarını, karşılığında cennet vermek üzere satın almıştır..."**⁸⁴ denilmiştir. Bağlılık yemini olan biat, Resûlullah'ın (sas) şahsına değil aslında Allah'a verilmiş bir sözdür.

İlk buluşmanın üzerinden bir sene geçip hac mevsimi geldiğinde, Es'ad b. Zürâre başkanlığında Medineli 12 kişilik bir kabile Mekke'ye geldi. Grupta yeni Müslüman olanlar da vardı. Söz verdikleri gibi yine Akabe denen küçük ve dar vadide bir gece vakti, gizlice Resûl-i Ekrem'le görüştüler. Bu görüşme sonunda Allah'a hiçbir şeyi eş ve ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinada bulunmamak, çocuklarını öldürmemek, kimseye iftira etmemek, hiçbir hayırlı işe karşı çıkmamak üzere Peygamber Efendimize biat ettiler. Sözlerine sadık kalmak üzere gerçekleştirdikleri bu görüşmeye **"Birinci Akabe Biati"** denir.⁸⁵ Mekke'de müşriklerin kışkacında rahat nefes alamayan Müslümanlar için Akabe; saadetli günlere geçişin bir köprüsü olmuştu âdeti. Allah Resûlü (sas), sabırla Medineli Müslümanları irşat etmeye devam ediyordu. Bu kez beraberlerinde Mus'ab b. Umeyri göndermişti. Mus'ab'ın Medine'ye gidişi Kur'an hakikatlerinin ilk ağızdan insanlara ulaşmasını sağlayacaktı.

84 Tevbe, 9/111.

85 Mümtetine, 60/12; Buhârî, Tefsîrül-Kur'ân, 60; Hudûd, 14; Diyât, 2; Tevhîd 31.

”

Mus'ab b. Umeyr (ra). Mekke'nin varlıklı bir ailesinin tek çocuğuydu. Bu genç sahabinin duruşu, vakarı, asaleti, giyim-kuşam ve temizliği, bilgeliği, bilhassa hitabetindeki nezaketi onu tanıyanları etki altında bırakacak kadar güzeldi. O, Hz. Peygamber'in ahlakını kuşanmış ilk Müslümanlardan biriydi. Onun bu seçkin özelliklerini İslam'a davet için kullanması ve üstün gayretiyle Medine'de Müslümanlık hızla yayıldı. Mus'ab, inancı uğruna ailesini, malını, memleketini feda etmiş bir gençti.

“

Onun, İslam'ın her eve girmesinden başka bir beklentisi yoktu. Mus'ab b. Umeyr, Kur'an'da emredilen yumuşak söz {kavl-i leyin} ile hitap etmeye kendini alıştırmıştı. Onun bu yaklaşımıyla Evs ve Hazrec kabileleri içinde hemen hemen Müslüman olmayan kimse kalmadı. İlk Kur'an öğretmeni Mus'ab, Medine'deki bu sevindirici gelişmeleri Hz. Peygamber'e (sas) bildirdi. Bu haber, Allah Resûlünü (sas) ve Müslümanları çok memnun etti.

Peygamberliğin on ikinci yılında hac mevsiminde Medine'den gelen 75 Müslüman, Peygamberimizle yine Akabe'de gizlice buluştular. Bu buluşma **"İkinci Akabe Biatı"** olarak tarihe geçmiştir. Gelenler Hz. Peygamber'e biat ederek bağlılıklarını bildirdiler. İçlerinde, Hz. Peygamber'in (sas) Medineli akrabası Neccâr oğullarından Hâlid b. Zeyd de vardı (Yaygın ismi Ebû Eyyûb el-Ensârî). İkinci Akabe Biatı'ne katılanlar Allah Resûlünün ve Müslümanların Mekke'de sıkıntı çekmesini istemiyorlardı. Medine'ye gelmek istedikleri takdirde kendisine ve Mekkeli Müslümanlara sahip çıkacaklarını söyleyerek Peygamberimizi hicrete davet ettiler. Peygamber'i himaye eden amcası Abbas onlardan "Kendisine vefa gösterip koruyacaklarına dair söz." istedi. Medineliler Es'ad b. Zü'râre başkanlığında "Ya Resûlallah! Biz buraya sana biat etmeye geldik. Sen nasıl emredersen öyle yaparız. Çocuklarımızı, ailelerimizi nasıl koruyorsak, seni daha fazla koruruz sözümüzde dururuz." diyerek Hz. Peygamber'in (sas) elini tuttular ve İslam yolunda gerekirse canlarını feda edeceklerine dair ant içerek biat ettiler. Bu toplantı İslam dininin hür düşünce ve ikna yoluyla yayıldığına bir örneğidir. Akabe görüşmeleri Mekkeli Müslümanlara yeni bir ufuk açmış, onların umutlarını tazelemiş ve onları sevindirmiştir. Bu görüşmeyi önemli kılan husus; Hz. Peygamber'in (sas) ve Müslümanların Medine'ye hicretinin İkinci Akabe Biatı'nda kararlaştırılmış olmasıdır. Böylece Mekke'de müşriklerin baskısı çekilmez hâle geldiğinden Medine'ye hicretin yolu açılmış oldu.

Akabe biatleri ile İslam Medine'de giderek yayılmış, Hz. Peygamber'in azımsamadan, sabırla herkesin tek tek ayağına gitmesi meyvelerini vermeye başlamıştı. Medine'deki Müslümanların yanına bir imam/öğretmen göndermesi de Peygamberimizin fetanet sahibi olunun, isabetli kararlar alışının göstergesiydi. Medine'de İslam'ın yayılması Peygamberimizi rol model alarak İslam'ı anlatan Mus'ab'ın insanlara yaklaşımı ve okuduğu ayetlerin bıraktığı etkinin sonucuydu. Kur'an ayetleri, onu duyup iman edene cesaret ve güç veriyordu.

Kutsal kitabımızın hemen hemen yarısı Mekke'de indirilmiştir. Mekke'de inen Kur'an ayetlerinde iman esasları, yaratılış, Allah'ın sıfatları, peygamberlerin ibret verici kıssaları ve kıyamet sahneleri anlatılmaktadır. İnsanlar ahirette karşılaşacakları ceza ve mükâfatların

ayetlerle resmedilmesi karşısında cenneti ve cehennemi görmüş gibi oluyor, Kur'an'ın emir ve yasaklarını yerine getirmeye özen gösteriyorlardı. Allah'tan başka ilah olmadığına iman edip Resûlullah'ın yanından ayrılmayanların, altlarından ırmaklar akan cennetlerde ebediyen kalacaklarını bilmek, ilk Müslümanların dayanışma, birlik ve beraberlik duygularını güçlendiriyordu. Peygamberlerin ve geçmiş milletlerin başlarından geçen ibretli kıssaların anlatılması, Mekke müşriklerinin zamanla ıslah olmasında etkin bir rol oynamıştır. Kıssaların anlatıldığı bu ayetlerde **"tevhid inancı"** daima ön planda tutulmuştur.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Birinci Akabe Biatı'nda Medineli Müslümanlar Peygamber Efendimizle hangi konularda sözleştiler?

**Buraya kadar öğrendiğin konuları dinlemeye ne dersin?
İlgili konulara aşağıdaki karekoddan ulaşabilirsin.**

“İman edip de hicret edenler, Allah yolunda
cihad edenlerle onları bağırlarına basanlar ve
yardım edenler var ya işte gerçek müminler
onlardır; bağışlanma onlar için, büyük lütuf
onlar içindir.”

(Enfâl, 8/74)

ÜNİTE 4: DAVETTEN DEVLETE, DEVLETEN MEDENİYETE: MEDİNE DÖNEMİ

İÇİNDEKİLER

Tarihe Yön Veren Göç: Hicret	76
Şehrin İmarı Toplumun İhyası: Mescid-i Nebevî	85
Fedakârlığın Zirvesi: Ensar ve Muhacir Kardeşliği	88
Sosyal Kaynaşmanın İlk Yazılı Belgesi: Medine Vesikası	89
Müslümanların Varoluş Mücadelesi	91
Müşriklerin Öfkesi Dinmiyor	93
İhanetle Mücadele: Yahudiler ve Münafıklar	104
Sulhun Zaferi: Hudeybiye	107
Hicaz Ötesinin İslam'la Buluşması: Yeni Fetihler ve Davet Mektupları	110
Apaçık Zafer: Mekke'nin Fethi	114
Çoklukla İmtihan: Huneyn Gazvesi	116

Tarihe Yön Veren Göç: Hicret

Sözlükte "terk etmek, ayrılmak, ilgisini kesmek" anlamına gelen hicret, "kişinin herhangi bir şeyden bedenen, lisanen veya kalben ayrılıp uzaklaşması" demektir; ancak kelime daha çok "bir yerin terk edilerek başka bir yere göç edilmesi" anlamında kullanılır. Terim olarak genelde gayrimüslim ülkeden İslam ülkesine göç etmeyi, özelde ise Hz. Peygamber'in ve Mekkelî Müslümanların Medine'ye göçünü ifade eder. Aynı zamanda Allah'ın yasakladığı kötülük ve günahları terk eden, yanlış davranışlardan vazgeçip doğruya yönelen, haramların yerine helal olanı seçen de kendi yaşamında bir hicret yolculuğu gerçekleştirmiş olur.

Allah Resûlü, 13 yıl boyunca Mekke'de verdiği mücadeleye rağmen dinini özgürce yaşama imkânına kavuşamadı. Bu nedenle tebliğ görevine devam edebileceği yeni yerler aradı. Akabe görüşmelerinden sonra müminlerin dikkat çekmeden hicret etmesine izin verdi. Zira ilahi işaret gelmiş ve hicret yurdu olarak Medine tayin edilmişti. Medineli Müslümanlar da gönüllilerini açmış Allah'ın Elçisi'ni ve mümin kardeşlerini bekliyorlardı. Hicret; sadakatin, imanın ve teslimiyetin bir göstergesiydi.

Allah Teâlâ (cc) şöyle buyurmaktadır:

"İman edip de hicret edenler, Allah yolunda cihad edenlerle onları (muhacirleri) bağışlarına basanlar ve yardım edenler var ya işte gerçek müminler onlardır; bağışlanma onlar için, büyük lütuf onlar içindir."⁸⁶

Sevgili Peygamberimiz (sas) ve ona iman edenler 622 yılında Mekke'den Medine'ye hicret etmişlerdir. Müminler için zorlu bir imtihan olan bu göç, İslam'ın yeryüzünde yayılmasına vesile olan en önemli olaydır. İslam'ın geleceği açısından bir dönüm noktası olmuştur. Ayrıca hicri takvimin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte hicret sadece maddi bir yolculuk değildir. Hicretin her dönem ve her ortamda devam eden manevi bir boyutu vardır. Sevgili Peygamberimiz (sas) birçok hadis-i şerifte, hicretin günahları ve kötü işleri terk etmek anlamında kıyamete kadar sürecek bir olgu; çok çetin ve nice zahmetleri barındıran bir eylem olduğunu ifade etmiştir.

⁸⁶ Enfâl, 8/74.

Sevgili Peygamberimiz (sas) şöyle buyurmuştur:
**"Hakiki muhacir, Allah'ın yasakladığı şeylerden kaçan,
onları terk eden kimsedir."**⁸⁷

Hicret, yalnızca bir yerden bir yere göç etmek değil, aynı zamanda imanla yoğrulmuş bir teslimiyetin ve Allah'a olan sarsılmaz bağlılığın en büyük imtihanlarından biriydi. Bu zorlu yolculuk, herkesin göze alabileceği bir fedakârlık değildi; ancak kalplerini tamamen Rablerine adayanlar, vatanlarından, mallarından ve sevdiklerinden vazgeçerek, Allah rızası için her şeyi geride bırakma cesaretini gösterebilirdi. Hicret izni verildikten sonra Huzâa kabilesinden el-İs b. Damre adlı bir adam, hasta olmasına rağmen evini terk etmiş, sedye üzerinde Medine'ye hicret etmek üzere yola çıkmış; fakat Ten'im adlı yere gelince vefat etmişti. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, kendi yolunda yapılan fedakârlığın karşılığını şöyle müjdeledi:

"Allah yolunda hicret eden kimse, yeryüzünde gidecek birçok yer ve bolluk bulur. Kim Allah ve Resûlü uğrunda evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatını vermek Allah'a aittir. Allah, çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir."⁸⁸

Bu ayet, Allah yolunda hicret edenlerin mükâfatlandırılacağını bildirmektedir. Öte yandan, imkânı olduğu hâlde hicret etmeyen ve baskı altında dinlerini yaşamaya devam ederken inançlarından taviz verenler de uyarılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, **"Kendilerine yazık eden kim-selere, melekler canlarını alırken 'Ne yapıyordunuz?' diye sorunca onlar, 'Biz yeryüzünde zayıf bırakılmış kimselerdik.' derler. Melekler de der ki 'Allah'ın arzı geniş değil miydi? Hicret etseydiniz ya!'"**⁸⁹ buyrulurken, hicret etme imkânı olduğu hâlde imanlarını tehlikeye atanlar eleştirilmişlerdir.⁹⁰ Ancak hicret etmeye gücü yetmeyenler için Rabbimiz bir sorumluluk yüklememiş, onları mazur görmüştür.⁹¹ Bu bağlamda, hicret yalnızca bir yer değiştirme olarak değerlendirilmemelidir. Kişi, dinini özgürce yaşama imkânı bulamadığında, imanını koruyabileceği güvenli bir yere yönelmelidir.

Kur'an-ı Kerim, geçmiş peygamberlerin ve onlara inanan insanların da kâfirler tarafından hicret etmeye zorlandıklarını ve bunların inançları uğruna ana vatanlarını bırakıp başka yerlere gittiklerini bildirir. O hâlde hicret; önceki peygamberlerin ve onlara inananların da ortak sünnetidir.

⁸⁷ Buhârî, İmân, 4; Rikâk, 26; Nesâî, İmân, 9.

⁸⁸ Nisâ, 4/100.

⁸⁹ Nisâ, 4/97.

⁹⁰ Nisâ, 4/97.

⁹¹ Nisâ, 4/98.

Hız. İbrahim, kavminin kendisini ateşe atma teşebbüsünün ardından, "Doğrusu ben Rabbin emrettiğı yere hicret ediyorum."⁹² demiş ve önce Filistin'e, ardından Mısır'a göç edip daha sonra da Ken'an diyarına yerleşmişti. İbrahim (as) tek başına hicret eden bir peygamber görünümündeydi. Ancak kendisinden sonraki bütün ilahi dinlerin mensupları, onu hayırla anmış ve onun önderi olduğu tevhid dininin ümmeti olduklarını söylemişlerdir.

Hız. İbrahim'le beraber Filistin'e kadar bu hicrete katılan Hız. Lut, peygamberlik görevini yaparken kâfirlerin azgınlık ve ahlaksızlıkları karşısında Cenab-ı Hak'tan aldığı emirle bir gece vakti inananlarla birlikte yurdundan çıkmış, arkasına dönüp bakmadan, gitmesi istenilen yere gitmişti.⁹³

Hız. Şuayb'ın kavmi ölçü ve tartıda hile yapan, insanlara eşyalarını eksik veren ve Allah yolundan alıkoyan bir topluluktu. Öne çıkan kibirlileri, **"Ey Şuayb! Kesinlikle seni ve seninle beraber iman edenleri memleketimizden çıkaracağız yahut dinimize döneceksiniz."**⁹⁴ demişler, onu ve müminleri hicrete zorlamışlardı.

Bu ve bunun gibi merak ettiğın konular için buraya bakabilirsin:

Hız. Musa, Allah'ın emriyle geceleyin Mısır'dan yola çıkardığı İsrailoğullarını göç ettirmeyi başarmış, peşlerine düşen Firavun ve ordusu ise Kızıldeniz'de boğulmuştu.⁹⁵ Bu gibi ayetlere dayanarak hicretin peygamberlerin hayatında yer aldığı söylenebilir; kâfirlerden görülen eziyet ve baskılar, hak dini tebliğ imkânının ortadan kalkması sonucunda bu peygamberler ve müminler göç etmek zorunda kalmışlardır.

Bu ve bunun gibi merak ettiğın konular için buraya bakabilirsin:

Medine'ye hicretle beraber İslâm hem bireysel hem de toplumsal anlamda serbestliğe kavuşmuştu. Hicret sonrasında Hız. Peygamber'in ve Müslümanların güçleri artmış, Medine'de bir devlet kurulmuş, orada siyasi, askerî ve ekonomik sahada hâkimiyet sağlanmıştı. Bu ne-

92 Ankebût, 29/26.

93 Hûd, 11/80-81; Hicr, 15/65.

94 Arâf, 7/88.

95 Yûnus, 10/90; Tâhâ, 20/77-78; Şuarâ, 26/52-67.

denle, hicretten sonraki ilk yıllarda çevre şehirlerde olup Müslüman olanların da Medine'ye hicret etmeleri ve Peygamber Efendimizin (sas) yanında toplanmaları zorunlu hâle gelmişti. Bu çağrıya uymak Müslümanlar için hasretin son bulması ve sevinç sebebiydi.

Sen Ne Dersin?

Hicret, fiziksel olarak yeni bir hayata adım atmanın yanı sıra manevi bir yolculuğu da ifade eder. Sen de kendini dönüştürmek için nasıl bir "manevi hicret" gerçekleştirebilirsin?

Hz. Peygamber, Mekke'nin Fethi'nden sonra hicret zorunluluğu ortadan kalktığı hâlde Mekke'ye dönmemiştir. Böylece o, Medine'nin yardımsever Müslümanlarına karşı vefasızlık etmemiş ve orada kalıcı olduğunu göstermiştir. Kendisi ve Mekkeli muhacirler için yaptıkları fedakârlıkları nedeniyle onları hep takdir etmiş ve ensara olan sevgisini şöyle ifade etmiştir; **"Eğer hicret olmasaydı ben mutlaka ensardan biri olurdum. Eğer insanlar bir dere ya da dağ yoluna girseler, ben ensarın gittiği dere veya dağ yoluna girerdim."**⁹⁶ Çünkü hicret etmek zorunda kalan muhacirleri karşılamak ve barındırmak kolay bir iş değildir. Asrımızın imkânları içinde dahi ensar olmak herkesin üstesinden gelemeyeceği büyük bir diğerkâmlık ve iman meselesidir.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Yesrib ve Medine-i Münevvere isimleri ne anlama gelir?

Müminler güvenlik açısından Medine'ye gizlice hicret ediyorlardı. Ensar tarafından bir süreliliğine Medine civarındaki Aliye denilen köylere yerleştirildiler. **Hz. Ömer**'in hicreti Peygamber Efendimizin hicretinden 15 gün kadar önce olmuştu.⁹⁷ O cesaretiyle daima farkını ortaya koyan özgün bir karaktere sahipti. Kimseden korkusu olmadığı için hicretini gizlememişti. Kılıcını kuşandı, Kâbe'yi tavaf etti. Bütün müşriklere meydan okuyarak: "İşte ben Medine'ye gidiyorum. Analarını ağlatmak, eşlerini dul, çocuklarını yetim bırakmak isteyenler peşime düşsün." dedi.

⁹⁶ Buhârî, Temennî, 9.

⁹⁷ İbn Hanbel, *Müsned*, 4/284.

Mekke’de Hz. Peygamber, Sıddık lakabıyla anılan dostu Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali ve hapsedilen, hasta veya hicret edemeyecek durumda olan Müslümanlardan başka kimse kalmamıştı. Müşrikler durumun farkındaydı ve bundan hiç hoşnut değillerdi. Medine onların Suriye kervanlarının ticaret yolu üzerindeydi. Müslümanların o bölgede güçlenmesini ve oranın İslam’ın merkezi olmasını asla istemiyorlardı. Müşrikler menfaatperest insanlardı. Henüz Hz. Muhammed, Mekke’den ayrılmadan ona engel olmak için Dârünnedve’de bir toplantı yaptılar. Ebû Cehil’in fikri beğenildi. Her kabileden seçilecek güçlü ve soylu gençler tarafından Allah Resûlünün öldürülmesi kararlaştırıldı. Seçilen gençler hazırlıklarını yapıp gece vakti Hz. Peygamber’in evini kuşatmak için harekete geçtiler.

Kur’an-ı Kerim, müşriklerin Peygamber Efendimize karşı kurdukları bu hain planı şu şekilde ifade etmektedir:

“...Onlar tuzak kurarken Allah da tuzak kuruyordu.
Allah, tuzak kuranların (tuzaklarını başlarına geçirenlerin)
en hayırlısıdır.”⁹⁸

Cebrail (as), Allah Resûlünü müşriklerin niyetlerinden haberdar edip hicret izninin verildiğini bildirince o, öğle sıcağında Hz. Ebû Bekir’in evine gitti. Çünkü Allah Teâlâ’dan beklediği vahiy gelmişti. Allah şu ayetle Resûlünün yola çıkmasını emreliyordu: **“Ve şöyle niyaz et: Rabbim gireceğim yere beni güven içerisinde koy; çıkacağım yerden de beni güven içerisinde çıkar. Katından bana yardımcı bir kuvvet ver.”**⁹⁹ Tefsirlerde, bu ayette geçen “giriş”in Resûlullah’ın hicret sırasında Medine’ye girişine, “çıkış”ın ise Mekke’den ayrılışına işaret ettiği belirtilmiştir.

Bu bağlamda, hicret sadece bir yer değiştirme değil, aynı zamanda Allah’a duyulan güven ve teslimiyetin bir nişanesiydi. Resûlullah (sas), Rabbine yönelerek O’ndan hem çıkışını hem de varışını hayırla sonuçlandırmasını niyaz etmişti.

Hz. Ebû Bekir, bu müjdeyi duyunca sevinç gözyaşları döktü. O, daha önce hazırlıklarını yapmış ve Medine’ye gitmek istemişti. Ancak Peygamberimiz acele etmemesini, belki de Allah’ın ona bir yoldaş bulacağını söylemişti. Hz. Ebû Bekir bundan sonra iki deve satın almış ve hicret gününü beklemeye koyulmuştu. İşte şimdi sadık dostu ile beraber yola çıkma zamanı gelmişti. Peygamberimiz (sas), devenin birini satın aldı. Zorlu geçmesi beklenen bu yolculukta kendilerine rehberlik etmesi için **Abdullah b. Uraykıt**’la anlaştılar. O müşrik de olsa güvenilir

98 Enfâl, 8/ 30.

99 İsrâ, 17/80.

birisiydi, hainlik etmez; alacağı ücrete bakardı. Üç gün sonra onunla Sevr Mağarası'nda buluşma kararı aldılar. Hz. Ebû Bekir'in kızları **Âişe ve Esmâ** yolculuk azıklarını hazırladılar. Ancak Esmâ bu torbayı bağlayacak bir şey bulamayınca belindeki bez kemeri ikiye ayırıp biriyle torbayı bağladı. Bundan son derece memnun olan Hz. Peygamber'in, **"Allah bu kuşağının karşılığında cennette sana iki kuşak versin."**¹⁰⁰ diye dua etmesi üzerine Esmâ **"Zâtün-nitâkayn"** (iki kuşaklı) lakabını almıştır.

Hazırlıklar tamamlanınca Peygamber Efendimiz evine döndü. Yanına çağırdığı **Hz. Ali'**ye hicret için yola çıkacağını söyledi ve ondan müşrikleri oyalamak için kendi yatağına yatmasını istedi. Ayrıca kendisine teslim edilen emanetleri Hz. Ali'ye bırakarak bunları sahiplerine iade etmesini tembih etti. Hz. Ali, Peygamberimizin hırkasına sarılarak yatağında yattı. Allah Resûlü (sas), amca oğlu Ali'ye başına bir şey gelmeyeceğine dair teminat vermişti. O, **Allah'ın aslanı** lakabına kavuşacak olan, Peygamberimizin emirlerini canla başla yerine getiren, korku ve endişe nedir bilmeyen bir gençti. Hicret sürecindeki varlığı Resûlullah'ın işlerini kolaylaştırmıştı.

Gece olduğunda Allah Resûlü (sas), evinin etrafı müşrikler tarafından çevrili olduğu hâlde kimseye görünmeden evinden çıkarak Hz. Ebû Bekir'le buluştu. Vakit kaybetmeden Mekke'nin güneydoğusunda kalan Sevr Mağarası'na doğru yola koyuldular. Sabahleyin, yatakta yatanın Ali olduğunu görünce tuzaklarının boşa çıktığını anlayan müşrikler onların peşlerine düşmüşlerdi. Muhammed'i (sas) bulana 100 deve verileceği ilan edilmişti. Yolculuk esnasında Hz. Ebû Bekir'in telaşını ve Âlemlerin Efendis'i'ni koruma çabasını anlatacak kelimeler yetersiz kalırdı. Hz. Ebû Bekir, "Ben tek başımayım, sen gidersen İslam gider ve seni nasıl koruyacağımı bilmiyorum." diyerek Resûlullah'ın (sas) bir sağında yürüyordu, bir solunda. Sürekli olarak "Sana bir şey olmasın ya Resûlallah!" deyip duruyordu.

Hz. Peygamber (sas) ve Sıddık Hz. Ebû Bekir, yol emniyeti sağlanana kadar Sevr Mağarası'nda üç gün gizlendiler. Bir ara müşrikler mağaraya o kadar yaklaşmışlardı ki ayak sesleri ve konuşmaları içeriden duyulabiliyordu. Hz. Ebû Bekir, başını kaldırdığı zaman onların ayaklarını gördü ve heyecanla, "Ya Resûlallah,

eğilip baksalar bizi görecekler." dedi. Kâinatın Peygamberi de (sas), **"Üçüncüleri Allah olan iki kişiyi sen ne zannediyorsun? Üzülme, Allah bizimledir."**¹⁰¹ diyerek dostunun gönlünü

100 Belâzürî, *Ensâb*, 1/260-261.

101 Tevbe, 9/40.

ferahlattı. Müşrikler, mağaranın ağzına kadar geldikleri hâlde içeriye bakmadan dönüp gittiler. Çünkü Allah, bu iki yolcuyla görünmez ordularla destekleyerek korumuş, müşrikler de mağaraya eğilip bakmadan geçip gitmişlerdi.

Hicret sırasında Hz. Ebû Bekir'in oğlu **Abdullah**, Kureyş müşriklerinin yaptıkları toplantıları takip edip Hz. Peygamber'in aleyhine alınan kararları öğreniyor, akşam karanlığında gizlice Sevr Mağarası'na giderek olup bitenleri aktarıyordu. Geceyi mağarada geçirdikten sonra şüphe uyandırmamak için alaca karanlıkta kimseye görünmeden tekrar Mekke'ye dönüp orada sabahlıyordu. Babası ile Hz. Peygamber'in istihbarat hizmetlerini üstlendiği zaman çocuk denecek yaşta idi. Hz. Âişe, kardeşinin bu son derece tehlikeli işteki başarısını, onun cesur, akıllı ve becerikli oluşuyla açıklamıştı. Allah (cc), Peygamber'i Hz. Ebû Bekir'in dostluğu ile destekliyordu. Hz. Ebû Bekir'in kızları, oğlu, çalışanları; maddi imkânları ve manevi desteği Resûlullah'ın Medine'ye göçünü kolaylaştırılıyordu.

Hz. Peygamber hicret sırasında Ebû Bekir'le birlikte Sevr Mağarası'nda saklandığında yardımcı olan bir diğer kişi de Hz. Ebû Bekir'in çalışanı Âmir b. Führeye idi. O, mağaraya yakın bir civarda koyunlarını otlatıyor, hava biraz kararınca hicret yolcularına süt ve yiyecek getiriyordu. Amir (ra), ilk Müslüman olan kölelerdendi. Büyük işkencelere maruz kalmıştı. Daha sonra Hz. Ebû Bekir tarafından satın alınıp azat edildi ve onun koyunlarının çobanlığını yaparak geçimini sağlamaya başladı.

Hz. Ebû Bekir, Resûlullah'ın yumuşak kalpli, merhametli dostuydu. Orta boylu, zayıfça, sakalları seyrek, teni sarıya çalar beyaz, yüz hatları ince; bu sade görünümün içinde saplandırıcı bir ok gibi insanı hizaya çeken keskin bakışları vardı. Kabilelerin soyları hakkında daima güzellikleri ve iyilikleri anlatarak kalplerini İslam'a ısındıran, bu yaklaşımıyla Allah Resûlü'nün hoşnutluğunu kazanan veziriydi. O mübarek mağarada, "üçüncüleri Allah olan ikinin ikincisi"¹⁰² makamına kavuştu, Yar-i Gar (Mağara Arkadaşı) oldu.

Sevr Mağarası'nda geçen üç geceden sonra Rebîülevvel ayının dördüncü gününde pazarı sabahı güneşin doğuşuyla beraber kılavuzları Abdullah b. Uraykıt anlaştıkları gibi oraya geldi. Sıkça kullanılan kervan yolu yerine onları daha az tercih edilmesinden dolayı güvenli olacağını düşündüğü Mekke'nin alt tarafından sahil yoluna götürdü. Müşriklere yakalanmak için ters istikametten çöl sıcağında ilerlemeye devam ediyorlardı. Yolda Ümmü Ma'bed, Evs b. Hucr gibi yardımsever ve misafirperver kimselere rastlamış, bir nebze olsun ferahlamışlardı.

Ümmü Ma'bed, Mekke ile Medine arasındaki bir yerde, kavminden biraz uzakta yaşıyordu. Olgun, güvenilir, akıllı ve iffetli bir hanımdı. Aynı zamanda çok cömertti. "Ümmü Mabed'in Çadırı" diye nam salmış çadırının dışına çıkar, çölden gelen geçenlerin yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılamak üzere beklerdi. İşte böyle bir günde Resûlullah Efendimiz (sas), Medine'ye hicretleri esnasında yiyecek ihtiyaçları için Ümmü Ma'bed'in çadırına uğradılar. Orada çelimsiz bir

102 Tevbe, 9/40.

koyun vardı. Peygamberimiz (sas) onun sütünü sağlamak istedi. **“Ey Allah'ım! Bu koyunu bereketlikil!”** diye dua ederek sütü sağmaya başladı ve oradaki herkes o sütte kana kana içti. Sonrasında Peygamberimiz yol arkadaşlarıyla beraber oradan ayrıldı. Çok geçmeden Ümmü Ma'bed'in eşi geldi. Süt dolu kabı görünce şaşırıp, olanları duyduğunda çadırlarına uğrayan kişinin Allah'ın Elçisi olduğunu anladı.

Bazen de müşrikler tarafından verileceği vadedilen ödül nedeniyle kendilerini takip eden ve onlara zor anlar yaşatan kimselerle karşılaşılıyorlardı. Bunlardan Peygamber Efendimize ve Hz. Ebû Bekir'e en çok yaklaşan kişi **Sürâka b. Mâlik**'di. Fakat onları yakalamak için yaptığı her hamlede atı kuma saplanıyor, kendisi de yere düşüyordu. Bu durum birkaç defa yaşanınca Sürâka korkuya kapıldı. Onlara yaklaşamayacağını anladı. Sonunda Resûlullah'tan af diledi ve neye ihtiyaçları varsa yardımcı olabileceğini söyledi. Peygamberimiz ondan yalnızca karşılaş-tıklarını kimseye söylememesini istedi.

Peygamberlerinin yola çıktığını haber alan Medineli Müslümanlar, her gün Hârre denilen yere sabahleyin güneş doğmadan gelip sıcak bastırıcaya kadar ufku gözetliyorlardı. Rebîu-levvel ayının sekizinci günü bir pazartesi günüydü. Uzun saatler süren bekleyişin ardından Peygamberimizin gelişini uzaktan fark eden bir Yahudi'nin haykırışıyla Müslümanlar değerli misafiri karşılamak için toplandılar. Efendimiz (sas) ise yolculuğunun sekizinci gününde Me-dine'den bir önceki durak olan Kubâ'ya ulaştı.

Allah Resûlü (sas), Kubâ'da Külsûm b. Hidm'in evinde bir müddet misafir olarak kaldı. Bu süreçte, Kur'an-ı Kerim'de, takva üzere yapıldığı bildirilen Kubâ Mescidi inşa edildi ve burada namaz kılındı.

“...Daha ilk günden takva temeli üzerine kurulan mescid ise namaz kılman için elbette daha uygundur; burada gerçekten arınmak isteyen adamlar vardır. Allah da arınmaya çalışanları sever.”¹⁰³

Hiz. Ali de Mekke'den yola çıkıp, Resûlullah Kubâ'da iken onlara katıldı. Hicret sonrası Ku-bâ'da inşa edilen mescid İslam'ın ilk mescidi olarak kabul edilmektedir.

103 Tevbe, 9/108.

Sonraki dönemlerde de Efendimiz (sas) Medine'ye 3-4 km kadar uzaklıkta olan Kubâ köyünü ziyaret eder ve bu mescitte namaz kılar. Bu köyü ziyaret eder ve bu mescitte namaz kılar.

Mescidler toplumun sahip olduğu manevi değerlerin nesilden nesile aktarıldığı mekânlar olduğu için Peygamberimiz yerleşim yerlerinin merkezinde mescidlerin inşa edilmesine ve bu mescidlerde toplanarak cemaatle namaz kılınmasına büyük önem veriyordu.

Resûlullah (sas), birkaç gün Kubâ'da kaldıktan sonra Medine'ye hareket etti. Rânûnâ vâdisine gelince burada arka arkaya iki hutbe okuyarak cuma namazını kıldır. Bu, onun Medine'de (Benî Sâlim Yurdu'nda) kıldır. Bu, onun Medine'de (Benî Sâlim Yurdu'nda) kıldır. Bu, onun Medine'de (Benî Sâlim Yurdu'nda) kıldır.

Allah Resûlü namazdan sonra Medine'ye ulaştı. Kimileri evlerinin damına çıkmış, kimileri de yollara dökülmüş, âlemlere rahmet olarak gönderilen Nebî'yi karşılıyorlardı. Kadınlar ve çocuklar sevinçle hep bir ağızdan,

**"Veda tepelerinden dolunay doğdu bize!
Allah'a çağır. bir davetçi oldukça,
Şükretmemiz gerekir hâlimize!"**
diye şiirler okuyorlardı.

Sevgili Peygamberimizin (sas) Medine'ye girişiyle peygamberliğin ilk 13 yılının geçtiği Mekke Devri kapanmış, 12 Rebîülevvel 622 Pazartesi günü itibarı ile Medine Devri başlamıştı. Bu tarihî milat ile Medine, Peygamber şehri olmuştu ve bundan sonra da Medine-i Münevvere olarak anılacaktı.

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“İnanan, hicret eden, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerin Allah katındaki mertebeleri pek büyüktür. Muradına erecek olanlar da onlardır. Rableri onları kendi rahmeti, hoşnutluğu ve cennetleriyle müjdeliyor; onlar için orada kesintisiz nimetler vardır.”¹⁰⁴

Şehrin İmarı Toplumun İhyası: Mescid-i Nebevî

Meşakkatli hicret yolculuğu sonunda Efendimiz Medine'ye ulaştı. Müslümanlar sokaklarda “Ya Muhammed! Ya Resûlallah!” nidalarını sevinç içinde haykırıyorlar; Allah Resûlü de onlara “selam” veriyordu. Enes b. Mâlik, o günü, “Resûlullah'ın Medine'ye girdiği günden daha güzel ve daha parlak bir gün görmediğini” söyleyerek tarif etti.

Medineli her Müslüman aile Allah'ın Elçisi'ni evinde misafir etmeyi arzuluyordu. Resûl-i Ekrem ise bu konuda kimsenin kırılmasını istemezdi. Devesinin serbest bırakılmasını istedi ve onun çıktığı yere en yakın evde kalacağını söyledi. Peygamberimizin devesi **Kasvâ**, Mâlik b. Neccâr ailesinin evlerinin önündeki boş bir arsaya çıktı. Bu arsada hurma serip kurutuluyordu, Sehl ve Süheyl adlarındaki iki yetime aitti. Hz. Peygamber'e bu yeri hediye etmek istemişlerse de o bunu kabul etmeyerek arsayı satın aldı. Evi oraya en yakın kişi olan Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye misafir oldu. İlk iş olarak Mescid-i Nebevî'nin ve kendi evinin yapımına başladı. İnşaat tamamlanana kadar yaklaşık 7 ay onun evinde kaldı. Mescidin ve odaların inşaatı sırasında başta Allah'ın Elçisi olmak üzere bütün Müslümanlar ağızlarında, “Daha iyisi yok, ahiret yurdundan başka. Allah'ım! Yardım et muhacir ve ensara!” manileriyle taş taşıdı.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Tevbe, 9/20-22.

¹⁰⁵ Buhârî, Menâkıbü'l-ensâr, 46.

Mescidin inşası bittikten sonra, namaz vakitlerinde Müslümanların mescidde aynı anda toplanabilmesi ve cemaatle namaz kılınması için bir çözüm arandı. Hz. Peygamber bu konuda ashabıyla fikir alışverişinde bulundu. Bu sırada ashaptan Abdullah b. Zeyd b. Sa'lebe'ye rüyasında ezan öğretilmiş, Abdullah da ertesi gün Hz. Peygamber'e gelerek durumu haber vermişti. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem (sas), Bilâl'e ezan cümlelerini ezanda ikişer, ikâmette ise birer defa okumasını emretti. Bu arada Hz. Ömer, Resûlullah'a gelip aynı rüyayı kendisinin de gördüğünü, ancak Abdullah b. Zeyd'in daha erken davrandığını bildirmiştir. Böylece ezan hicri 1. {622} veya bir rivayete göre 2. {623} yılda meşru kılınmış oldu. Daha sonra Mescid-i Nebevî'nin arka tarafına ezan okumak için özel bir yer yapıldı. Ezan Müslümanlara mahsus bir davet, aynı zamanda da din hürriyetinin sembolüdür.

Mescid-i Nebevî'nin temeli taştan, duvarları kerpiçten, direkleri hurma ağaçlarından yapılmış olup üzeri de hurma dallarıyla örtülüydü, zemini ise toprakla kaplanmıştı. Kiblesi başlangıçta Kudûs'e doğru olan bu mescidin, biri mihrabın karşısındaki ana kapı, biri Resûlullah'ın (sas) evine açılan kapı, diğeri de Bab-ı Rahmet denilen kapı olmak üzere üç kapısı vardı. Mescid-i Nebevî'nin doğu duvarı boyunca zamanla sayıları dokuzu bulan odalar, Hz. Peygamber ve ailesi için inşa edilmişti.

Mescidin arka kısmında (bugünkü kible tarafı) yoksul sahabilerin barınması için suffe (gölgelik) adıyla bir yer ayrılmıştı. Evi ve ailesi olmayan Müslümanlar burada kaldıkları için onlara **Ashab-ı Suffe** denilmiştir. Suffe ashabı, iş buldukları zaman çalışırlar, diğer zamanlarda mescidde ilim ve ibadetle meşgul olurlardı. Burası İslam tarihinde mescid merkezli ilk yatılı eğitim kurumu niteliğindeydi. Onları eğiten bizzat Resûlullah Efendimizdi. Medine'nin dışında yeni Müslüman olan topluluklara İslam'ı öğretmek üzere bir öğretmen göndermek gerektiğinde Suffe ashabından seçilerek gönderilirdi. Sayıları 70 ile 400 arasında değişen Suffe ashabının ihtiyaçları, zengin sahabiler tarafından karşılanırdı. Resûlullah (sas) her akşam bunlardan bir kısmını kendi sofrasına alır, bir kısmını da ashabının misafir etmesini isterdi. Getirilen sadakaları tamamen Suffe sakinlerine gönderir, kendisine gelen hediyelerden de onlar için hisse ayırırdı. Suffe'de İslam tarihine ismi yazılmış önemli şahsiyetler yetişmiştir. Bunlardan biri en çok hadis rivayet eden sahabi oluşuyla meşhur Ebû Hüreyre idi.

Görüldüğü üzere İslam medeniyetinde cami ve mescid anlayışının; kimsesiz, muhtaç insanları himaye edip Arap yarımadasında İslam'ı yayma faaliyetlerine öncülük edecek kişilere dönüştüren bir gücü vardır.

Allah Resûlü (sas) namazlardan sonra mescidde oturduğu zaman sahabiler hemen onun etrafında halka oluştururlardı. Hz. Peygamber onlara vaaz ve nasihat eder, günlük hayata dair tavsiyelerde bulunur, kendileriyle sohbet ederdi. Efendimizin zamanında Mescid-i Nebevî, ibadethane olma özelliğinin yanı sıra aynı zamanda eğitim merkezi, idari ve askerî konuların kararlaştırıldığı bir merkez, yabancı heyetlerin, elçilerin ağırlandığı kabul salonu, savaş veya

sefer dönüşü yaralıların tedavi edildiği hastane, kültürel etkinliklerin icra edildiği bir alan ve dinlenme yeri gibi özelliklere sahipti. Hz. Muhammed, İslam dininin peygamberi olduğu gibi devletin de başkanıydı. Mescid; dinî ve idari işlerinin bütünleştiği bir mekândı.

Hz. Peygamber, diplomatik görüşmeleri de mescidde yapar, yabancı elçileri en güzel elbiselerini giyerek burada kabul ederdi. Onun elçileri kabul ettiği yer hâlâ **“Üstüvâne-tü'l-vüfûd” (Elçiler Sütunu)** olarak bilinmektedir. Hz. Peygamber’in bir vasfı da ordu kumandanı olmasıdır. Bu bakımdan Asr-ı saadet’te mescid, askerî bir karargâh ve askerî hastane olarak da görev yapmıştır. Peygamberimiz savaşımlardan önce ashabıyla mescidde istişare eder, o konuda vahiy ile bildirilen herhangi bir değişiklik olmadıkça istişare sonucunda alınan ortak kararlara uyardı. Asr-ı saadet’te her türlü istek ve meseleler mescidde dile getirilirdi. Müslümanlar Hz. Peygamber’e, namaz öncesinde ve sonrasında talep ve şikâyetlerini kolayca iletebiliyorlardı.

Hz. Peygamber’in mescidi, sadece ibadet yeri değil, aynı zamanda diplomatik görüşmelerin ve askerî istişarelerin yapıldığı bir merkez olarak toplumsal hayatın her alanında bir birlik ve dayanışma simgesi olmuştur.

Mescid-i Nebevî’de devam eden eğitim-öğretim faaliyetlerinden istifade edenler yalnızca erkekler veya Suffe ehli olmamıştır. Allah Resûlû (sas), hanım sahabilerin eğitimi için de ayrı bir gün belirlemişti. Kadınların dinî konulardaki bilgi ve kültürlerinin temeli bu şekilde atılmıştı.

Kâbe ilk mabetti, Mescid-i Aksâ ikincisi. Bu ikisine ek olarak ibadet için gidilecek son mabet de Medine’deki Peygamber Mescidi olmuştur.

Sonraki dönemlerde de şehirler cami merkezli olarak planlanmıştır. Camiler, düşüncenin, hayatın ve medeniyetin merkezi olmuştur. Caminin varlığı; bir yerin inananlar tarafından yurt olarak benimsendiğinin sembolüdür. Cami insanın inanç dünyasından toplumsal ilişkilere, kulluk ve sorumluluk bilincinin oluşmasından hukukun inşasına, eğitimden sanata, aileden çevreyle ilişkilere, kısacası hayatın bütün alanlarına yönelik değerlerin birleştiği mekândır.

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

İslam'ın ilk dönemlerinden günümüze cami ve mescidlerin kullanım fonksiyonları nasıl olmuştur?

Fedakârlığın Zirvesi: Ensar ve Muhacir Kardeşliği

Mekke'den Medine'ye göç eden Müslümanlar, dinleri uğruna evlerini, eşyalarını, arazilerini, servetlerini geride bırakmışlardı. Ensar, Akabe'de söz verdiği gibi tüm imkânlarını Mekkeli Müslümanların ayağına sermişti. Ancak muhacirler kendi kazançları olmadığı için yardımlarla geçinmeyi kendilerine yakıştıramıyor, ensara yük oldukları düşüncesiyle bu durumdan üzüntü duyuyorlardı. Peygamber Efendimiz (sas) aradaki bağı güçlendirmek için tarihî bir çıkış açtı. Hicretin 7. ayında Enes b. Mâlik'in evinde ensarla muhacirleri bir araya topladı. Onları ikişer ikişer kardeş ilan etti. Aralarında öz kardeşlikten ve akrabalıktan daha güçlü bir bağ kuruldu. Öyle ki ensardan biri ölse muhacir kardeşi onun malına mirasçı olabiliyordu.

Ensarın muhacirlerle evini ve kazancını paylaşıcağı **muâhât** denilen bu uygulama ile muhacirlerin sıkıntısı giderilmiş, bu sayede aralarında bir eşitlik sağlanmıştı. Dinleri uğruna her şeyini terk edenlerle, yine dinleri uğruna tüm varlığını paylaşanlar mal ve servetin dünyaya ait geçici bir nimet olduğuna, asıl büyük nimetin Allah'ın ve Resûlünün rızasını kazanmak olduğuna inanmışlardı.

Sevgili Peygamberimiz (sas), bu **kardeşlik girişi**yle muhacirleri maddi anlamda rahata kavuşturmanın yanı sıra kabilecilik anlayışının da etkisini azaltmıştı. Muhacirler Medine'ye daha kısa sürede uyum sağlamışlardı. Ensarla muhacirlerin tek vücut olması, Medine'de yaşayan ve Müslümanlar için tehdit unsuru olabilecek gruplara karşı kuvvetli bir bağ kurmuş olmaları İslam devletinin sosyal ve ekonomik yönden problemlerinin çözümünü kolaylaştırmıştı. Ayrıca 13 yıl boyunca vahye muhatap olmuş Mekkeli Müslümanların, yaşadıkları ağır şartlarda kazandıkları tecrübeleri Medineli kardeşlerine aktarmaları, nasihat etmeleri de kardeşlik bağının gereği idi.

Kur'an-ı Kerim'de bu konudan şöyle bahsedilir:

"Hicret eden ve Allah yolunda malları ve canlarıyla cihad eden muhacirlerle, bu muhacirleri barındırıp onlara yardımcı olanlar (ensar) birbirlerinin velisidir."¹⁰⁶

Kıyamete kadar tüm Müslümanların varlıkta ve yoklukta birbirlerini görüp gözeten, aradaki kardeşlik bağlarının güçlenmesi için fedakârlık yapan, sahip olduklarını bu uğurda paylaştan bir ahlaka sahip olmaları oldukça mühimdir. Resûlullah'ın Medine'deki ilk eylemlerinden anlaşıldığı üzere ırk, dil, kültür, renk ayrımı yapmaksızın din kardeşliği çatısı altında bir araya gelmek yani ümmet bilincini korumak İslam'ın sosyal ve siyasi anlamda güçlenmesinin temel taşlarındandır.

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

Yurtlarını bırakıp Medine'ye hicret eden Müslümanlara muhacir, Hz. Peygamber'e ve muhacirlere yardımcı olan Medinelî Müslümanlara ise ensar denilmiştir.

Sosyal Kaynaşmanın İlk Yazılı Belgesi: Medine Vesikası

Üç tarafı dağlarla çevrili, havası güzel, toprağı ziraata elverişli, bol hurmalıklı bir şehir olan Medine'de, farklı din ve kültürlere mensup gruplar yaşıyordu. Resûlullah'ın (sas) hicreti esnasında, Medine'de Evs ve Hazrec adlı iki Arap kabilesi ile Kaynukâ, Nadîr ve Kurayzaoğulları adlı üç Yahudi kabilesi vardı. Arap kabileleri buraya sel felaketinden sonra Yemen'den; Yahudiler ise Romalıların Kudüs'ü işgal ve tahriplerinden sonra Kudüs'ten gelmişlerdi. Yahudiler Medine etrafında sağlam kaleler içinde yaşıyorlardı. Medine'ye Araplar hâkimdi ve çıkarıcı davranışları yüzünden Yahudilerle araları iyi değildi. Zamanla Yahudilerin entrikaları ile birbirlerine düştüler ve iki kardeş Arap kabile uzun yıllar birbirleriyle savaştılar. Bu savaşların en sonuncusu **Buâs Harbî**'dir. Savaşlar nedeniyle güçleri tükendiği için hicret esnasında Yahudiler, özellikle ekonomik yönden Medine'de hâkimiyeti ele geçirmişlerdi. Evs ve Hazrec kabileleri arasında asırlarca sürmüş olan kin ve düşmanlık Hz. Peygamber'in (sas) Medine'ye gelmesi ve bu iki kardeş kabilenin Müslüman olmasıyla ortadan kalkmıştı.

Medine Vesikası, İslam'ın kardeşlik ve adalet ilkeleriyle şekillenen bir toplumsal sözleşmedir. Bu sözleşme farklı inançlardan insanları bir araya getirerek evrensel barışın temellerini atmıştır.

Sevgili Peygamberimiz (sas), Medine'de Müslümanların emniyetini tam olarak sağlamak ve diğer grupların da ortak yaşama kurallarını belirlemek istiyordu. İşte bu nedenle ensar ve muhacir arasında yapılan kardeşlik antlaşmasından sonra Müslümanlar ve Medine'deki Yahudiler arasında yazılı bir vatandaşlık antlaşması yaptı. Böylece şehir devletinin yönetim esasları

karara bağlandı. Bilindiği gibi toplumu oluşturan bireylerin hem birbirlerine hem de devlete karşı birtakım sorumlulukları vardır. Bu antlaşmayla, tarafların siyasi ve medeni hakları belirlendi. Her ferdin kendi inançlarını serbestçe yaşayabilmesi ve ibadetlerini rahatça yapabilmesi hususunda kolaylık sağlandı. Medine'yi dışarıdan gelebilecek tehlikelerden korumak üzere Müslümanlar için en büyük tehdit olan Kureys'e karşı önlem alındı, onların Medine'deki müşriklerle iş birliği yapması engellendi. Müslümanlarla Yahudilerin barış içinde yaşamaları, iki toplum arasında bir anlaşmazlık çıktığında Hz. Muhammed'in (sas) hakemlik yapması antlaşmanın önemli maddelerindendi. **Medine Sözleşmesi** olarak adlandırılan bu antlaşma **İslam devletinin ilk anayasasıdır**. Aynı zamanda bu belge devlet yönetiminde çığır açan evrensel bir adımdır.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Medine Vesikası'nı (Sözleşmesi'ni) araştırınız. Maddelerini değerlendiriniz.

Hız. İbrahim'in (as) Mekke'yi, Hız. Süleyman'ın (as) Kudüs'ü kutsal ilan etmesi gibi, Peygamberimiz de Medine'yi saygın bir şehir ilan etmiş ve buranın bereketlenmesi için Rabbine dua etmiştir.¹⁰⁷ Müslümanlar doğup büyüdüğü şehir olan Mekke'ye büyük bir sevgi beslemelerine rağmen Medine'ye de kısa sürede uyum sağlamışlardı. Allah ve Resül'ünün sevgisi ağır basmış, bundan böyle Medine'yi vatan olarak benimsemişlerdi. Bu durum, vatanın huzur ve güven duygusunun yaşandığı yer olduğu anlayışını pekiştirmiştir.

Sevgili Peygamberimizin (sas) Medine'ye olan sevgisi ve duaları sahabeye de örnek olmuştur. O bir yolculuktan dönerken Medine'ye yaklaştığında bineğini süratle koşması için salıverir, şehre sevinçle ve coşkuyla giriş yapardı. "İşte burası iyilik ve güzellik şehridir."¹⁰⁸ derdi. Uhud Dağı'na bakınca, **"O öyle bir dağdır ki o bizi sever, biz de onu severiz."**¹⁰⁹ diyerek her fırsatta Medine'nin taşına toprağına olan sevgisini dile getirirdi. Vatani korumayı ve savunmayı da yüce bir görev sayan Peygamberimiz (sas), vatan uğruna bir gün ve bir gece nöbet tutanın, gündüzlerinin oruçlu, gecelerinin namaz kılınarak geçirildiği bir aylık ibadetten daha hayırlı bir iş yapmış olacağını müjdelemiştir.¹¹⁰

Medine'de insanlara, hayvanlara ve bitkilere zarar verilmezdi. Peygamberimiz (sas) geniş bir alanı güvenli bölge ilan etmişti. Buradaki ağaçların kesilmesi veya zarar verilmesi, hatta silkelenmesi bile yasaklanmıştı. Ancak develerin yemi buradan verilirdi. Ebû Hüreyre, "Biz bu

107 Buhârî, Büyü', 53.

108 Buhârî, Fedâilü'l-Medine, 3.

109 Buhârî, Megâzî, 29

110 Müslim, İmâre, 163.

bölgede geyik görsek ürkütmezdik." diyor; Eyyûb el-Ensârî ise bir gün çocukların sıkıştırdığı bir tilkiyi kurtardığını anlatıyordu.¹¹¹ Medine, imanın havasına, suyuna, toprağına sindiğı bir şehirdir. Dokusunda Peygamberimizin ve ashabının kokusu vardır. Allah Resûlü (sas) bu yurdun nimetinden istifade etmek kadar külfetinin de beraberce omuzlanması gerektiğini ashabına daima hatırlatmıştır. Medinelilere zarar vermek isteyenlerin tuzun suda eridiğı gibi yok olacaklarını,¹¹² yakın gelecekte insanların Medinelî âlimlerden daha bilgili kimse bulamayacaklarını¹¹³ söyleyerek halka moral vermiş, imanlarını pekiştirmiştir.

Medine dönemi, İslam'ın toplum hayatını düzenleyen bir yapıya dönüştüğü; devlet yönetimiyle birlikte davetin de güçlenerek devam ettiği bir dönemdir. Medine döneminde gönderilen ayetlere medenî ayetler denilmektedir. Medenî ayetler, genel olarak sosyal içerikli, hukuk kurallarını içeren emirleri içerir. Hac, oruç, zekât, tesettür gibi İslam'ın başlıca farzları; cihad izninin verilmesi, sarhoşluk veren içkinin, haksız kazanca sebep olan faizin haram kınlanması gibi konular medenî ayetlerle hükme bağlanmıştır. Veryüzünde beklenen adalet ve huzurun temelleri o toplumda atılmıştır.

Müslümanların Varoluş Mücadelesi

Hız. Muhammed (sas), güzel ahlak üzere yaratılmış ve kendisine tabi olunması gereken güzel örneklerle donatılmıştı. Medine'deki ilk hutbelerinde, insanları yarım hurma vermekle bile olsa iyiliğe davet etmiş, Allah'tan başkasına kulluk etmemeye, dosdoğru olmaya teşvik etmişti. O bir devlet kurmuş ancak hiçbir zaman saltanat peşinde olmamıştı. Allah'ın kulu olduğunu ifade etmiş, beşer olarak yapması gereken günlük işlerini bizzat yaparak kendisinin aşırı derecede yüceltilmemesi konusunda uyarıda bulunmuştu.

Allah'ın Elçisi (sas), huzur ve sükûnet içinde dinlerini yaşama arzusuyla hicret ettikleri Medine'de düzen kurmaya çalışıyordu. Muhacirlerin yaşam koşulları ensarın desteğı ile günden güne iyileşiyordu. Hayata sıfırdan başlayan Müslümanlar maddi açıdan hızla toparlanıyordu. Ticari hayata atılıp kazanç elde etmek isteyen Müslümanlara ait bir pazar kurulmuş ve alış-satış hükümleri belirlenmişti. Peygamber Efendimiz Müslümanların sayısının tespit edilmesini istedi ve İslam dinine mensup olanların isimlerini yazdırdı. **İlk nüfus sayımı** yapıldığında Medine'de 1.500 yüz civarında Müslüman bulunduğu tespit edilmiştir. Şehrin tüm nüfusu ise 10.000 civarındaydı.

Medine nüfusunun yaklaşık üçte biri Yahudilerden oluşmaktaydı. Şehirde barışın korunması için onlarla bir sözleşme yapılmıştı. Yahudiler her ne kadar antlaşma yapmış olsalar da Hız. Peygamber'i bu yüce davasından vazgeçirip kendi taraflarına çekebileceklerini umuyor-

¹¹¹ Mâlik, *Muvatta', Câmi'*, 3.

¹¹² Buhârî, *Fedâilü'l-Medîne*, 7.

¹¹³ Tirmizî, *İlim*, 18.

lardı. Ancak Yahudi din âlimlerinden Abdullah b. Selâm'ın Müslüman olduğunu duyduklarında bundan rahatsız olup İslam hakkında olumsuz söylentiler yaymaktan çekinmediler.¹¹⁴

Mekke'de müşriklerle mücadele eden müminler, Medine'de de Yahudilerle gün geçtikçe daha çetin bir hâl alan mücadeleye girmişlerdi. Yahudiler, Müslümanları dinlerinden koparmak için fesat çıkarıyor, ensarla muhacirin arasını bozmaya kalkıyor, Evs ve Hazrec kabilelerini yeniden düşman etmeye çalışıyorlardı. Müslümanlar henüz namazlarını peygamberler diyarı Kudüs'te bulunan Mescid-i Aksâ tarafına yönelerek kılıyorlardı. Kudüs, Yahudilerin de kiblesi olduğu için Yahudiler, "Muhammed bizim kiblemize yöneliyor." diyerek bundan faydalanmaya çalışıyorlardı. Ancak hicretin ikinci yılında gelen ayet ile kiblenin Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i Harâm'a çevrildiğini duyduklarında¹¹⁵ Müslümanlara olan öfkeleri iyice artmıştı.

Allah Resûlü'nün karşılaştığı zorluklardan biri de Medine'de münafıkların ortaya çıkmasıydı. Hicretten önce Hazrec kabilesinin ileri gelenlerinden Abdullah b. Übey b. Selûl'ün kabile reisi olması kararlaştırılmıştı. Taraftarları ona süslü bir taç hazırlamış, giydirmeyi bekliyorlardı. Fakat Müslümanlığın Medine'de hızla yayılması ve Resûlullah'ın (sas) hicret edip Medine şehir devletinin başkanı olmasıyla planları bozuldu. Bu sebeple Abdullah b. Übey ve taraftarları İslam'a düşman oldular. Bunlar iman etmedikleri hâlde mescide geliyor, Müslüman görünüyordu ama dini hafife alıyorlardı.¹¹⁶ Böylece bir münafıklar grubu oluştu. Münafıkların durumları hakkında Kur'an ayetleri indirildi. Peygamber Efendimiz (sas) mescide gelen bu münafıkları biliyor; fakat ayıplarını yüzlerine vurmuyordu. Hz. Peygamber, müminleri, münafıklık alameti sayılan her türlü davranıştan sakındırmıştır. Çünkü Müslüman, özü sözü bir, Peygamberimizin tarifiyle, **"elinden ve dilinden insanların zarar görmediği kimse"**dir. İhanet etmek, yalan söylemek, söz verdiği hâlde sözünde durmamak, ikiyüzlülük ve riya gibi ahlaki olmayan ve toplumda güveni sarsan tavırların hepsi ise münafıkça davranışlardır.

"Müslüman. diğer Müslümanların elinden ve dilinden güvende olduğu (zarar görmediği) kimsedir. Mümin de halkın canları ve malları konusunda kendisinden emin olduğu kimsedir."¹¹⁷

ÖĞRENELİM... BİLELİM...

Bir Müslüman'ın özellikleri neler olmalıdır?

Mekkeli müşrikler, Medine'deki Yahudiler ve münafıklarla iş birliği hâlindeydi. Müslümanlara karşı onları el altından devamlı tahrik ediyorlardı. Çünkü Medine etrafındaki müşrik Arap

¹¹⁴ Buhârî, Tefsîr'u'l-Kur'ân, 8.

¹¹⁵ Bakara 2/144.

¹¹⁶ Buhârî, Sulh, 1; Edeb, 115; Müslim, Cihâd, 117.

¹¹⁷ Tirmizî, İmân, 12.

kabilelerini de yanlarına alarak Medine'ye baskın yapmaya hazırlanıyorlardı. Medine dönemi; Mekke dönemi gibi sabır ve tahammül dönemi değildi. Hicret esnasında gönderilen ayetle Allah (cc), cihada izin veriyor, İslam dinini ayakta tutmak için mücadele edenlere mutlaka yardım edeceğini vadediyordu. Mekkelilerin psikolojik ve siyasi baskıları Müslümanların tedbirli olmasını zorunlu hâle getiriyordu. Sahabe gece baskını ihtimaline karşı Medine sokaklarında ve Resûlullah'ın kapısında nöbet tutuyordu.

Bütün bu tehdit ortamında asıl hedef, İslam'ı yok etmeye çalışanlara karşı dini korumak ve inançlarını özgürce yaşamaktı. Savaş, Peygamberimizin başvurduğu en son çaredir ve o, hiçbir zaman savaşı başlatan taraf olmamıştır. Savaş meydanında bile olsa uzlaşma yolunu hep açık bırakmış, askerlerin dışında kalan kadınlara, çocuklara, yaşlılara, din adamlarına ve sivillere dokunulmasına müsaade etmemiştir. O merhamet Peygamber'i olarak savaşlarda can kaybı olmaması için gayret göstermiştir.

Peygamber Efendimizin döneminde gerçekleştirilen savaşlarda meydana gelen can kayıpları, tarihin en düşük seviyelerinde kalmıştır. Bu durum, İslam Peygamberi'nin gönülleri kazanmayı hedeflediğini ve düşmanı tamamen yok etme amacını gütmeyi göstermektedir. O, düşmanı caydırmayı ve İslam topraklarından uzak tutmayı hedeflemiştir. İslam, savaşı değil barışı, zulmü değil adaleti kötülüğü değil iyiliği emreder. Müslümanlar Medine'de din, vicdan, mal, can ve namus güvenliğinin hâkim olması için üst düzey bir gayret göstermişlerdir.

Müşriklerin Öfkesi Dinmiyor

Medine'ye hicretin üzerinden 18 ay geçmişti. Mekkeliler İslam dinine ve Hz. Muhammed'e olan düşmanlıklarından vazgeçmiyorlardı. Onlar, münafıkların reisi Abdullah b. Übey'e mektup gönderiyor, Müslümanların Medine'de barınmalarına izin verdikleri için tehditler saçıyorlardı. Medinelilerin gözlerini korkutarak Müslümanları yalnızlaştırmak istiyorlardı. Hatta bu tehditler apaçık bir saldırıya dönmüştü. Bir defasında müşriklerin gönderdiği bir çete, Medinelilerin merada otlamakta olan sürülerini yağmalayıp orada bulunanları öldürmüştü. Bu yüzden Peygamber Efendimiz (sas) Medine'nin savunmasıyla ilgili bütün tedbirleri almış, Medine'deki Yahudiler ve Medine etrafındaki müşrik Arap kabileleri ile barışı korumak adına antlaşmalar yapmıştı. Hz. Peygamber; bölgeyi kontrol altında tutmak için seriyyeler gönderiyor, Mekkelilerin Suriye kervan yolunu denetliyordu.

Seriyye, Resûlullah'ın (sas) kendisinin bulunmadığı küçük askerî bölükler demektir. İlk seriyye Abdullah b. Cahş Seriyyesi olmak üzere toplam elli küsur seriyye gerçekleşmiştir.

Gazve, Resûlullah'ın katıldığı ve bizzat idare ettiği birliklere denilmiştir.

Bedir Gazvesi, Müslümanların yaptığı ilk savaş olmuştur. Hicretin ikinci yılında (M 624) Ebû Süfyan başkanlığında Kureyş'ten yola çıkan büyük bir kervan Şam'a gitmişti. Burada yaptıkları ticaretten elde edilen kazançla ordularını hazırlayıp Medine'ye karşı savaş açarak İslamiyet'i yok etmeyi planlamışlardı. Peygamber Efendimiz (sas), Şam/Suriye ticaret yolunun kontrolünü elinde tutuyordu. Mekkelilerin savaş planını seriyyelerden öğrenen Hz. Peygamber (sas) ashabını topladı ve Müslümanlar kervanı ele geçirmek üzere harekete geçtiler. Müslümanlar Mekke'de kalan mallarını hiçbir şekilde uzlaşıp alamayacaklarını da anlamışlardı. Kervanı ele geçirmek için çıktıkları seferin müşriklerle yapılan ilk savaş ve kazanılan ilk zafer olacağını bilmiyorlardı. Peygamberimiz, Medine'de yerine vekil olarak Abdullah b. Ümmü Mektûm'u bıraktı. Ramazan ayında yaklaşık 310 kişi ile Medine'den yola çıktılar. 6 zırh, 8 kılıç, 3 at, 70 develeri vardı. Allah'ın Elçisi (sas) de dâhil develere nöbetleşe biniyorlardı. Aslında bu bir harp hazırlığı değildi.

Ebû Süfyan, Şam dönüşünde kervanı Müslümanlara karşı korumak için "Çabuk yetişin, mallarınız elden gidiyor." diye Mekke'ye haberci göndererek yardım istedi. Kervanda neredeyse tüm Mekkelilerin malları vardı. Ebû Cehil aylardır beklediği ve hazırlandıkları savaşın vaktinin geldiğini düşünerek halkı tahrik etti. Ebû Cehil komutasındaki Mekkeliler kervanı kurtarmak ve Müslümanlardan intikam almak üzere 1000 kişilik bir ordu ile hareket ettiler. Bu ordunun 200'ü atlı, 700'ü develi, diğerleri de yaya idi. Zırh, ok, mızrak, kılıç gibi her türlü savaş alet ve silahları da vardı. Kureyş'in sözü geçen müşriklerinin hepsinin katıldığı bu orduya Ebû Leheb hastalığı sebebiyle katılamamıştı.

Müslümanlar kervanı durdurmak için Zefiran vadisine geldiklerinde, Kureyş'in silahlanmış olarak ve büyük bir ordu ile Medine'ye doğru hareket ettiğini öğrendiler. Savaşmak maksadıyla gelmeyen bir avuç Müslüman'ın Kureyş ordusu karşısında duracak bir hazırlıkları yoktu. Peygamberimiz (sas), bu durumu Müslümanlarla istişare ederek, İslam'ı yok etmek isteyenlere karşı durmak veya kervanı takip etmek seçenekleri arasında ashabının ne düşündüğünü sordu. Kervanı kaçırmak istemeyenler peşinden gitmekten yanaydı. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer Kureyş ordusuna karşı çıkmanın daha uygun olacağını savundular. Sonra ilk Müslümanlardan Mikdâd b. Esved (ra), muhacirler adına söz alarak:

"Biz, kavminin Hz. Musa'ya, 'Sen ve Rabbin gidin ve düşmana karşı savaşın. Biz burada oturup bekleyelim.'¹¹⁸ dedikleri gibi demeyiz. Biz senin sağında, solunda, önünde arkanda çarpışırız. Allah ve Resûl'ünün emri ne ise ona itaat ederiz. Sen nereye gidersen oraya gideriz." dedi.¹¹⁹

118 Mâide, 5/24.

119 Buhârî, Tefsîr, 4.

Ensar adına konuşan Sa'd b. Muâz (ra), "Ey Allah'ın Resûlü! Biz sana iman ettik. Getirdiğin Kur'an'ın hak olduğuna şahadet ettik. Sözlerini dinlemeye ve itaat etmeye, düşmana karşı seni korumaya söz verdik. Sen nasıl istersen öyle yap. Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki sen bize denizi gösterip dalsan biz de dalarız, hiçbirimiz geri dönmez. Biz düşmanla savaşmayı, harpte sebat göstermeyi biliriz. Allah'a güvenerek düşman ordusunun üzerine gidelim." dedi. Resûlullah (sas) büyük bir imanın ve teslimiyetin hissedildiği bu konuşmalardan sonra Bedir'de harp vaziyeti aldı.

Sa'd b. Muâz'ın ifadesinde yankılanan iman ve fedakârlık, İslam'ın sadece bir inanç sistemi değil, aynı zamanda zorluklar karşısında birleşme ve cesaret gösterme ruhunu da nasıl pekiştirdiğini gözler önüne sermektedir.

Bedir, Medine'den takriben 145 km uzaklıkta bir ovanın adıdır. Etrafı yüksek dağlarla çevrilidir. Akarsuyu ve muz, üzüm gibi meyveleri bol olan bir yerdir. Her yıl burada panayır kurulur, bu sebeple Suriye'ye giden kervanlar buradan geçerdі. Her iki taraf da savaşa hazırlanmak için planlamalar yapıyordu. Sahabeden bölgeyi iyi bilen Hubâb b. Münzir'in tavsiyesiyle Allah Resûlü (sas), İslam ordusunun yerini değiştirerek en sondaki kuyunun başına yerleşilmesini emretti. Kendileri için taşlardan ayrı bir su havuzu yapıp, içini doldurdular. Geride kalan kuyuların üzerini kapattılar. Böylece müşrikler bir süre sonra su sıkıntısı yaşayacak ve güçleri kırılacaktı. Ordu komutanı olan Hz. Peygamber için de bir gölgelik çadır kurulus karargâh oluşturuldu ve Sa'd b. Muâz nöbetçi olarak görevlendirildi.

Bu arada Ebû Süfyan kervanla birlikte güven içerisinde bu bölgeden ayrıldığına dair haber gönderip, Kureyşlilere de geri dönmelerini söylemişti. Fakat Ebû Cehil mutlaka savaşmak istiyordu. Onun amacı kervanı kurtarmaktan daha çok Hz. Peygamber'i ve İslam'ı ortadan kaldırmaktı.

Harpten bir önceki gece Peygamber Efendimiz (sas), kendisi için yapılan gölgelikteydi. Bütün gecesini ibadetle geçirmişti. O gece ellerini açarak, asırlar sonra duyanların bile gözlerini yaşartacak şu duayı yaptı: **"Allah'ım! İşte Kureyş bütün gurur ve azametiyle senin dinini ortadan kaldırmak için geldi. Sana meydan okuyor, Peygamber'ini yalanlıyor. Ya Rabbi! Peygamberlerine yardım edeceğine dair ahdini, bana verdiğin zafer vaadini yerine getir. Şu bir avuç mümin yok olursa bugünden sonra yeryüzünde sana ibadet ve kulluk edecek kimse kalmayacak."**¹²⁰ Resûl-i Ekrem Efendimiz (sas), vakit namazlarında da aynı duayı tekrarlıyordu. Arşı titreten bu duayı duyan mücahitler ise heyecanla sabah olmasını bekliyorlardı.

120 Müslim, Cihâd ve's-siyer, 58.

17 Ramazan Cuma sabahı iki ordu Bedir'de karşılaştı. Rahmet Peygamber'i çarpışma başlamadan önce Hz. Ömer'i elçi olarak Ebû Cehil'e gönderdi ve barış teklif etti. Ebû Cehil bu teklife olumlu yaklaşmadı. Bu savaşta baba ile oğlun, iki kardeşin, iki yakın akrabasının karşı cephelerde yer aldığı ilginç bir tablo vardı. Müslümanların sancaktarı Mus'ab b. Umeyr'di. Kar-

deşi Ebû Azîz ise Kureyş'in bayraktarıydı. Hz. Ebû Bekir'in bir oğlu Abdullah babasıyla beraber İslam ordusunda, diğer oğlu Abdurrahman ise müşrik safındaydı. Resûlullah'ın (sas) amcalarından Hz. Hamza kendi yanında, diğer amcası Abbas ise karşı tarafta yer almıştı. Hz. Peygamber'i ömrü boyunca himaye etmiş olan amcası Ebû Tâlib'in bir oğlu Hz. Ali Müslümanlar içinde, diğer oğlu Akîl ise müşrikler safında bulunuyordu. Bu savaş Allah'ın dinine açılmış bir savaştı. Kişilerin birbirine kastı yoktu. Müşrikler İslam'a saldırıyor, bir avuç mücahit ise İslam'ı savunuyordu. Allah (cc), Resûl'ün duasına ayet-i kerime ile cevap verdi: **"Yakında o topluluk da yenilecek ve arkalarını dönüp kaçacaklar."**¹²¹ Allah bu ayetle yardımını müjdelemiş, zaferin Müslümanların olacağını bildirmişti. Bedir ashabını görünür, görünmez ordularıyla desteklemişti. Bu savaşta Allah'ın vaadinin ve Hz. Peygamber'in duasının neticesi hâsıl olmuş, yardıma gönderilen meleklerin bizzat savaşa katılarak düşmana karşı neler yaptıkları bazı sahabiler tarafından görülerek nakledilmiştir.¹²²

Hakkın batıla karşı zaferi ile sonuçlanan Bedir Savaşı'nda müminler kahramanlık destanı yazdılar. Müşrikler savaş alanında 70 ölü, 70 esir bırakarak kaçtılar. Öldürülenlerden 24'ü Müslümanlara en çok düşmanlık gösteren Kureyş büyükleriydi. Savaşın başkomutanı Ebû Cehil de ölenler arasındaydı. Müslümanlardan şehit düşenler ise altısı muhacirlerden, sekizi de ensardan olmak üzere 14 kişiydi. Resûl-i Ekrem (sas), şehit olan 14 mücahidin cenaze namazını da Bedir'de kıldı.

Bedir Zaferi, Medine'de bayram sevinci yaşattı. Mekkeli müşrikler ise mateme büründü. Ebû Leheb bir hafta sonra kahrından öldü. Savaş esirleri ile ilgili henüz bir hüküm inmemişti. Medine'ye gelince Resûlullah (sas) bu konuyu ashabıyla istişare etti. Hz. Ebû Bekir'in önerisi uygulandı. Esirlerden fidyelerini ödeyenler serbest bırakıldı, ödeyemeyenler ise Medineli 10 çocuğa okuma yazma öğretme şartıyla özgür bırakıldı. **Bu durum, dinimizin ilme ve eğitime verdiği önemi ve Müslümanların gelişimi için her fırsatın değerlendirildiğini göstermektedir.**

121 Kamer, 54/45.

122 Müslim, Cihâd, 18.

Hız. Peygamber'in askerî dehasını, strateji ve taktik kabiliyetini gösteren Bedir Gazvesi, başta Medine olmak üzere bütün Arap yarımadasında Müslümanların büyük bir itibar kazanmasını sağlamış, böylece Hız. Peygamber, İslamiyet'i tebliğ için daha geniş imkânlarâ sahip olmuştur. Bu zafer Medineli iş birlikçi Yahudiler için büyük bir hüsrân olmuş ve onları derinden sarsmıştır. Bedir askerleri ise günahlarının Allah tarafından bağışlandığı müjdesiyle mutlu olmuşlardır.¹²³

Enfâl suresinde Bedir Gazvesi, "İyi ile kötünün, hak ile batılın birbirinden ayrıldığı gün"¹²⁴ olarak ifade edilmiştir.

Bedir; donanım ve askerî gücün üstünlüğü değil, güçlü bir imanın ve sağlam bir teslimiye-tin zaferidir. İlk zaferden Medine'ye dönüldüğünde Allah Resûl'nün hasta olan Rukıyye isimli kızının vefat haberi alınır. Bu olay, dünyanın sevinç ve üzüntülerin bir arada yaşandığı bir yer olduğunu çarpıcı bir şekilde gözler önüne serer.

Uhud Gazvesi öncesinde, Bedir Savaşı'nın üzerinden bir yıl geçmiş olmasına rağmen müşrikler, Bedir'deki yenilgilerini hazmedememişlerdi. Müslümanlardan bir an evvel intikam almayı çok istiyorlardı. Kureyş hem Bedir'in öcünü almak hem de ticaret yolunu açmak için hazırlanıyordu. Müslümanların gücünü ispatlayan Bedir Zaferi'nden sonra Medine'deki Yahudiler, Kureyşli müşriklerden daha büyük tehlike arz etmeye başlamışlardı. Çünkü yakındaki düşmana karşı savunma yapmak şüphesiz daha zordur. Yahudiler her fırsatta müşriklerle iş birliği yapıyorlar ve hatta Hız. Peygamber'e suikast düzenlemeyi planlıyorlardı. Bedir Zaferi'nden sonra Kaynukâ isimli Yahudi kabilesi antlaşmaya uymadığı için Medine'den sürülmüştür.

Bilindiği üzere o dönemde şiir ve hitabet çok etkileyici bir güce sahipti. Âdeta günümüzün medyası hükmündeydi. Okunan şiirlerde verilen mesajlar bir kabileyi savaşa bile götürebilirdi. Kâ'b b. Eşref, Yahudi şairlerinden biriydi. Okuduğu mersiyelerle Arap kabileleri tahrik ediyor, onların Müslümanlara olan kinlerini taze tutuyordu. Medine'ye gelince Müslümanları rahatsız eden, aile hayatına dil uzatan şiirler okuyordu. Müslümanlarla yaptıkları antlaşmaya sadık kalmıyordu. Sadece Kâ'b değil birçok şair ve hatip bu işi yapıyordu. Görüldüğü gibi müşrikler ve Yahudiler Müslümanları hiç rahat bırakmıyorlardı Mekke'de Dârünnedve'de toplanan müşrikler Ebû Süfyân'a kervandan elde ettiği gelirle Bedir'in intikamını almak için güçlü bir ordu kurmasını teklif ettiler. Uhud Savaşı bu hazırlıkların neticesinde gerçekleşmiştir.

Kureyş, kervan kazancının yarısıyla Mekke dışındaki müşriklerden 2.000 paralı asker topladı. Mekke'den yedi yüzü zırlı, iki yüzü atlı olmak üzere 3.000 kişilik tam donanımlı bir ordu hazırlandı. Bu orduya Ebû Süfyân komutanlık etti. Ebû Süfyân'ın karısı Hind başta olmak üzere birçok kadın da tezahürat yapmak için orduya katılmıştı.

Peygamberimizin Mekke'de yaşayan amcası Abbas (ra), bütün bu olup bitenleri gizlice bir mektupla haber verdi. Abbas, Bedir'de esir düştükten sonra Müslüman olmuş ama bunu

123 Buhârî, Megâzî, 9, 46; Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 161.

124 Enfâl, 8/41.

Mekkelilerden gizlemişti. Resûlullah gelen haber üzerine derhâl ashabını toplayarak istişare etti. Yaklaşmakta olan büyük orduya karşı acilen tedbirler alınmalıydı. Savaşma niyetleri olmadığı için bir hazırlık hâlinde de değillerdi. Peygamber Efendimiz (sas), düşmanın kalabalık olması nedeniyle Medine dışına çıkmadan, şehirde savunma yapmayı tercih ediyordu. Ancak Bedir Savaşı'na katılamayan birçok heyecanlı genç, "Eğer şehirden çıkmazsak bizim korkak olduğumuzu düşünürler." diyerek Medine dışında meydan savaşı yapılmasını istedi.

Peygamberimiz (sas) çoğunluğun isteğini kabul ederek zırhını kuşandı; miğferini başına geçirdi. Bu şekilde evinden dışarı çıkan Hz. Peygamber'i görenler kendi isteklerinde ısrar ettikleri için pişmanlık duydular. Resûlullah'tan af dileyip savaşın yapılacağı yere kendisinin karar vermesini istediler. Resûl-i Ekrem onlara, **"Bir peygamber zırhını giydikten sonra Allah onunla düşmanları arasında hüküm verinceye kadar çıkarmaz. Eğer sabreder ve görevinizi yaparsanız Allah zaferi size ihsan edecektir."**¹²⁵ diyerek artık dönüşün olmadığını belirtti. Sabredenlerin ve itaat edenlerin kazanacağına dair müjdeyi ilan etmiş oldu. Resûlullah'ın ashabına verdiği bu yanıt kumandana itaate verdiği önemi ve istişare sonucunda alınan karardan dönülmeyeceği konusundaki hassasiyetini göstermektedir.

Kureyş ordusu, Medine'nin 5 km kadar kuzeyindeki Uhud Dağı eteklerinde karargâhını kurmuştu. Allah Resûlü (sas), Abdullah b. Ümmü Mektûm'u Medine'de yerine vekil bırakarak 1000 kişilik kuvvetle, Cuma namazından sonra şehirden çıktı. Orduda münafıklardan 300 kişilik bir grup vardı. Abdullah

b. Übey ve adamları her zamanki gibi fitne ve nifak çıkararak, "Muhammed bizim gibi yaşlı ve tecrübelileri dinlemedi, gençlere tabi oldu, bizi ölüme sürüklüyor, meydan savaşı hiç mantıklı değil." diyerek topluca geri döndüler. Onlar tabiatları gereği ihanetlerini yapmışlardı, geriye ya şahadet ya zafer diyen samimi müminlerden oluşan 700 kişi kalmıştı. Bunlardan 100'ü zırhlı askardı. Zırhlıların başında Zübeyr b. Avvâm, zırhsız birliklerin başında Hz. Hamza kumandanlık etmek üzere görevlendirildi. İslam sancaktarı ise Mus'ab b. Umeyr'di.

Sevgili Peygamberimiz (sas), Uhud eteklerine yerleşen düşmana karşı Medine'yi ve Müslümanları korumak üzere muazzam bir taktik belirledi. Müşrik ordusu Müslümanlardan neredeyse dört kat fazla kişiden oluşuyordu. Bu yüzden doğru bir strateji izlemek ve mümkün olduğunca kayıp vermeden düşmanı geri itmek gerekiyordu. Ordusunun arkasını Uhud Dağı'na vererek Medine'ye karşı saf yaptı. Solundaki Ayneyn Tepesi'ne (Okçular Tepesi) Abdullah b.

125 Buhârî, İ'tisâm, 28; İbn Hanbel, *Müsned*, 3/351.

Cübeyr [ra] komutasında keskin nişancı olan 50 okçu yerleştirdi. Bu 50 sahabenin görevi çok kritikti. Düşmanın arka taraftan saldırısını önlemek için hiç göz kırpmadan emredilen yerde durmaları gerekiyordu. Peygamberimiz onlara **“Galip de gelsek, mağlup da olsak benden emir gelmedikçe yerinizden ayrılmayacaksınız. Şu vadiden, düşman atlıları arkamıza dolaşıp bizi kuşatabilirler. Oklarınızla onları buradan geçirmeyin, çünkü at, oku yiyince ilerleyemez.”**¹²⁶ dedi.

Savaşın ilk anlarında Hz. Hamza, Hz. Ali, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Ebû Düccâne gibi kahramanların öne çıkmasıyla bir anda 20'den fazla kayıp veren Kureyş ordusu bozguna uğramıştı. Ordunun sağ kanadındaki Hâlid b. Velîd ve sol kanadındaki Ebû Cehil'in oğlu İkrime askerlerini geri çekmişti. Ebû Süfyan'ın karısı Hind ve arkadaşları şarkı söylemeyi bırakıp korkuyla yüksek tepelere kaçmışlardı. Müşrikler, müminlerin cesareti ve maneviyatı karşısında bozguna uğramışlardı. Onların bu hâlini gören Müslümanlardan bir kısmı bir anda gaflete düşüp kaçanların ganimetlerini toplamaya koyuldular. Oysa henüz Mekke ordusu savaş alanında idi. Mal sevgisi

savaş meydanında bile insanı rahat bırakmayan bir duyguydu. Bu nedenle bir an evvel ganimetten pay alma heyecanına kapılan Okçular Tepesi'ndeki keskin nişancılar da siperlerini terk etmeye başladılar. Hâlbuki Allah Resûl, “Galip de olsak burayı terk etmeyin.” diye emretmişti. Okçular, Abdullah b. Cübeyr'i dinlemeyip Ayneyn

Tepesi'nden indiler. İşte bu noktada Hz. Peygamber'in emrine itaat etmeyen askerler nedeniyle savaşın gidişatı değişmeye başladı. Bu durumu fırsat bilen Hâlid b. Velîd, Resûlullah'ın (sas) okçularla koruduğu Ayneyn Tepesi'nde sadece birkaç mücahidin kaldığını görünce birliğini toplayıp yeniden hücumla geçti. Abdullah b. Cübeyr'i ve 10 arkadaşını şehit ettiler. Kaçışan müşrikler bundan güç alıp geri döndüler. Şimdi Müslümanlar birbirlerinden uzak yerlerde, iki ateş arasında kalmışlardı. Bu hengâmede Allah Resûl'nün yanında sadece birkaç kişi vardı. Sahabenin çoğu onun nerede olduğundan bile habersizdi.

Hz. Hamza meydana cengâverce dövüşüyordu. Ebû Süfyan'ın karısı Hind, Hamza'dan, Bedir Savaşı'nda ölen yakınlarının öcünü almak için fırsat kolluyordu. Sırf bu iş için, iyi bir atıcı olan Vahşî'yi görevlendirmiş ve karşılığında hürriyet vadetmişti. Vahşî, yıllar sonra, hidayete kavuştuğunda her an pişmanlık duyacağı, Hz. Peygamber'in yüzüne asla bakamayacağı bir cinayet için nöbet tuttu. Gizlendiği yerden mızrağını atarak Hz. Hamza'yı Uhud'da şehit etti.

126 İbn Hişâm, Sîre, 3/70.

Savaş devam ederken bir müşrik, İslam'ın sancaktarı Mus'ab b. Umeyr'i şehit etti ve onu Hz. Peygamber'e benzettiği için "Muhammed'i öldürdüm.", diye haykırdı. Bu sesle Uhud Dağı inlemişti âdeti. Oysa Resûlullah (sas), **"Bana geliniz, etrafımda toplanınız."** diye sesleniyor, fakat kimse onu duymuyordu. Resûlullah'ın (sas) etrafını çevirip vücutlarıyla ona siper olan düşman saldırısına karşı koruyanlar: Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Abdurrahman b. Avf (ra), Talha (ra), Zübeyr (ra), Sa'd b. Ebî Vakkâs (ra) ve Ebû Dücâne'yi (ra).

Hz. Peygamber'in şehit edildiği haberini duyan bazı Müslümanlar, "Allah Resûlü'nün canına kıyılmışsa bundan sonra yaşamanın ne anlamı var?" diyerek çarpışmaya devam ettiler. Kimileri Uhud Dağı'nın kayalıklarına doğru kaçtı. Müslümanların bu dağınık durumlarından yararlanan müşrikler, Resûlullah'ın (sas) yanına kadar sokuldular. Atılan bir taşla Peygamber Efendimizin dudağı yarıldı, dişi kırıldı, kılıç darbesiyle yere yıkıldı. Zırhından kopan iki halka yanağına battığından yüzü de yaralandı. Yüzünden akan kanları silmeye çalışırken **"Peygamberlerini yaralayan bir kavim nasıl iflah olur?"**¹²⁷ diyor, bununla beraber düşmanlarını lanetlemiyor, aksine onların hidayete ermeleri için dua ediyordu. Peygamberimiz (sas), Uhud'un ortasında küçük bir mağarayı sığınak olarak kullandı. Burada tedavisi yapıldı.

Sen Ne Dersin?

Uhud Savaşı'nda Hz. Peygamber'in mübarek yüzüne batan halkaları dişleriyle çıkarırken iki ön dişini kaybeden Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın hayatını araştırmak ister misin?

Nihayet Kâ'b b. Mâlik, Peygamber Efendimizi gördü ve "Ey müminler, Resûlullah (sas) burada." diye haykırdı. Kâ'b'ın sesini duyan Müslümanlar, hemen Resûlullah'ın etrafında toplanarak müşriklerin saldırılarını durdurdular. Dağılan ordunun yeniden toplanması karşısında müşrikler, Resûlullah'ın (sas) sağ olduğunu öğrendikleri hâlde hedeflerine ulaşmadan Uhud'dan ayrıldılar. Savaşa devam edecek cesaretleri kalmamıştı. Kesin bir üstünlük elde edemeyip tek bir esir bile alamadan, geri çekildiler.

Müslümanlar Uhud Savaşı'nda 70 şehit verdiler. Hz. Peygamber'in emrine itaat etmeyen ve zaferin sevinciyle bir an için dünyalığı önceleyen Uhud gazileri Uhud meydanında yaşadıklarından dolayı suçluluk duyuyorlardı. Allah Resûlü'nün çok sevdiği sütkardeşi Hz. Hamza ve Medine'de İslam'ı yayan Hz. Mus'ab'ın şehadeti herkesi ayrıca derinden üzmüştü. Öyle ki zengin bir ailede yetişmiş, güzel giymiyle göz alan genç Mus'ab'ın tüm vücudunu örtecek bir kefeni bile olmamıştı.

¹²⁷ Buhârî, Megâzî, 21; Müslim, Cihâd, 104.

Allah Teâlâ (cc), Kur'an'da Uhud Savaşı'ndaki şehitlerin hâllerinden şöyle bahsetmiştir:

"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölü sanmayın. Bilakis onlar diridirler; Allah'ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleri ile sevinçli bir hâlde Rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadır. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan şehit kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesini vermek isterler."¹²⁸

Yaşanan acı olaylara rağmen Sevgili Peygamberimiz (sas) yenilgi ve ümitsizlik rüzgârlarını dağıtmıştır. Ashabı ile beraber Hamrâülesed'e kadar müşrik ordusunun ardından giderek orada üç gün, üç gece ateş yakarak gözdağı vermiştir. Böylece Müslümanların zayıf düşmediğini hem Mekke'ye hem de Medine'deki münafık ve Yahudilere göstermiştir. Uhud Savaşı'ndan sonra Hz. Peygamber'e karşı yaşadıkları mahcubiyet hissi ve kayıpları nedeniyle Allah şu ayetle ashabı teselli etmiştir; **"Gevşeklik göstermeyin, üzülmeyin; eğer inanmışsanız şüphesiz en üstün olan sizsiniz."**¹²⁹

Cenab-ı Hak; zaferin ve mağlubiyetin Allah'ın değişmez kanunları arasında olduğunu, dolayısıyla Uhud Savaşı'nda uğradıkları yenilgiden dolayı ümitsizliğe kapılmamaları gerektiğini müminlere hatırlatmıştır. Güçlü bir imana sahip olmanın verdiği azim ve kararlılık sayesinde nice zaferlere ulaşmanın mümkün olacağını müjdelemiştir.¹³⁰

Hendek Gazvesi öncesinde, hicretin beşinci yılına ulaşılmış ve Uhud Savaşı'nın üzerinden yaklaşık iki yıl geçmiştir. Bu süre içerisinde Müslümanların refah seviyesi yükselmiş, ekonomik anlamda güçlenmeye devam etmişlerdi. Ticaret yolları üzerindeki etkileri artmış, çevredeki kabileler İslam dinini tercih etmeye başlamışlardı. Mekkelilerin temel geçim kaynakları ticaret olduğundan Şam ticaret yolunu kullanamayışları maddi güçlerini günden güne kaybetmelerine sebep olmuştu. Yahudiler ise Hz. Muhammed'in başarılı devlet idare ediciliğinden rahatsız oldukları için Müslümanlara karşı düşmanlıktan vazgeçmiyorlardı.

Medine'deki üç büyük Yahudi kabilesinden biri olan Nadîroğulları Allah'ın elçisini öldürmeye kalkarak antlaşmayı bozmuştu. Bu yaptıklarının karşılığında başka bir ceza uygulanmadan sadece şehirden çıkarılarak Hayber'e gönderilmişlerdi. Ancak bu durumu bir türlü içlerine sindirememişlerdi. Hem Mekke'li müşrikleri hem de etraftaki Arap kabileleri ziyaret ediyor,

128 Âl-i İmrân, 3/169-170.

129 Âl-i İmrân, 3/139.

130 Buhârî, Megâzî, 17.

İslamiyet'i yok etmek üzere birleşmeyi teklif ediyorlardı. Ebû Süfyân bu teklifi derhâl kabul etti, çünkü o günün kabilecilik anlayışında kan davası güdülür ve intikam hırsıyla hareket edilirdi. Yahudilerle birlik olup birçok taraftar kabile ile ittifak yaptılar (Gatafânîlilar, Süleymoğulları, Esedoğulları, Fezâreliler, Eşca'lılar ve Mürreoğulları gibi). Savaşa girmek istemeyenler ise maddi destekte bulundular. Ebû Süfyân'ın kumandanlık ettiği devasa bir ordu hazırlandı. Bedir ve Uhud'a benzemeyen büyük bir hazırlık yapılmıştı.

Allah Resûlü (sas), düşman ordusunun hazırlıklarından haberdar olunca ashabinın görüşlerini almak için danışma meclisini kurdu. Daha önce meydan savaşı yapmak isteyenler yaşadıkları zorlu savaşı unutmamıştı. İstişareler neticesinde, Medine içinde kalıp savunma savaşı yapılmasına karar verildi. Bu gazve sırasında hendek kazılmasını teklif eden Selmân-ı Fârisî idi. Selmân, hak dini aramak için vatanından ayrılmış, uzun bir ilim yolculuğuna çıkmıştı. Son Peygamber'in gönderildiğini duyunca onunla görüşmek için çıktığı yolda esir düşmüştü. Köle olarak satılmış ve Medine'ye getirilmişti. Nübüvvet alametlerini önceden bildiği Peygamber'i tanıyınca hemen iman etmişti. Hatta hendek kazmadaki başarısı dolayısıyla ensar da muhacirler de "Selmân bizdendir." diyor bu konuda onu paylaşamıyorlardı. Allah Resûlü (sas), **"Selmân bizden, chl-i beyttendir."**⁴³¹ diyerek onu onurlandırdı ve bu tartışmaya güzellikle son verdi.

İstişare sonucunda Peygamberimiz hendeklerin yerini belirledi. Ashab-ı kiramı onar kişilik gruplara ayırdı ve herkesin kazacağı yeri çizgilerle belirledi. Yaklaşık 5,5 km. uzunluğundaki hendeğin genişliği 9 m., derinliği ise 4,5 m. kadardı. Böylelikle hendek bir atın veya devenin atlayıp geçemeyeceği genişlikte ve derinlikte olacaktı. Uzunluğu ise şehrin düşmana açık cephesini kapatacak şekilde planlandı.

Bu savaş, hazırlık aşamasında şehrin çevresine hendek kazıldığı için Hendek Gazvesi adını almıştır. Ayrıca birçok müşrik ve Yahudi kabilesi Müslümanlara karşı aynı düşüncede birleştiği için Ahzâb (gruplar, müttefikler) Harbi de denilmiştir. Allah Resûlü ve Müslümanlara karşı kurulan bu ittifak daha sonra Kur'an'da bir surenin adı olmuş ve sure "Ahzâb" diye nitelendirilmiştir.

Müşrik ordusu yola çıkmıştı, zaman kısıydı, gruplar paylarına düşen mesafeyi canla başla bitirmeye çalışıyorlardı. Hendeklerden çıkan kaya ve kumları kenara yığarak sağlam siperler yapıyorlardı. Ancak hazırlıksız yakalandıkları bu savaşta gıda sıkıntısı da yaşamaktaydılar. Açlıktan karınlarına taş bağlamışlardı; çünkü üç gün boyunca neredeyse boğazlarından bir lokma geçmemişti. 3000 kişilik İslam ordusu yaklaşmakta olan büyük savaş için var gücüyle hazırlık yapıyordu. Yaşlılar, kadınlar ve çocuklar ise korunaklı kalelere çekilmiş, kazılan hendekleri sürekli gözetleyip kontrol ederek askerlere yardımcı oluyorlardı.

Savaş hazırlıkları sırasında yaşanan olağanüstü olaylar, Müslümanların Allah'a olan imanını güçlendirmiş, kendilerine olan güvenlerini artırmıştı. Allah Resûlü (sas) zaman zaman arkadaşlarının bile kırmakta güçlük çektiği kayaları kendisi parçalıyor, bir yandan da Şam'ın köşkerlerini ve İran'ın beyaz saraylarını, San'a'nın kapılarını gördüğünü söyleyerek oraların fet-

131 İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/83.

hedileceği müjdesini veriyordu. Bunlar müminlerin gayretini arttırırken münafıklar için alay ve fitne konusu olmuştu. Yakın gelecekte ise bu vaatlerin hepsi gerçekleşti.

Sevgili Peygamberimiz (sas), Medine’de yerine vekil olarak Abdullah b. Ümmü Mektûm’u bıraktı. Ashabın eli kılıç tutan erkekleri savunma için mevzilerine geçtiler. Akın akın gelen düşman ordusuna karşı hazırlıklar tamamlandı. İslam düşmanları arazideki ekin ve otlakların biçildiğini, ardından daha önce hiç rastlamadıkları hendekleri görünce şaşkına döndüler. Tarlaların hasat edilmesinin sebebi, uzun süren bir savaş durumunda düşmanın yiyecek sıkıntısı çekmesi ve hayvanlarını doyurmak için yeterli besini bulamayıp geri dönmeye mecbur kalmalarını sağlamaktı. Burada Peygamberimizin ileri görüşlü bir komutan olduğu görülmektedir.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Hendek Savaşı devam ederken Peygamber Efendimizi yemeğe davet eden Câbir b. Abdullah’ın hikâyesini biliyor musunuz?

Dışarıdaki düşmana karşı her türlü tedbir alınmış iken Peygamber Efendimiz (sas) Medine’de yaşayan Yahudi kabilelerden Kurayzaoğullarının ihanetinden dolayı sıkıntı yaşadı. Durumu araştırdığında ise dışarıdan 1000 kişilik destek kuvvetle anlaşılıp Müslümanları içeriden yıkmaya niyetlendiklerini öğrendi. Tedbir amacıyla derhâl, Yahudi mahallerini kontrol altında tutmaları için görevliler gönderdi. Bu ihanet münafıklara savaştan kaçmak için mazeret olmuş, aynı zamanda düşmanı güçlendirmişti. Onların görev yerlerini bırakıp, evlerini içerideki düşmandan koruma bahanesiyle şehre çekilmeleri Allah Resûl’ünü endişelendirmedi. Çünkü Allah’ın vadettiği zafere inanıyordu. Geriye kalan samimi müminlerle beraber İslam’ı yok etmek isteyenlere karşı duracaklardı.

Savaş başladığı sıralarda umulmadık güzel bir gelişme oldu. Karşı safta yer alan Nuaym b. Mes’ûd’a Allah hidayet nasip etti. O Müslüman oldu, ancak savaş esnasında karşı safta yer almaya devam ederek bunu herkesten gizledi. Allah Resûl’üne, her türlü emrinde onun hizmetinde olacağını söyledi. Bunun üzerine Resûlullah (sas), ***“Elinden geliyorsa insanların savaştan çekilmelerini sağla.”*** dedi. Nuaym, Kurayzaoğulları ile Kureyşliler ve Gatafânlıların arasında gidip gelerek yaptığı konuşmalarla güvensizlik ortamı oluşturarak ittifakın bozulmasını sağladı. Bu durum müşrik ordusunu içeriden sarsmıştı.

Hendek Savaşı’nda mücadelenin en zorlu zamanlarında bir gün, ***“Gözümün nuru namaz”***¹³² diyen Allah Resûlü vakit namazını eda edememekten üzüntü duymuştu. Sonra da namazlarını kılamamış olmanın ağırlığını yüreklerinde derinden hisseden ashab-ı kirama geceleyin namazları kaza ettirmiş ve ***“Şu anda yeryüzünde sizden başka Allah’ı zikreden kimse yoktur!”***¹³³ diyerek gönüllerine su serpmişti.

132 Nesâî, İşretü’n-nisâ, 1.

133 Nesâî, Mevâkit, 55.

Müşriklerin komutanları Ebû Süfyan, Hâlid b. Velîd, Amr b. Âs, Hübeyre b. Ebû Vehb ve Dirâr b. Hattâb nöbet değiştirerek görev yapıyor, devamlı hendeğin zayıf noktalarını gözölüyorlardı. Kuşatmanın ilerleyen günlerinde müşriklere yılgınlık ve yorgunluk çöktü. Güçlerini toplayıp son bir hamle yapıp muzaffer olmak için harekete geçtiler. Ancak ummadıkları bir hava muhalefeti ile karşılaştılar. Dondurucu bir soğuk, korkunç bir gök gürültüsü ile ortalık kapkaranlık oldu. Atlar, develer korkudan kaçıp gittiler. Müşriklerin kalbine müthiş bir korku düştü. Allah (cc), Peygamber Efendimize bir çöl kasırgası ile müşrikleri perişan edeceğini haber vermişti. Zira Hz. Peygamber, elinden gelen her türlü çabayı göstermenin yanı sıra Allah Teâlâ'ya sürekli dua ediyor, **“Ey Kur'an'ı indiren, hesabı çabuk gören Allah'ım! Ahzâbı (müttelik grupları) bozguna uğrat ve dağıt.”**¹³⁴ diye niyazda bulunuyordu.

Kuşatma devam ederken gittikçe soğuyan hava ve çıkan şiddetli rüzgâr müşriklerin işlerini daha da zorlaştırmıştı. 24 gündür savaştan müşrikler yiyecek sıkıntısı çekmeye başladılar. Bu şartlar altında kuşatmayı sürdüremeyecekleri anlaşılıyordu. Daha fazla direnmeleri mümkün olmadığından savaşı bitirmeye mecburlardı. Nihayet Ebû Süfyan ablukayı kaldırdı ve müşrikler Mekke'ye dönmek üzere yola çıktılar.

Onların gidişini seyreden Peygamberimiz (sas), **“Artık biz onlara karşı savaşacağız. Onlar ise bize karşı savaşamayacaklar.”**¹³⁵ diyerek üstünlüğün bundan böyle Müslümanlara geçtiğini ifade edip zafer müjdesi vermiştir. Ahabına müjdeyi verdiği karargâhın yerinde şu anda Mescid-i Fetih adında bir mescid vardır.

Hendek Savaşı sonucunda; 6 Müslüman şehit oldu, kâfirlerden ise 8 kişi öldü. 10.000 kişilik orduları bozguna uğradı. Yahudiler ve müşriklerin iş birliği bozuldu. Bir daha Müslümanlara saldırmaya cesaret edecek hâlleri kalmadı. Bundan sonra Müslümanlar için bir tehdit oluşturmazlardı. Özellikle Medine'de yaşayan Yahudi kabile Kurayzaoğulları ise ağır bir şekilde cezalandırıldılar. Onlara Sa'd b. Muâz'ın kararı ile kendi kutsal kitapları Tevrat'a göre hükmedildi. İhanetin bedeli olarak içlerinde eli silah tutanlar ölüme mahkûm edildi, kadınlar ve çocuklar esir alındı. Malları ise ganimet olarak değerlendirildi. Bununla birlikte Yahudilerden Müslüman saflarına katılan ve bu nedenle kendilerine eman (güvence) verilenler de vardı ve bunlar Müslüman olmuşlardı.

Hendek Savaşı; hazırlık, çarpışma ve sonuçları itibarıyla Allah Resûl'ünün askerî alanda ve milletler arası siyasi ve hukuki işlerde başarısını bir kez daha ortaya koydu. Müslümanlar için bir dönüm noktası olan bu gazve, savunma savaşlarının sonuncusu oldu. Medine İslam Devleti'nin bölgedeki hâkimiyeti güçlendi.

İhanetle Mücadele: Yahudiler ve Münafıklar

Sevgili Peygamberimiz (sas), 13 yıl Mekke'de görevini yaptıktan sonra Medine'de de 10 yıl boyunca risalete devam etti. Medine, Mekke gibi değildi; Yahudiler, müşrikler, Hristiyanlar bir arada yaşıyordu. İslamiyet'in hâkim olmasıyla beraber münafık bir topluluk da ortaya çıkmıştı.

134 Buhârî, Cihâd, 110.

135 Buhârî, Megâzî, 30.

Allah Resûlü, bütün bu grupların hak ve hukuklarının güvence altına alınması ve Müslümanların kardeşçe yaşaması için çeşitli antlaşmalar yaptı.

Daha önce bahsi geçen olaylarda İslam karşıtlarına yapılan muamele değerlendirildiğinde Medine Vesikası olarak bilinen antlaşma çerçevesinde Yahudilerin toplumun bir parçası olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Medine’de yaşayan din adamlarından Abdullah b. Selâm gibi kimi Yahudiler Müslüman olmuş, kimileri çekimser kalmış, kimileri de İslam’a karşı tavır almış ve kin beslemişti. Özellikle Bedir Zaferi’nden sonra Yahudilerin düşmanlığı artmıştı. Münafıkların reisi Abdullah b. Übey de Müslümanlara kalben nefret duyuyor, Mekkeli müşriklerle planlar yapıyordu. Onların hâllerinin farkında olan Hz. Peygamber şehrin huzurunu bozmamaları konusunda onları her fırsatta uyarıyordu.

Allah Resûlü [sas], Bedir Zaferi dönüşü Yahudilerle Benî Kaynukâ çarşısında bir toplantı yaparak kendilerini, İslam’a, barışa, kardeşliğe davet etti. Fakat onlar bu davete hadsiz çıkışlarla cevap verdiler. Kısa bir süre sonra ise Kaynukâ çarşısına gelen Müslüman bir kadını rahatsız edip örtüsünü çektiler. Olaya müdahale eden bir sahabe ile kuyumcu esnafı arasında çıkan kavgada her ikisi de öldü. Kaynukâoğulları, Medine Vesikası’na ihanet edip kan akıttıkları için 15 gün süren bir kuşatmanın ardından Medine’den sürülen ilk Yahudi kabilesi oldu.

Savaşlar bahsinde de belirttiğimiz gibi bir diğer Yahudi kabilesi olan Nadîroğulları da ihanet ederek Uhud’da Mekke müşrikleri ile iş birliği yaptı, onları savaş için kışkırttılar. Son Peygamber Hz. Muhammed’e suikast düzenleyerek, bir grup adam tarafından onu öldürmeyi planladılar. İslam’ı ayakta tutmak için canlarıyla başlarıyla fedakârlık edenlerin karşısında, durmak bilmeyen bu hain topluluk da 15 günlük kuşatma sonunda teslim oldu. Yapılan antlaşma gereğince Nadîroğulları taşınır mallarını ve ailelerini yanlarına alarak Medine’yi terk ettiler. Kur’an-ı Kerim’in Haşr suresi, Benî Nadîr Gazvesi üzerine nazil olmuştur. Bu surede, vefasızlık ederek yeminlerini bozmuş, inanç ve değerlerine bağlılıklarını yitirmiş bu topluluğun ahirette ağır bir cezayla karşılaşacağı vurgulanmaktadır.¹³⁶

Medine içinde sadece Kurayzaoğulları kalmıştı. Aslında Kurayzalılar, Benî Nadîr kuşatması sırasında yeniledikleri antlaşmaya bağlı kalarak dirlik ve düzen içerisinde yaşıyorlardı. Ancak Medine açısından son derece kritik bir harp olan Hendek Savaşı’nda içerideki düşman olmayı seçtiler. Münafıklarla anlaşıp İslam ordusunu arkadan vurarak ihanet ettiler. Hendek Zaferi’nden hemen sonra Allah Resûlü ashabını alarak Yahudilerin kalelerine yürüdü. Kuşatma sonucu, hatalarını bilen Yahudiler teslim oldular. Yaptıklarının karşılığında kendi kitapları olan Tevrat’a göre hüküm verilmesi ve cezanın belirlenmesi için içlerinden bir hakem tayin etmeleri kararlaştırıldı. Yahudilere bu hakkın verilmesi İslam’ın engin bir anlayışa sahip olduğunu gözler önüne sermektedir.

Medine’de Hz. Peygamber’in devlet başkanlığında bu gibi askeri, siyasi olaylar dışında kalan, Müslümanlarla uyum içinde yaşayan Yahudiler de vardı. Hiçbir zorluk veya baskı hissetmeden İslam’ın hoşgörü çatısı altında birlik ve beraberlik içinde yaşıyorlardı. Hz. Peygamber, her

136 Haşr, 59/3.

yıl kendisine gelen hediye ve ikramları onlarla da paylaşırdı. Yahudilere beytülmalinden (devlet hazinesi) yüklü miktarda tahıl verileceğini de ilan etmişti. Allah Resûlü (sas), Medine'de bulundukları süre boyunca Yahudilere din ve vicdan hürriyeti tanımış, kamu davası olmadığı sürece hukuki davalarının çözümünü kendilerine bırakmıştı. Müslümanlar daima bir arada yaşama hukukuna uygun davranmış, seviyeli bir iletişimi muhafaza etmişler, zaman zaman ortaklık yaparak kazanç sağlamışlar, bazı durumlarda da Yahudilerden borç almışlardı. Peygamberimiz (sas) tüm bu uzlaşmacı davranışları tavsiye etmekle birlikte Yahudilere benzeme hususunda da Müslümanları uyarmıştır. Peygamber kabirlerinin ibadethaneye çevrilmesini ve Yahudilerce kutsal sayılan cumartesi günü oruç tutulmasını yasaklamış, Yahudilere has olan saç sakal görüntüsü ve selamlaşma şekli gibi hususlarda onlara benzememeyi emretmiştir.

Medine'de İslam'ı yaşama ve yayma çalışmalarında Müslümanları zor durumda bırakan bir diğer grup ise münafıklardı. Resûlullah Efendimizin Bedir Savaşı'ndan zaferle dönmesinden sonra ortaya çıkan bu grupla da yıllarca mücadele edilmiştir. İslam'ı küçük düşürmek, insanların iman etmesine engel olmak, Sevgili Peygamberimizi boş yere meşgul edip zor duruma düşürebileceklerini zannederek karışık sorular yöneltmek münafıkların hiç bıkmadan yaptıkları işlerdendi. Uhud ve Hendek Savaşları sürecinde kabul edilemez tavırlarına rağmen, kalben inanmadıkları hâlde iman etmiş gibi gördükleri için Allah Resûlü onlara karşı özel bir strateji izlemiştir. Kendilerine Müslüman muamelesi yapmış, kimlerin münafıklardan olduğunu ilan etmemiş, yaptıklarına karşı hukuki bir ceza verip onları mağdur durumuna düşürmemiştir. Böylece dikkatlerin üzerlerine çekilip ayrı bir grup olarak kabul edilmelerinin önüne geçmişti. Çünkü böyle bir grubun varlığı tanındığı takdirde taraftar toplamaya ve çeşitli özel haklar beklentisiyle devleti meşgul etmeye başlayacaklardı.

İslam devleti tüm farklı düşünceleri tek çatı altında, tevhid inancı etrafında toplamak için çaba gösteriyordu. Peygamber Efendimiz hicri 9. yılda münafıkların toplanma yeri olarak kendilerine ayrı bir mescid yaptıklarını haber alınca Mescid-i Dirâr'ın yıkılmasını emretmişti. Çünkü mescidler gruplara değil tüm Müslümanlara açık ve ortak bir yer olmalıydı. Peygamber Efendimiz (sas), ashabına münafıklarla ilgili ayetleri okur, onların da dikkatli ve uyanık olmalarını sağlardı. Münafıklarla sürdürülen bu gizli mücadelenin kaybedilmesi İslam dinini zarara uğratacağı için ümmet bilincini bozan ve Müslümanlar arasında ayrılık çıkaran her türlü eylemin bir an evvel durdurulması o gün de, bugün de aynı derecede öneme sahiptir.

Câbir (b. Abdullah) diyor ki:

"Biz Hudeybiye günü 1400 kişi idik. Peygamber (sas) bizim için 'Bugün siz yeryüzü halkının en hayırlısısınız!' buyurdu."¹³⁷

137 Müslim, İmâre, 71.

Sulhun Zaferi: Hudeybiye

Sevgili Peygamberimiz (sas) Medine'ye hicret edeli 6 yıl olmuştu. Mekkeli müşrikler İslam ve Peygamber düşmanlığından vazgeçmiyordu. Civardaki kabileler de onların bu duruşundan olumsuz etkilendiği için İslamiyet'i farklı bölgelerde rahatlıkla yaymak mümkün olmuyordu. Muhacirlerin doğdukları şehre, mahallelerine, Kâbe-i Şerif'e hasretleri dayanılmaz bir hâl almıştı. Bunca yıl sabreden Müslümanlar Kâbe'yi, vatanlarını ziyaret etmeyi çok istiyorlardı. Kâbe, tevhid dininin sembolüydü, ancak hâlâ putlarla dolu olması ve müşriklerin yönetiminde bulunması üzüntü vericiydi. Aynı zamanda daha geniş toprakların İslamiyet'le buluşması için Mekkelilerle barış yapılması büyük önem taşıyordu. Mekkeliler ticaret ve menfaat kaynakları olan Mescid-i Harâm'a Müslümanları asla yaklaştırmıyordu. Her yıl hac aylarında çeşitli yerlerden ziyaretçiler gelir, bu ziyaretçilerin arasında düşman olunan kabileler olsa bile Mekkeliler onlara haram aylarda dokunmaz, ziyaretlerine müsaade ederlerdi. Kâbe, Allah'ın evi (Beytullah) olarak kabul ediliyordu. Müslümanları bu kutsal mekâna yaklaşmaktan alıkoymak, haksızlık ve zulmün devam ettiği anlamına geliyordu.

Hz. Muhammed (sas), hicretin 6. yılında hac mevsiminde bir gece rüyasında kendisinin emniyet içinde Kâbe'ye girdiğini ve Kâbe'nin anahtarını alıp Arafat'a çıktığını görmüştü. Bunun üzerine Allah Resûlü umre yapmaya niyet etti. Ashabına Kâbe'yi ziyaret edeceklerini müjdelediğinde onlar da çok sevindiler. Ancak silahsız yola çıkacaklar ve savaştan değil barıştan yana olduklarını Mekke halkına göstereceklerdi. Hazırlıklar yapıldı. 70 deveyi hac ibadeti sonunda kurban etmek üzere yanlarına aldılar. Sevgili Peygamberimiz (sas) etraftaki Müslüman olmaları Arapları ve bedevileri de hac ziyaretine katılmaya davet etti. Böylece Kureyş'e savaş için gitmediklerini gösterecek; aynı zamanda olası bir saldırı hâlinde müşriklerin farklı kabileleri kendi tarafına çekmesi mümkün olmayacaktı. Ancak gayrimüslimlerin çoğu müşriklerden korktukları için bu teklifi kabul etmediler.

Hazırlıklar tamamlanınca Peygamberimiz devesi Kasvâ'nın sırtında, önlerinde yol güvenliğini sağlamak üzere 20 kadar atlı, arkada 1400 sahabe ve onlara eşlik eden Araplarla beraber yola çıkarak umreye niyet ettiler. Kureyş'in liderleri, Hz. Muhammed'in Kâbe'yi ziyaret için gelmekte olduğunu öğrenince hemen Dârünnedve'de bir toplantı yaptılar. Müslümanları Mekke'ye sokmamaya, gerekirse silah kullanarak uzaklaştırmaya karar vererek 200 kişilik süvariye üzerlerine gönderdiler. Mekkelilerin bu kararını önden gönderdiği göz-cülerden öğrenen Resûlullah (sas), **"Kureyş'e ne oluyor ki savaştan bıkpı usanmadı mı?"** diyerek duruma tepkisini ifade etti. Önlem almak amacıyla yol güzergâhını değiştirerek Hudeybiye'ye kadar ilerledi. Mekke'ye 17 km uzaklıkta olan Hudeybiye kuyularının yanına gelince Peygamber'in devesi Kasvâ burada çöktü, bütün gayretlere rağmen ilerlemedi. Peygamberimiz (sas), **"Vaktiyle Ebrehe'nin ordusundaki filin Mekke'ye girmesine engel olan ilahi kudret, şimdi de Kasvâ'yı ilerletmiyor."**¹³⁸ diyerek orada konakladı. Müşriklerle anlaşmak için elçiler Mekke'ye gidip geliyordu, bu elçilerden biri de Hz. Osman'dı. Başta Ebû Süfyan olmak üzere Kureyş, Hz. Osman'a, "isterse kendisine Kâbe'yi tavaf için izin verebileceklerini, ancak Hz. Muhammed'i kesinlikle oraya almayacaklarını" söylediler. O da, "Allah Resûlü tavaf etmedikçe kendisinin de bunu yapmayacağını" söyleyince reddedilmekten rahatsız olan müşrik liderler Hz. Osman'ı hapsedtiler. Hudeybiye'de onun geri dönmesini bekleyenlere ise yanlış bir bilgi ulaştı. "Hz. Osman şehit oldu." söylentisi yayıldı. Peygamberimiz (sas) konakladığı yerde bir çöl ağacının altında gölgelikteydi. Gelen haber üzerine Hz. Muhammed oldukça kederlendi. Rıdvan ağacının (semure) altında durdu ve orada bulunanlardan savaşmadan ayrılmayacaklarına dair biat aldı. Herkes sırayla gelip Allah'ın Elçisi'nin mübarek elini tuttu. Allah ve Resûlü'nün yolundan ayrılmayacaklarına, kaçmayacaklarına, canlarını feda edinceye kadar savaşacaklarına dair biat ettiler.¹³⁹ Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de, Hudeybiye'de Resûlullah'a (sas) biat eden müminlerden şöyle söz eder: **"O ağacın altında sana bağlılık sözü verdikleri sırada o müminlerden Allah razı olmuştur."**¹⁴⁰ Tarihte Rıdvan Biati ismiyle anılan bu olay, inanç uğruna katlanılan fedakârlıkların en büyük örneklerdendir.

Müslümanların korkusuzca ant içtiğini duyan Mekkeliler sendelediler. Derhâl Hz. Osman'ı serbest bıraktılar ve Hz. Peygamber (sas) ile barış görüşmesi yapmak üzere Süheyl b. Amr'ı gönderdiler. Uzun süren diyaloglar sonunda barış şartlarında antlaşmaya varıldı. Resûlullah (sas) barışı sağlamak konusunda kararlıydı. Bu sebeple, Müslümanlar için kabul edilmesi zor görünen birçok şartı da kabul etti. Hudeybiye Barış Antlaşması şartları şu şekilde belirlendi:

138 Buhârî, Şurût, 15.

139 Buhârî, Megâzî, 64/37; Cihâd 56/109; Müslim, İmâre, 67.

140 Fetih, 48/18.

1. Umre bir yıl ertelenecek:

Müslümanlar bu yıl Mekke'ye giremeyecek ve umre yapamayacaklardı. Ancak ertesi yıl, silahsız olarak Mekke'ye gelip üç gün boyunca şehirde kalabileceklerdi.

2. Sığınanlar iade edilecek:

Mekke'den bir kişi Müslüman olup Medine'ye sığınırsa ailesi isterse bu kişi iade edilecekti. Ancak bir Müslüman Mekke'ye sığınırsa geri verilmeyecekti.

3. 10 yıl sürecek bir barış ortamı sağlanacak:

Taraflar arasında 10 yıl boyunca savaş yapılmayacaktı. Eğer taraflardan biri bu antlaşmaya katılmayan bir kabile ile savaşa girerse diğer taraf karışmayacaktı. Böylece bölge genelinde barış ortamı oluşturulacaktı.

4. Kabileler serbestçe taraf seçebilecek:

Arap kabileleri, diledikleri tarafla (ister Müslümanlarla ister Mekkelilerle) ittifak yapma hakkına sahip olacaktı. Bu sayede kabilelerin siyasi tercihleri güvence altına alınmış oluyordu.

5. Müttefikler de kurallara uyacak:

Antlaşma sadece Müslümanlar ve Mekkeliler için değil, onlarla birlikte hareket eden müttefik kabileler için de geçerli olacaktı. Herkes bu barış ortamını korumakla yükümlüydü.

Antlaşmanın bu hâliyle kabul edilmesi Müslümanları çok üzdü. Kendilerini, güçlü olmalarına rağmen bir yenilgiye razı olmuş gibi hissetmişlerdi. Onlar, Kâbe'yi ziyaret etmeden dönmek istemiyorlardı. Ancak Peygamberimiz (sas), Hudeybiye Barış'ının neticede Müslümanların yararına olacağını ve Allah'ın vadettiği fethin yakın olduğunu biliyordu. Bulundukları yerde kurbanlarını kesmelerini, tıraş olup ihramdan çıkmalarını emretti.¹⁴¹ Kendisi de böyle yaptı. Sonrasında Medine'ye doğru yola koyuldular.

Dönüş yolunda Fetih suresi indirildi. Yüce Allah (cc), **“(Ey Muhammed,) biz sana apaçık bir fetih (zafer) verdik.”**¹⁴² buyuruyordu. Gerçekten sonuçları itibari ile Hudeybiye Antlaşması bir zaferdi. Bu antlaşma ile Müslümanların varlığı devlet düzeyinde tanınmış oldu, İslam'ın Medine dışında yayılmasının kapıları açıldı. Antlaşmadan sonra Müslümanlarla müşrikler arasındaki iletişim arttı. Müslümanlar ertesi yıl rahatlıkla Kâbe'yi ziyaret ettiler. Hz. Peygamber (sas) Hicaz bölgesinde özgürce İslam'ı anlatmaya başladı. Bütün bu olumlu gelişmeler nedeniyle Hudeybiye'den Mekke'nin Fethi'ne kadar geçen 21 aylık bir sürede Müslüman olanların sayısı risaletin başlangıcından o güne kadar Müslüman olanların sayısından çok

¹⁴¹ Buhârî, Sulh, 7.

¹⁴² Fetih, 48/1.

daha fazlaydı. Öyle ki 4 yıl sonra, Peygamber Efendimizin ahirete göç ettiği vakitlerde, tüm Arap yarımadasında İslamiyet yayılmış oldu. Hayber ve Mekke'nin Fethi gibi büyük zaferlere kapı açmış olan Hudeybiye Antlaşması iki yıl yürürlükte kaldı.

DÜŞÜNELİM... BULALIM...

Hudeybiye Antlaşması'nın sonuçları. Müslümanların sosyal ve siyasi yapısını nasıl etkilemiştir?

Hicaz Ötesinin İslam'la Buluşması: Yeni Fetihler ve Davet Mektupları

Hicaz, Kızıldeniz'in doğusundadır. Mekke ve Medine şehirlerini içine alan bu bölge dünya Müslümanları için büyük önem taşır. Allah Resûlü (sas) sadece Hicaz'da yaşayanlara değil kıyamete kadar gelecek bütün insanlara peygamber olmak üzere gönderilmiştir.¹⁴³ Onun vazifesi toplumlara İslam'a davet etmek ve peygamberliğini bütün dünyaya duyurmaktır. Hicretin 7. yılına kadar davetini cihana yayacak imkânlar kavuşmamıştı. Ancak Hudeybiye Antlaşması sürecinde müşrikler tehlike olmaktan çıkmış, yeni ufuklara açılma vakti gelmişti.

O çağın güçlü devletleri Bizans ve İran Sasani İmparatorluğu idi. Yemen, Irak, Mısır, Suriye bu devletlerin egemenliği altındaydı. Arabistan'ın güçlü devletler arasında adı anılmıyordu. Kendi içinde kabile savaşları ile uğraşmaktan siyasi sahada gelişmek ve ilerlemek gibi bir çabaları olmamıştı. Buna rağmen Sevgili Peygamberimiz (sas) dünyanın büyük devletlerine İslam'a davet mektupları gönderdi. Mektupların üzerine gümüşten yapılmış "Muhammed Resûlullah" mührü basılıyordu. Peygamberimizin görevlendirdiği elçiler İran, Habeşistan, Mısır, Umman, Yemame, Suriye, Bahreyn ve Yemen hükümdarlarına mektupları ulaştırdı. İslam dinini ve Hz. Peygamber'in adını duymayan büyük devlet kalmamış oldu. Sevgili Peygamberimiz, elçileri belirlerken ikna gücü, ahlak güzelliği, dürüstlüğü, güzel konuşması, anlama ve kavrama yeteneği ile öne çıkanları seçiyordu. Kısa, öz ve veciz bir biçimde yazılan mektupların içeriği İslam'a davet niteliğindedir. Karşı tarafı tehdit eden, itibarsızlaştıran ifadeler asla yer verilmeyordu. Hükümdarlara unvanları ile hitap ediliyordu. Mektupların içeriği her hükümdarın özelliği dikkate alınarak belirleniyor ve o şekilde yazdırılıyordu. Resûlullah'ın davetinin ana ilkesi nezaket ve müsamahanın hâkim olduğu, tehdit ve zorlamanın olmadığı bir üslupla gönülleri fethetmekti.

Mektuplar adreslerine ulaştığında birçoğu güzel karşılandı. Bazı hükümdarlar ise hiddetlendi. Örneğin; Bizans İmparatoru Hirakl, Hz. Muhammed'den gelen İslam'a davet mektubunu dinleyince kalbinde yakınlık hissi oldu. Duyduklarından emin olmak için biraz araştırma yaptı.

¹⁴³ Arâf, 7/158.

Geçmiş peygamberlerin özelliklerini biliyordu. Tüm peygamberlere has olan her şey İslam Peygamberi'nde de vardı. Ancak, "Halkım ve emrimdekiler buna karşı oldukları için ben de Müslüman olamam." diyerek saltanatını kaybetme korkusuyla iman etmekten kaçındı. Gelen elçiyi nezaketle hediyeler vererek geri çevirdi. Bizans ile iyi ilişkiler ilk olarak bu hadiseyle başlamıştı.

Bir başka elçi de İran Kisrası Hüsrevperviz'e mektup götürmüştü. Ateşperest olan Kisra mektubu görünce kibrinden deliye döndü. Çünkü mektupta kendi ismi en başa yazılmamıştı. Mektubu yırtıp parçalamakla kalmadı. Hz. Peygamber'in ölü ya da diri kendisine getirilmesi emrini verdi. Ancak bu olaydan kısa bir süre sonra öz oğlu tarafından öldürüldü.

Davet mektubu ulaşan bir başka kişi olan Habeşistan Necaşisi vaktiyle Müslümanlara kucak açmış Hristiyan bir liderdi. Gelen elçiyi güzel karşıladı, dinledi. Sonra İslam dinini kabul ettiğini ve Müslüman olduğunu söyledi. Bu olaydan sonra Peygamberimizin talebi üzerine ülkesine yıllar evvel hicret etmiş Müslümanları bir gemiye bindirip Medine'ye gönderdi. Hz. Alî'nin abisi Cafer de bu gemideydi.

İslam'a davet edilen ülkelerden Mısır, Bizans hâkimiyeti altında, Hristiyan bir ülkeydi. Mısır Mukavkısı da güzel bir cevapla elçiyi uğurlayanlardandı. Cevaben, beklenen son peygamberin geleceğinden haberdar olduğunu belirterek Allah Resûlü'ne selamlarını ve hediyelerini gönderdi. Mukavkıs iman etmemişti; ancak elçiyi de, haberi de nezaket ve saygı ile karşılamıştı. Peygamberimiz daha birçok ülke ve lidere elçiler göndermişti. Neticede Hz. Peygamber'in elçileri görevlerini yapmış olarak Medine'ye döndüler.

Sevgili Peygamberimiz (sas) yeryüzüne barış, adalet ve fazilet getirmek için mücadele ediyordu. Fetihlerle Müslümanların idarelerine geçen yerlerde bir ve tek olan Allah'a iman etmenin huzurunun yaşandığı yeni bir dünyanın müjdesi veriliyordu. Peygamberimiz, cihad ve onun olağan sonucu olan fetihlerle Müslümanların hâkimiyetine geçen ülkelerin halkını Müslüman olmaya zorlamıyordu. Ortak yaşamda tabi olunması gereken kanunlara uygun hareket edilmesini istiyordu. Kur'an-ı Kerim'de geçen, **"Dinde zorlama yoktur."**¹⁴⁴ ayeti de iman et-

144 Bakara, 2/256. Ayrık bk. Yûnus, 10/99; Kehf, 18/29.

meyenlere karşı bir baskı uygulanmayacağını bildırıyordu. Hořgörüü esas alan Peygamberimiz, fethedilen topraklarda farklı inanç gruplarının bir arada sükûnet içinde yaşayabileceğini tüm dünyaya göstermiştir.

Hudeybiye Antlaşması'nın ardından gerçekleşen bir başka hadise ise Hayber'in Fethi'ydi. Hayber, Suriye yolu üzerinde, Medine'ye 170 km mesafede büyük bir Yahudi şehriydi. Yedi kalesi vardı. Hurmalıklarıyla ünlü, sulak bir çayırda kurulmuştu. Medine vesikasına uymayıp şehirden çıkarılan Yahudi kabileleri de oraya yerleşmişlerdi. Müslümanlara karşı, bedevi müşrikleri harekete geçiren, Hendek Savaşı'nı hazırlayan bunlardı. Hendek Savaşı'nda, Beni Kurayza Yahudilerine düşmanla iş birliği yaptırılanlar da bunlar olmuştu. Bütün bunlara rağmen Rahmet Peygamberi (sas) Hayber'le barış yapmak istiyordu. Bu nedenle Abdullah b. Revâha'yı Hayber'e gönderdi. Fakat Yahudiler Gatafan kabilesiyle birlikte Medine'yi basmak için hazırlanıyorlardı, barış teklifine yanaşmadılar. İslam ordusu, hicretin 7. yılı Muharrem ayında Medine'den hareket etti. Bu seferi gizlilik içinde sürdürdüler. Resûlullah (sas) sabah namazını kıldıktan sonra zafer dileğiyle dua etti. O, herhangi bir saldırı ve tehdit oluşturmadığı müddetçe, hiçbir kişiye veya topluluğa şiddet uygulama yolunu tercih etmezdi. Öncelikle Yahudilere anlaşma teklif etti; ama onlar mütteliklerinin yardıma geleceğini zannederek savaşmak istediler. Hayber'de Hz. Ali'nin kahramanca çarpışma hikâyeleri vardır. Allah Resûlü, sancağı kime vereceğini merakla bekleyen ashabın arasından Hz. Ali'yi seçti ve **“Ya Ali! Haydi ilerle! Allah sana fethi nasip edene kadar (cesaretle yolunda) yürü, asla yönünü değiştirme!”**¹⁴⁵ dedi. Hz. Ali hemen hareket etti, kaleler onun cesaretle meydana çıkmasıyla birer birer fethedildi. Bundan dolayı Hz. Ali'ye “Hayber Fatih” denilmiştir. Hayber'den galip olarak dönen Peygamberimiz, Fedek ve Vâdilkurâ topluluklarını da İslam'a davet etmiş, onlarla da sulh yapmış ve nihayet Arabistan'ın tüm Yahudileri Müslümanlara tabi olmuşlardır. Hayber'in fethi sırasında Hz. Cafer-i Tayyâr ve Habeşistan'da olan diğer Müslümanlar da geldiler. Resûlullah (sas) bunun üzerine **“Hangisine sevineceğini bilemiyorum. Hayber'in fethine mi yoksa Cafer'in gelişine mi?”**¹⁴⁶ diyerek sevincini ifade etti.

Müslümanlar, Medine döneminde refah ve huzur dolu bir döneme adım atmışlardı. Başarılar, fetihler, güzellikler peş peşe geliyordu. Hudeybiye Antlaşması'nın yapıldığı yıl tamamlamayadıkları umre görevlerini 629 yılında hac aylarında (zilkade) gerçekleştirmek üzere çıktıkları yolculuk ise (Umretü'l-kazâ) bütün zaferlerden daha sevindiriciydi. Resûlullah ile beraber Mescid-i Harâm'a büyük bir hürmetle girip, Kâbe'yi ziyaret ettiler. Sonra yıllardır yürümedikleri sokaklarda yürüyüp yakınlarını ziyaret ettiler. Bu esnada uzağa çekilen ve Müslümanları dikkatlice izleyen müşrikler; zarafet sahibi, tertemiz, abdest nuruyla aydınlanmış, dingin ve onurlu bir şekilde şehirde dolaşan bu insanları görünce hâllerine hayran oldular. Kötü söz söylemeyen, kimseye kötülük etmeyen, Allah'a itaat ve ibadetle meşgul olan bu kişilerin örnek davranışlarından çok etkilendiler. Örneğin; Uhud ve Hendek'te müşriklerin kumandanlığını yapan Hâlid b. Velid gibi biri de bu süreçte İslam'a ısınanlardandı.

Hudeybiye Antlaşması'nın bir maddesi olan bu ziyaret, Hz. Peygamber'in İslam'ı tebliğ metodunun bir parçası olarak değerlendirilebilir. İslam dini ve Müslümanlarla yıllarca çarpışan müşrik toplumun fertleri bu kez ibadet ve davranış örneklerini büyük bir ilgiyle izliyordu.

145 Buhârî, Cihâd, 102.

146 Beyhakî, es-Sünenü'l-kübrâ, 7/157.

Allah'ın Elçisi, İslam'ı, muhacir ve ensara da emrederek veya baskıyla değil bizzat yaşayarak öğretmişti. Kalplerin fethi, yeni fetihlere yelken açıyordu.

Resûlullah (sas), Hicaz yarımadası dışında çalışmalarını yürütürken İslam'a davet için Hristiyanlarla da temasa geçmişti. Suriye'ye Busrâ (şimdiki Havran) Emirine de bir elçiyle mektup göndermişti. **Mûte Savaşı** bu süreçte cereyan etmiştir. Bir Barış Elçisi, yola çıkmış insan onurunun hiçe sayıldığı, haksızlığın ve karanlığın hâkim olduğu topraklara doğru ilerliyordu. Elindeki hak dine davet mektubu ile göklerin ve yerin nuru olan Allah'tan gelen aydınlığı diğer insanlara ulaştırmanın heyecanını taşıyordu. Gassani Emiri Şürahbil elçinin yolunu kesmekle kalmadı, devletlerarası hukuk kurallarını, elçilerin dokunulmazlığını ve masum canın dokunulmazlığını çiğneyerek Resûlullah'ın (sas) elçisini öldürttü. Şimdiye kadar Hz. Peygamber'in (sas) elçilerinden hiçbiri öldürülmemişti. Bundan üzüntü ve rahatsızlık duyan Resûlullah (sas), 3000 kişilik bir kuvvet hazırlayarak Zeyd b. Hârîse'nin komutasında yola çıkardı. Medine'nin çıkışındaki Seniyyetülvâdâ denilen ayrılık tepesine kadar mücahitleri uğurlayan Hz. Peygamber (sas), **"Zeyd şehit olursa komutanlığı Cafer alsın; Cafer de şehit düşerse Abdullah b. Revâha komutan olsun."** buyurdu.¹⁴⁷

Müslümanların üzerlerine doğru geldiğini haber alan Şürahbil, Bizans İmparatoru'ndan yardım istedi. Kısa sürede Rumlardan ve Hristiyan Araplardan oluşan 100.000 kişilik büyük bir ordu topladı. 3000 kişilik İslam ordusu ile Mûte'de karşılaştı. Komutan Zeyd (ra), sancak elinde, ileri atıldı. Zeyd b. Hârîse şehit olunca, sancağı hemen Cafer b. Ebî Tâlib aldı. Cafer benzersiz bir cesaret sergileyerek önce sancağı taşıyan sağ elini kaybetti ve sancağı sol eline aldı. Sol eli de kesilince, kollarıyla sancağı sarıldı. Pek çok yara aldığı hâlde son nefesine kadar sancağı bırakmadı. Cafer (ra) şehit olunca sancağı Abdullah b. Revâha aldı. O da şiirler söyleyerek yiğitçe savaştı ve ağır yaralar alarak şehit oldu. Komutansız kalan askerler paniğe kapıldı. Hâlid b. Velîd de ordudaydı. Komutayı aldı, İslam askerlerini toparladı. O gün elinde tam dokuz kılıç parçalandı. Bu, Müslüman olduktan sonra Hâlid b. Velîd'in katıldığı ilk savaştı. Hava kararınca, Hâlid askerî zekâsını ve tecrübesini kullanarak orduyu yeniden düzenledi. Öndeki askerleri arkaya, arkadakileri öne, sağdakileri sola, soldakileri sağa aldı. Böylece düşmana, yardım için yeni kuvvetler gelmiş izlenimini verdi. Bu strateji etkili olmuştu, düşman ordusu Müslümanların sayısının kaç olduğunu anlayamıyor, yeni birlikler geldiğini zannediyordu. Sabah olunca da ansızın şiddetli bir hücumla geçerek düşmanı bozguna uğrattı. Bu fırsattan yararlanarak, Hâlid askerini ustaca geri çekti. Büyük bir kayba uğramadan Mûte'den ayrılarak Medine'ye döndü. Böylece İslam ordusu korkunç bir felaketten kurtuldu. Bu çetin savaşta, Müslümanlar sadece 12 şehit vermişlerdi. Bu durum, komutanların savaşı çok başarılı bir şekilde idare etmelerinin ve canlarını feda etmekten çekinmemelerinin bir sonucuydu. Bundan sonra Hâlid b. Velîd'e Seyfullah (Allah'ın kılıcı) ünvanı verildi.

Resûlullah (sas) son derece üzgündü. Çok sevdiği, değer verdiği arkadaşlarını kaybetmişti. Cafer'in ailesini teselli etti, evine yemek gönderdi. **"Allah Cafer'e, Mûte'de kesilen iki kolunun yerine iki kanat verdi. Onu, cennette meleklerle birlikte uçuyor gördüm."**¹⁴⁸ diye müjdeledi. Bu sebeple Hz. Cafer b. Ebî Tâlib, bundan sonra Cafer-i Tayyâr diye anıldı.

Mute Savaşı, Hristiyanlarla yapılan ilk savaştı, kazananı ve kaybedeni olmamıştı. Ancak Müslümanlar kendilerini çok güzel müdafaa etmiş ve sayıca onlarca kat fazla olan bir orduyu

¹⁴⁷ Vâkîdî, *Megâzî*, 2/755; Buhârî, *Megâzî*, 45.

¹⁴⁸ Vâkîdî, *Megâzî*, 2/761-762; İbn Sa'd, *Tabakât*, 4/37-38.

geri göndermişlerdi. Bizans savaşın uzun sürmemesinden memnun olmuştu. Mekkeli müşrikler ise İslamiyet'in karşısında Hristiyanların ve Rumların birleşmesinden, böylesine büyük bir orduyu Müslümanlara karşı toplamasından cesaret bulmuşlardı. Bu nedenle Hudeybiye Antlaşması'nın şartlarını önemsememeye başladılar.

Apaçık Zafer: Mekke'nin Fethi

Hicretin 8. yılında, Mute Savaşı'ndan sonra Kureyş'in müttefiki Benî Bekr kabilesi Müslümanların müttefiki Huzâalılara Harem'de saldırdı ve Kureyş'ten bazı kişilerin müttefiklerine yardım etmesiyle antlaşma maddesi bozuldu. Böylece Kureyş, Medineli Müslümanlarla yapılan antlaşmayı ihlal ederek antlaşma maddelerine aykırı hareket etti. Arap kabileleri arasında çıkan çatışmalar sonucunda Müslümanlar zarar görmeye başlamıştı. Durumu Allah Resûlü'ne bildirmek için Huzâa kabilesinden bir adam Medine'ye geldi. Ve şöyle dedi: "Kureyş sana verdiği sözden döndü. O sağlam sözleşmeyi bozdu. Bizden olanları rûkû ve secde hâlinde, namazdayken bile öldürüyorlar. Allah aşkına bize yardım et, imdadımıza yetiş."

Bu gelişmeleri detaylı bir şekilde takip eden Sevgili Peygamberimiz (sas), hemen çözüm odaklı adımlar attı. Kureyş'e elçi göndererek şartlarını kabul etmemeleri hâlinde Hudeybiye Antlaşması'nın sona ereceğini ilettili. Doğrusu Mekkeli müşriklerin davranışları antlaşmanın hükümsüz hâle gelmesine yol açmıştı. Ancak Kureyş'in büyükleri antlaşmanın uzatılmasının kendi menfaatlerine uygun olduğunu düşündükleri için Ebû Süfyan'ı Medine'ye elçi olarak gönderdiler. Ebû Süfyan elleri boş bir şekilde Mekke'ye döndü. Allah Resûlü, Huzâa kabilesine yardım sözü vermişti. Bu nedenle İslam ordusuna hazırlanma talimatı verdi. O zamana kadar görülmemiş, 10.000 kişilik bir ordu Ramazan ayında gizlice harekete geçti. Hz. Ebû Bekir bile nereye gidileceğini bilmiyordu. Peygamberimizin amacı kan dökmeden Mekke'ye girilmesiydi, bu nedenle yolculuk gizlendi.

**"Hak geldi, batıl yok oldu,
zaten batıl yok olmaya mahkûmdur."¹⁴⁹**

Mekke'nin şirkten kurtulmasının, Kâbe'nin putlardan temizlenmesinin zamanı gelmişti. Mekke'ye 16 km kala konaklayan Müslümanların her biri, gece olunca burada Peygamberimizin emriyle birer ateş yaktı. Ordunun ihtişamını böylece Mekkelilere göstereceklerdi. Geceleyn ortalığı gündüz gibi aydınlatan bu şeyin ne olduğunu anlamak için yanan ateşlere doğru giden Ebû Süfyan, yolda Peygamberimizin amcası Abbas ile karşılaştı. Hz. Abbas, Ebû Süfyan'ı ve yanındaki adamları karargâha götürdü. Ebû Süfyan orada Peygamberimizle görüşerek kelime-i şehadet getirdi ve nihayet Müslüman oldu. En büyük savaşlarda müşrik ordusunun komutanlığını yapan Ebû Süfyan'ın iman etmesi esasen Mekke'nin fethedilmesi

¹⁴⁹ İsrâ, 15/81.

anlamına geliyordu. Resûlullah (sas), **“Kim Ebû Süfyân’ın evinde olursa emniyettedir. kim evine kapanırsa emniyettedir. kim Mescid-i Harâm’a girerse emniyettedir.”**¹⁵⁰ sözleriyle hem Ebû Süfyân’ı taltif ediyor hem de savaşarak değil gönül rızasıyla elde edilecek bir fetih için geldiğini bir kez daha belli ediyordu. Ebû Süfyân’ın bunu Mekke’ye ilan etmesini istedi. Allah Resûlü (sas), eşsiz siyasi kabiliyeti ile farklı bir harp taktiği uyguladı. Şöyle ki Ebû Süfyân’ın Müslümanların askerî gücünü bizzat gözleriyle görmesini ve imanının kuvvetlenmesini istiyordu. Hz. Abbas’a Ebû Süfyân’ı, ordunun geçeceği dar geçidi izleyebileceği bir konuma oturtmasını söyledi. Mühahitler sırayla Ebû Süfyân’ın önünden geçtikçe o hayretle her kafilenin hangi kabile olduğunu soruyordu. “Ya Abbas, kardeşinin oğlunun saltanatı ne kadar da büyümüş.” dedi. Hz. Abbas, “Hayır, bu saltanat değil, nübüvvettir.” cevabını verdi. Müslümanların Mekke’ye doğru geçişini baştan sona seyreden Ebû Süfyân, Mekke’nin tesliminden başka çare olmadığını anladı. İlanı duyan müşrikler evlerine ve adı geçen yerlere sığındılar.

Peygamberimiz (sas), Mekke-i Mükerrreme’ye giren birliklere devamlı “Sakın savaşmayın, saldırıya uğrayıp mecbur kalmadıkça kan dökmeyin.” şeklinde tembihte bulundu. 8 yıl önce, iki deve ve üç kişiyle gizlice hicret ettiği şehre şimdi görenlerin hayrete düştüğü büyük bir kuvvetle dönüyordu. Resûlullah (sas) devesinin üstünde bütün bunları düşünüyor, gururlu bir fatih gibi değil başı secde eder gibi devenin boynuna tevazu ile yapışmış, dua ve zikirlerle Allah’ın sonsuz lütuflarına şükrederek ilerliyordu. Birliklerin çoğu, kan dökmekten Mekke’ye girdiler. Hz. Peygamber yol boyunca Fetih suresini okuyarak ilerledi. Devesinin üzerinde, ihramsız olarak Kâbe’yi tavaf etti. Elindeki değnekle Hacerülesvedî selamladı. Sonra Kâbe etrafında bulunan 360 putu bu değnekle devirmeye başladı. Putlar yere düşerken Allah Resûlü **“İlak geldi. batıl yok oldu. doğrusu batıl yok olmaya mahkûmdur.”**¹⁵¹ diyordu. Bu şekilde Beytullah’ı dolaşp her tarafında tekbir getirdi. Kâbe’nin anahtarlarını görevliden alıp içeri girdi ve oradaki putları da devirdi. Bir müddet içeride kaldı. Namaz kıldı. Öğlen namazı vakti Hz. Bilâl, Kâbe’nin üstüne çıktı. Güzel ve gür sesiyle özgürlüğün ve fethin ilk ezanına başladı. “Allahü Ekber” nidaları müşriklerin içini acıtıyordu. Öğle namazından sonra burada Allah’ın Resûlü meşhur Fetih Hutbesi’ni irad etti. Bu sırada bütün Kureyş Hârem-i Şerif’te toplanmış, endişeyle haklarında verilecek hükmü bekliyorlardı. 20 yıl boyunca Peygamber’e ve Müslümanlara zulmetmekten çekinmeyen bu adamların hayatı, şimdi onun iki dudağı arasından çıkacak hükme bağlıydı. Resûlullah (sas) Kâbe kapısının eşiğinde durdu. Karşısında sıralanmış olan Mekkelilere baktı. **“Ben de size Yusuf’un kardeşlerine söylediği gibi ‘Bugün size geçmişten dolayı kınama (azarlama) yok. Allah sizi affetsin. O merhametlilerin en merhametlisidir.’ diyorum. Haydi. gidiniz. hepiniz serbestsiniz!”**¹⁵² dedi. Böylece Resûlullah (sas) hepsini affetmişti. Çok değil daha birkaç saat öncesinde bütün güçleriyle kendisini yok etmek isteyen insanları affetmek ne büyük bir merhamet örneği idi.

Bu rahmet ortamının etkisiyle Mekke halkı, Peygamber Efendimize Müslüman olduklarını bildirmek için akın akın gelmeye başladılar. Resûlullah (sas) Safâ Tepesi’nin yüksekçe bir yerin-

150 Ebû Dâvûd, Harâc, 24-25.

151 İsrâ, 17/81.

152 Beyhakî, es-Sünenü’l-kübrâ, 19/195.

de oturdu. Önce erkeklerden, sonra da kadınlardan biat aldı. Kur'an'ın ifadesiyle insanlar bölük bölük Allah'ın dinine giriyorlardı. Hz. Peygamber, İslam'a çok büyük zarar veren müşriklerin de af talebini kabul etti. Hatta Hz. Hamza'yı şehit edip cesedine zarar veren Vahşi ve Hind'i dahi bağışladı. O, kendine karşı işlenen tüm suçları başışlamakta hiçbir zaman tereddüt etmemiştir. Onun bu tutumuyla Mekke sadece maddi olarak değil manevi olarak da fethedilmiştir. Âlemlere Rahmet Son Peygamber Hz. Muhammed, 15 gün Mekke'de kaldıktan sonra Medine'ye, saadet yurduna geri dönerken Mekke'ye 20 yaşlarında zeki, kabiliyetli ve liderlik vasıflarına sahip bir genç olan Attâb b. Esid'i vali tayin etmişti. Mekke bundan böyle İslam'ın kalesi olarak kalacaktı.

Kureyş dışındaki Arap kabileleri de İslam'ı kabul etmek için Mekke'nin Fethi'ni gözlüyorlardı. Sonunda onlar da fetihten sonra İslam'a girmeye başladılar. Üstelik ehl-i kitaptan ve müşriklerden İslam'ı kabul edenler de diğer Müslümanlarla aynı haklara sahip olacaktı.

Hicretin 9. yılı Mescid-i Nebevî'ye en çok heyetin kabul edildiği yıl olması sebebiyle Senetü'l-vüfud (**Elçiler Yılı**) diye de adlandırılmıştır. Şöyle ki Mekke'nin fethedilmesinin Araplar üzerindeki tesiri çok büyük oldu. Bundan böyle İslam hızla yayılıyordu. Arabistan'ın çeşitli bölgelerinde yaşayan kabileler, Müslüman olmak veya Müslüman olduklarını bildirmek, dinî esasları öğrenmek üzere Hz. Peygamber'e yetmişten fazla heyet gönderdiler. Resûl-i Ekrem (sas), kendisine gelen bu heyetlerle yakından ilgilenir, onlara ikramda bulunur, her kabilenin gelenek ve göreneğine göre onlarla konuşurdu. Ayrılırken de çeşitli hediyeler verir, İslam'ı öğretmek üzere yanlarında donanımlı öğretmenler gönderirdi. Resûlullah (sas) bu görevlilere, **"Kolaylaştırın. güçleştirmeyin. Müjdeleyin. korkutup nefret ettirmeyin."**¹⁵³ diye tembihte bulunurdu. O, İslam dininin kolaylık dini olduğunu, insanlara huzur ve şifa kaynağı olduğunu, emirleri bakımından zorluklar içermediğini yeni Müslüman olanların bilmesini isterdi.

Çoklukla İmtihan: Huneyn Gazvesi

Huneyn Gazvesi, hicretin 8. yılında (630) Mekke'nin Fethi'nden hemen sonra Huneyn vadi-sinde meydana geldi. Bu vadi Cahiliye Devri Arap şairlerinin şiir müsabakası yaptıkları Zülmecâz panayırının kurulduğu yerdi. Huneyn Gazvesi, İslam ordusu ile Tâif bölgesinde bulunan Hevâzin ve Sakîf kabileleri arasında gerçekleşti. Hevâzin, Mekke'nin dağlarında yaşayan Arabistan'ın en büyük kabilelerinden biriydi. Mekke Müslümanlar tarafından fethedilip, Kâbe'deki ve civarındaki bütün putlar kırılınca Hevâzin kabilesi bu durumdan endişeye düştü. Bundan sonra kendi putlarına sıra geleceğini düşündüler. Büyük bir ordu hazırlayıp Huneyn vadisinde toplandılar. Bu harekâtı, ölüm kalım savaşı sayıyorlardı. Bu sebeple kadınlarını, çocuklarını, bütün hayvanlarını ve kıymetli eşyalarını da beraberlerinde getirdiler. Çünkü savaşı kazanıp, Müslümanlığı ortadan kaldıramazlarsa bu uğurda ölmek üzere kararlı olduklarını göstermek istiyorlardı.

Resûlullah (sas) Mekke'yi henüz 17 gün önce fethetmiş ve Medine'ye dönmemişlerdi. Mekke'ye gelirken yanlarına yolculuk silahlarından başka bir şey almamışlardı. Hevâzin kabilesinin savaşı hazırlığı içinde olduğunu öğrenen Hz. Peygamber (sas), müşriklerden Safvân b. Ümeyye'den birçok zırh ve silah ödünç alarak güçlü bir ordu hazırladı. Bu ordu benzeri görülmemiş

153 Müslim, Cihâd ve siyer, 6.

bir görkemle yola koyuldu. Ordunun kalabalığı ve savaş aletlerinin mükemmelliği nedeniyle ashtan bazıları kibre kapıldı. Yeni Müslüman olmuş 2000 Mekke'li de orduya dâhil olmuştu. Gösterişli bir ordunun içinde olmak genç sahabileri gururlandırmış, bu sebeple muhtemelen bazıları miğfersiz, zirhsiz ve silahsız olarak sefere çıkmışlardı.

Sabahın alaca karanlığında Müslümanlar, Huneyn vadisinin ortasına geldiklerinde Hâlid b. Velîd komutasındaki öncü kuvvet ani bir baskına uğradı. Hevâzin kabilesi çok iyi ok kullanırdı. İslam ordusunu ok yağmuruna tutmuşlardı. Özellikle genç sahabiler ne yapacaklarını şaşırıp kaçmaya başladılar. O kadar ki Allah Resûlû'nün etrafında 100 kişi bile kalmamıştı. O devamlı dua ediyor, Allah'ın yardımına sığınıyor, bir yandan da bindiği hayvanı daima ileri sürerek kendisini, düşmanın ortasına tek başına atıyordu. Amcası Abbas, onun katırının geminden, Ebû Süfyan da üzengisinden tutarak Allah Resûlû'nün daha fazla ilerlemesine mâni olmaya çalışıyorlardı. Huneyn'de düşmanın pususu karşısında panik olan ve kaçışan Müslümanlara Kur'an'ın ifadesiyle, "yeryüzü bütün genişliğine rağmen dar gelmiş"ti.¹⁵⁴ Ancak bu esnada Allah Resûlû hem düşman üzerine yürümüş hem de ashabına kabilelerinin isimleriyle seslenerek toparlanmalarını sağlamıştı.

Sevgili Peygamberimizin (sas) seslenmesiyle İslam ordusu büyük bir moral bularak toparlanmış ve canları pahasına düşmanla çarpışmaya başlamıştı. Allah Resûlû'nün eşsiz cesareti dalga dalga yayılmış, Müslümanlar yeniden güç ve kuvvetlerini toplamışlardı. Bu durumdan memnun kalan Peygamber Efendimiz, **"İşte bu. savaşın şiddetlendiği andır!"** buyurdu. Daha sonra yerden bir avuç toprak aldı ve belki de son vurucu darbe olarak, **"Muhammed'in Rabbine yemin olsun ki hezimete uğradılar!"** deyip düşmanın üzerine saçtı. Hevâzin ordusu can havliyle kaçıyor, Müslümanlar onları kovalıyordu.¹⁵⁵

Huneyn Savaşı oldukça zorlu bir sınavdı. İlk savaşlarda sayı az, donanma yetersiz olduğu hâlde ihlas, teslimiyet, istişare ve sabırla düşmanı defalarca yenen Müslümanlar, bu kez panik olmuş ve Allah Resûlû'nün yanından dağılıvermişlerdi. Kur'an'da Tevbe suresinde bu durum şöyle ifade edilmiştir:

"Andolsun, Allah birçok yerde ve Huneyn Savaşı gününde size yardım etmiştir. Hani, çokluğunuz size kendinizi beğendirmiş, fakat (bu çokluk) size hiçbir yarar sağlamamış, yeryüzü bütün genişliğine rağmen size dar gelmişti. Nihayet (bozularak) gerisin geriye dönüp kaçmıştınız. Sonra Allah, Resûlû ile müminler üzerine kendi katından güven duygusu ve huzur indirdi. Bir de sizin göremediğiniz ordular indirdi ve inkâr edenlere azap verdi. İşte bu, inkârcıların cezasıdır."¹⁵⁶

¹⁵⁴ Tevbe, 9/25.

¹⁵⁵ Müslim, Cihâd ve siyer, 81.

¹⁵⁶ Tevbe, 9/25, 26.

Ayet-i kerimeden de anlaşıldığı üzere iman, ihlas, itaat ve sebat yeterli olmadığı sürece sayı veya teknolojik üstünlüğe sahip olmanın büyük bir önemi yoktur. Elindeki imkânlarla güvenerek rehavete kapılmak (uyuşuk ve tembel davranmak) Müslümanların zafere ulaşmasını geciktirmektedir. Allah'ın yardımı iman edenler, sabredenler ve birbirine hakkı tavsiye edenlerle beraberdir.

Huneyn'den sonra Hz. Peygamber, Evtâs'a birlik gönderdi. **Evtâs Gazvesi'**nde de üstünlük sağlandı. Elde edilen ganimetler, toplanma merkezi olan Cîrâne'ye gönderildi. Bu arada Hevâzinlilerin bir kısmı Tâife sığınmıştı. Komutan Peygamber ve ashabı Tâife yürüdü. Hatırlarsanız vaktiyle kendine güvenli bir yer arayışında olan Allah Resûlü (sas), yanında evlatlığı Zeyd'le beraber Tâife gitmiş ancak Tâif halkının eziyetleri ve hakaretleri, taş tutmaları karşısında canlarını zor kurtarmışlardı. Şimdi Mekke dönemi ve işkence süreci bitmiş, Medine döneminde ise saadet ve fetihler dönemi yaşanıyordu. Tâif'in de İslam hâkimiyeti ve hoşgörüsüne dâhil edilmesi hedefleniyordu. Ancak Hayber Kalesi'nden sonra fethedilmesi en zor kalelerden biri Tâif'ti. Buna rağmen Hz. Peygamberin ordusu Tâifi kuşattı. Düşmanın savunması oldukça güçlüydü. Müslümanlar değişen şartlara uyum sağlayan ve kendilerini yenileyen aydın bir kitle oldukları için ilk kez mancınık kullanarak mücadele etmişlerdi. 20 gün kadar süren kuşatma sonuç veremeyince Peygamber Efendimiz siyasi bir strateji uyguladı. Kalenin çevresindeki hurmalıklar ateşe verildi. Ayrıca kaleden ayrılıp Müslümanların yanına gelen kölelerin azat edileceği haberi iletildi. Bunun sonucunda düşman safından bazı kimseler Müslüman olarak Peygamberimizin yanına geldiler. **Tâif Kuşatması** esnasında Allah Resûlü'nün sergilediği taktik; savaşın sadece tankla, tüfekte, teknolojik teçhizatla değil zekâ, bilgi ve tecrübe ile başarılabileceğinin de en önemli göstergesidir. Neticede 40 günlük kuşatmanın üzerinden bir yıl geçmeden Tâifliler, Hz. Peygamber'e bir heyet göndererek teslim olmak istediklerini bildirdiler. Böylece Tâif Kalesi de İslam dininin engin hoşgörüsünün kanatları altına alınmış oldu.

Peygamber Efendimizin katıldığı en son sefer ise **Tebük Seferi'**dir. Bu hareket 630 yılında Bizans'a karşı gerçekleşmiş ve "zorluk seferi", "zorluk ordusu" isimleriyle de anılmıştır. Zorluk seferi (**Gazvetü'l-usre**) denilmesi, şartların oldukça zor ve ağır olmasındandı. Bu seferi zorlaştıran başlıca sebepler; şiddetli sıcaklık ve kuraklık, yolun yaya yürümeye müsait olmayan uçsuz bucaksız uzun bir çöl yolu oluşudur. Bütün bu zorluklara katlanan orduya "**Ceyşü'l-usre**" (zorluk ordusu), seferin gerçekleştiği günlere de "**Sâatü'l-usre**" (sıkıntı ve güçlük zamanı) denilmiştir.

Hristiyanlığın o günkü temsilcisi olan Bizans İmparatorluğu, Arabistan'ı işgal etmeye niyetleniyordu. Çünkü İslam'ın Araplar arasında hızla yayılması Hristiyan liderleri rahatsız ediyor, körü körüne bağlandıkları dinlerinden vazgeçmek istemiyorlardı. Bu amaçla Bizans; Suriye'de ve Arabistan'ın kuzeyinde bulunan Hristiyan Arapları, Müslümanlara karşı savaşa hazırlıyordu. Sıcaklık, kıtlık ve kuraklık her tarafı kasıp kavuruyordu. Bahçelerde meyvelerin tam olgunlaştığı bir zamandı. İnsanların, güneşin kavurucu sıcakından biraz olsun uzaklaşmak için bağ ve bahçelerindeki ağaçların gölgelerinde oturmayı tercih ettiği bir mevsimdi. Ve böyle bir zamanda Sevgili Peygamberimiz (sas) 30.000 kişilik bir ordu hazırlayarak Tebük'te Bizans'a karşı hücumla geçti. Fakat beklenmedik bir olay oldu; Doğu Roma İmparatoru, giriştiği hazırlıktan cesaretsizliği sebebiyle son anda vazgeçmişti. İslam ordusu, Tebük'te kimseyle karşılaşmadı. Bizans'ın

savaş hazırlığı içinde olduğu fikrinin asılsız olduğu ortaya çıktı. Ancak, böylesine uzun bir yolu en zor şartlar altında katedip düşmanı karşılamaya gitmesi bile Müslümanlar için büyük bir başarıydı. O günün en büyük devletlerinden biri olan Bizans İmparatorluğu'na açıktan açığa bir meydan okuyuştu. Bu durum, İslam'ın kuvvet ve kudretinin inançsızların cesaretini kırdığının bir ifadesiydi. Tebük Seferi ile askerî ve siyasi anlamda nice başarıların kilidi açılmış oldu.

Her zaman ve mekânda gönüllere dokunmayı ihmal etmeyen Sevgili Peygamberimiz (sas), Tebük Seferi dönüşünde Medine'ye yaklaştığında Uhud Dağı'na baktı ve **“İşte Uhud Dağı! O bizi sever, biz de onu severiz.”**¹⁵⁷ sözleriyle zorlu yolculuğun sonunda kahraman orduyu sevinçle karşılayan halkı selamladı.

Tebük Seferi, Müslümanlar için büyük bir imtihan ve fedakârlık sahnesiydi. Kadın erkek herkes bu kutlu sefere katılmak veya gidenlere destek olabilmek için elinden geleni yapıyordu. Münafıklar ise türlü bahaneler uyduruyor, yolun uzaklığını, sıcaklığın dayanılmazlığını öne sürerek geri duruyorlardı. Hz. Peygamber, yolculuğun zorluklarını göz önünde bulundurarak ancak güçlü bir bineği olanların sefere iştirak edebileceğini duyurmuştu.

Bu sırada, kalpleri imanla dolu, yedi sahabe, gözleri umutla parlayarak Resûlullah'ın huzuruna çıktı. Onların tek arzusu, Allah yolunda mücadele eden ordunun bir parçası olabilmektir. Ancak imkânları yoktu; bineksiz, çaresiz ve mahzundular. Hz. Peygamber'e durumlarını arz ettiler. Fakat ne yazık ki o da onlara yetecek binek bulamamıştı. Bu cevabı işittiklerinde, yüreklerindeki ateş gözlerinden yaş olup süzüldü. Üzüntüyle oradan ayrıldılar. Bu sahabilerin durumunu gören bazı arkadaşları harekete geçti; İbn Yâmin b. Umeyr ve Abbas b. Abdülmuttalib, her birine birer binek ve yiyecek temin etti. Hz. Osman da geri kalan üç kişiye yardımcı oldu. Olayın en özel yanı ise bazılarının çeşitli bahanelerle geri durmaya çalıştığı bir ortamda, bu yedi fakir Müslüman'ın ne olursa olsun ne pahasına olursa olsun cihada katılmak istemeleridir. Onlar, para veya imkân eksikliğinden çok, içlerindeki azim ve sevdanın peşinden gittiler.

İşte onların bu sadakatini ve yakarışını tescilleyen ilahi kelimeler nazil oldu:

“Kendilerine binek sağlaman için sana geldiklerinde, ‘Size binek bulamıyorum.’ dediğin vakit. Allah yolunda harcayacak bir şeyleri olmadığı için üzüntüden gözyaşı döke- rek geri dönenlere bir sorumluluk yoktur.”¹⁵⁸

Bu ayet, imkânları olmadığı hâlde Allah yolunda cihada duydukları özlem ve içten sadakatleri sebebiyle “Bekkâin” (çok ağlayanlar) olarak anılan bu sahabiler hakkında nazil olmuştur. Onların gözyaşları, bir mazeretin değil, imanla dolu bir kalbin en saf şahitleriydi.

**Buraya kadar öğrendiğin konuları dinlemeye ne dersin?
İlgili konulara aşağıdaki karekoddan ulaşabilirsin.**

¹⁵⁷ İbn Hanbel, *Müsned*, 5/425.

¹⁵⁸ Tevbe, 9/92.

“*(Ey Muhammed!)*
Seni ancak âlemlere rahmet
olarak gönderdik.”

(Enbiyâ, 21/107)

ÜNİTE 5: ÇAĞLARA SIĞMAYAN ÖMÜR: HAYATIN İÇİNDE HZ. PEYGAMBER (SAS)

İÇİNDEKİLER

Müşfik Bir Aile Reisi

122

Çocuklara Sevgi Dolu Bir Yürek

123

Gençleri Cesaretlendiren Bir Rehber

124

Vefalı Bir Dost

126

Adil ve Bilge Bir Lider

127

Topluma Duyarlı Birey

128

Uhud'u Seven Bir Peygamber

129

İnsanlığa Evrensel Mesaj: Veda Hutbesi

130

Ümmete Veda Dosta Kavuşma

134

Müşfik Bir Aile Reisi

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Allah Resûlünün aile hayatı müminler için çok güzel örneklerle doluydu. Hz. Peygamber'in sevgi, saygı ve hoşgörünün hâkim olduğu bir aile yaşantısı vardı. Efendimiz (sas), **"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı hayırlı olanınızdır."**¹⁵⁹ sözleriyle Müslümanları ev halkına iyi davranmaya teşvik ederdi. Hz. Enes (ra) uzun yıllar Peygamberimizin yanında yaşamış ve onun günlük hayatına tanık olmuş biri olarak "ailesine Allah Resûlünden daha şefkatli olan birini görmediğini" söylemiştir.¹⁶⁰

Sevgili Peygamberimizin Hz. Hatice ile 25 yıl süren sevgi dolu bir evliliği oldu. Resûlullah (sas), 6 çocuğuna annelik yapan bu kıymetli hanımı daima özlem ve muhabbetle anardı. Hz. Hatice'nin vefatından sonra yaptığı evliliklerde de eşlerine değer verdiğini her fırsatta gösterir, fikirlerini sorar, düşüncelerine önem verirdi.

Müminlerin annelerinden Hz. Âişe, Ebû Bekir Sıddık'ın kızıydı. Âişe Annemiz (ra), anlayış kabiliyeti, zekâsı, güçlü hafızası, kendini güzel ifade etmesiyle Allah Resûlünün övgüsünü kazanmıştı. Peygamber Efendimiz, kadınların kendilerini geliştirip İslam'a hizmet etmelerinden mutluluk duyardı. Müslüman hanımlara Kur'an ve sünnetin öğretilmesinde ümmetin anneleri rehberlik etmişlerdi. Vahyin insanlığa ulaştırılmasında Peygamberimizin ailesinden sonsuz destek görmesi, huzur ve güven veren merhametli bir aile reisi oluşundandır. Örneğin; ilk vahiy geldiğinde Hz. Hatice'nin yanına koşup başına gelenleri paylaşması aralarındaki kuvvetli bağı gösterir. Bir gün Hz. Âişe'nin isteği üzerine mızrak ve kalkan oynanan alana onunla gidip dilediği kadar izlemesine anlayış göstermesi engin hoşgörüsünü gösterir. Ev işlerinde ailesine yardımcı olması, koyunları sağması, sökülen kıyafetini dikmesi, elinden gelen işleri başkasından beklememesi onun alçak gönüllü, sorumluluk sahibi, merhametli ve erdemli bir peygamber oluşunun en güzel örneklerindendir.

Hz. Muhammed (sas), aile içinde yaşanan bazı olumsuzluklar karşısında muhabbet ortamını hiç bozmadan meselelerin konuşarak çözülmesini tercih ederdi. Eşlerin birbirine zaman ayırarak sohbet etmelerini, duygu ve düşüncelerini paylaşmalarını; birbirlerinin karakterlerini ve hassasiyetlerini göz önünde bulundurarak davranmalarını tavsiye ederdi. Biricik Peygamberimiz (sas), ailesine verdiği değeri gizlemez, toplum içinde belli ederdi. Kendisini yemeğe çağıran komşusunun davetini ancak eşini de çağırırsa kabul eder, bu tavrıyla eşini onurlandırır. Müminlere de eşlerine güzel davranmalarını, onlar hakkında güzel konuşmalarını, yediklerinden yedirip, giydikleri gibi giydirmelerini nasihat etmiştir. Allah Resûl (sas); **"Sizin en hayırlınız ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanımdır."**¹⁶¹ sözleriyle mutlu bir yuvanın yolunu göstermiştir.

¹⁵⁹ Tirmizî, Menâkıb, 63.

¹⁶⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/136.

¹⁶¹ Tirmizî, Menâkıb, 63.

Çocuklara Sevgi Dolu Bir Yürek

Sevgili Peygamberimiz (sas), sevgi dolu bir eş, şefkat dolu bir baba idi. Yanında yetişen çocuklarla yakından ilgilenir, onların terbiyesine önem verirdi. Onları kırmadan, nazıkçe tavsiyelerde bulunur, takdir ve iltifat etmeyi ihmal etmezdi. Çocukların azarlanması, eleştirilmesi ve hırpalanmasından rahatsız olur, bunlara müsaade etmezdi. Küçüklere merhamet etmeyi, büyüğe saygı göstermeyi, iyilikten yana olmayı her fırsatta tavsiye eder, kötülük yapanların kendi yolunda olmadığını açıkça söylerdi¹⁶²

Resûlullah Efen-dimiz (sas), çocukla-rın hatalı davranış-larını görünce doğru olan davranışı açık-layarak yanlış davranışlardan vazgeçme-leri için yol gösterirdi. Bir gün Râfi' adında bir çocuk hurma ağaçlarını taşıdığı için bahçe sahibi onu yakalayıp Peygambe-rimizin huzuruna ge-

tirdi ve çocuğa ceza verilmesini talep etti. Peygamberimiz (sas), Râfi'ye bunu neden yaptığını sordu. Çocuk mahcup bir şekilde acıkmış olduğunu ve hurma yemek istediğini söyledi. Allah Resûlü de ona ceza vermek yerine şöyle söyledi: **"Hurlmaları taşılama, yere düşenlerden ye."**¹⁶³ Sonra Râfi'nin başını okşayıp ona dualar etti.

Peygamberimizin kızı Zeyneb'in çocuğu olan Ümâme dedesini çok severdi. Namaz kılar-ken bile kucağından inmek istemezdi; bu nedenle Allah Resûlü de Ümâme kucağında olduğu hâlde namaz kılardı. Aynı şekilde iki reyhani dedesi torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin de mescide gelir, dedelerinin sırtında veya kucağında durur, Peygamberimiz de onlarla beraber namaza devam ederdi.

Kendisine bir hediye getirildiğinde ondan çocuklara ikram eder, çocukların kendine has ki-şilikleri olduğunu bilir ve onları oldukları gibi kabul ederdi. Oyun oynayan çocuklarla selamlaşır, gülümser, hâl hatır sorar, başlarını okşar, elbiselerinin ne kadar güzel olduğunu söyler, iltifatlar ederdi. Medine'ye hicret ettiğinde ellerinde deflerle kendisini karşılayan kalabalığın içindeki çocuklara özel olarak selam vermiş ve onları çok sevdiğini söylemişti. Biricik Peygamberimiz

¹⁶² Tirmizî, Birr, 15.

¹⁶³ Ebû Dâvûd, Cihâd, 85.

(sas), sevgiyi dile getirmek gerektiğini ve böylece aradaki sevgi bağının güçleneceğini söylemiştir. Bir gün çocuklarına sevgisini hiç göstermeyen bir adam, "Benim on çocuğum var. Hiçbirini öpmedim." deyince Peygamberimiz (sas) bundan hoşlanmamış ve **"Merhamet etmeyene merhamet edilmez."** buyurarak ve bu davranışını değiştirmesi gerektiğini ima etmişti.¹⁶⁴

Allah Resûlünün hayatı ümmeti için doğru yolu gösterir. O, hicret gibi zorlu bir yolculuğun sonunda dahi çocukları fark edip onlara sıcak bir tebessümle ilgi göstermiştir. Ağlayan bir çocuk sesi duyunca cemaatle namazı daha hızlı kıldırması, insanların azarlayıp cezalandırmak istediği çocukları dua ile güzel tavsiyelerle terbiye etmiştir. Peygamberimizin örnek hayatından anlıyoruz ki Müslümanlar çocuklara sevgi ve şefkat göstermeyi ihmal etmemelidir.

Gençleri Cesaretlendiren Bir Rehber

Sevgili Peygamberimiz (sas), aydınlık yarınlarmızda İslam âlemine önder olacak gençlere özel ilgi gösterirdi. Mescidin yanında suffe denilen odada birçok gencin ilim ve irfanla yetişmesi için ortam hazırlamıştı. O, gençlerin yoğun duygularını, heyecanlarını, değişen istek ve arzularını bildiğinden daima akılcı ve yapıcı bir yaklaşımla gençlerle iletişim kurardı.

Peygamberimizin ince ruhu, etkileyici ve samimi iletişimi nedeniyle gençler onu çok sevdi. Hatta etrafı gençler tarafından kuşatılmıştı. Mekke'de İslam'ı insanlara anlatmaya başladığında Allah Resûlünün yanında ona sahip çıkan, düşmana göğsünü siper eden çoğunlukla genç sahabilerdi. Hz. Peygamber gençlerdeki inanç, azim ve enerjiyi görmüş, bu sebeple onlara devletin tüm kademelerinde önemli görevler vermiştir. Gençlere bu görevleri verirken onları sorumluluk almaya teşvik etmiş, cesaretlendirmiş, onların İslam toplumunda söz sahibi olmalarına imkân vermiştir. Allah Resûlünün vahiy kâtiplerini genelde gençlerden seçmesi, bazı gençleri o günün ihtiyacı olan Süryanice ve İbranice gibi yabancı dilleri öğrenmeye teşvik etmesi gençlerin gelişimine ne kadar önem verdiğini gösterir. Dil eğitiminde başarılı olan Zeyd b. Sâbit'i Yahudilerle Müslümanlar arasında elçilik yapmak üzere görevlendirmiştir.

Gençler savaşlarda da Hz. Peygamber'in yanında yer almışlardı. O, Tebük Savaşı'nda Beni Neccâr kabilesinin sancağını, henüz 20 yaşlarında olan Zeyd b. Sâbit'e vermişti. Bedir Savaşı'nda 20 veya 21 yaşlarında olan Hz. Ali'yi sancaktar yapmıştı. Hayber'in Fethi'nde de Hz. Ali en önemli görevi üstlenmişti. Hz. Ali Yemen'e kadı olarak görevlendirildiğinde tecrübesiz olduğu için çekimser davranmıştı. Allah Resûlü (sas) mübarek eliyle onun göğsünün üzerine vurmuş ve diline sebat, kalbine hidayet vermesi için Allah'a dua etmişti. Hz. Ali, öz güvenini destekleyen bu yaklaşımdan sonra cesaret bulmuştu. Peygamberimiz gençlerin bir adım öne çıkmalarından memnuniyet duyuyordu. Kudâa kabilesi üzerine göndermek üzere hazırladığı birliğin sancağını, sahabenin ileri gelenleri orada olduğu hâlde, 18 yaşında olan Üsâme b. Zeyd'e (ra) vermişti. Aynı şekilde 26-27 yaşlarında olan Muâz b. Cebel'i (ra) kadı ve öğretmen olarak görevlendirmişti. Cafer b. Ebî Tâlib (ra), Habeşistan'a hicret edip Necaşî'nin huzurunda

164 Buhârî, Tevhid, 2; Edeb, 27; Müslim, Fedâil, 66; Tirmizî, Birr, 16.

Müslümanları temsil eden unutulmaz konuşmasını yaptığında 17 yaşındaydı. Mekke'nin en zengin ve yakışıklı genci Mus'ab b. Umeyr (ra), Müslüman olduğu için ailesi tarafından hapsedildiğinde 18 yaşındaydı. Zübeyr b. Avvâm (ra) ve Abdullah b. Mes'ûd (ra) Müslüman olduklarında 16 yaşındalardı. Câbir b. Abdullah (ra), İkinci Akabe Biatı'ne katıldığında 15 yaşındaydı.

Resûlullah Efendimiz (sas) gençlere güvenirdi. Şu olay gençlerin onun güvenini boşa çıkarmadığının bir örneğidir: Peygamberimiz vali olarak tayin ettiği Muâz'a yola çıkmadan önce kendisine bir dava getirildiği zaman neye göre hüküm vereceğini sormuş, Muâz da "Allah'ın kitabına göre hüküm veririm." cevabını vermişti. Hz. Peygamber, **"Onda bir hüküm olmaz-sa neye göre hükmedersin?"** demiş o da, "Resûlullah'ın sünnetine göre hüküm veririm." cevabını vermiştir. Bu sefer, **"Eğer Resûlullah'ın sünnetinde de hüküm bulamazsan ne olacak?"** deyince Muâz, "Kendi görüşüme göre hüküm veririm!" demiştir. Bu cevap Hz. Peygamber'in çok hoşuna gitmiştir.¹⁶⁵

Allah'ın Elçisi (sas), gençlerin istek ve arzularından dolayı günaha düşmemeleri için onlara yardımcı olurdu. Gençlerin karşı cinse olan ilgisinin farkında olan Peygamberimiz, evliliğin, gözü haramlardan koruduğunu bildirmiştir. Evlenme imkânı olan gençlerin evlenmesini, buna imkân bulamayanların oruç tutarak nefsin istek ve arzularına karşı durmalarını tavsiye etmiştir. Gençler, iradelerini güçlendirip haramlardan uzak durmaları hâlinde Allah'ın himayesinde olacaklardır.

Peygamberimiz (sas) muhatabının yaşı kaç olursa olsun hiç kırıcı davranmaz, gençleri küçük düşürecek bir söz söylenmesinden de hoşlanmazdı. Bir gün genç Muâviye b. Hakem, namazda konuştuğu için oradaki yaşlılar sert bakışlarıyla ve ellerini dizlerine vurarak onu uyarmaya çalışmışlar, Hz. Peygamber (sas) ise selam verdikten sonra tatlı bir dille namazda konuşulmayacağını ona söylemiştir. Genç sahabe Hz. Peygamber'in bu davranışına hayran olmuş ve "Onun kadar güzel öğreten bir öğretmen görmedim." demişti.

Allah Resûlü'nün hayatında gençlerle iletişimine dair birçok örnek vardır. O, vahyin genç muhataplarının İslam sancağını asla yere düşürmeyecek karakterde yetiştirilmelerine çok önem vermiştir.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Henüz gençken din olarak İslam'ı, hak peygamber olarak Hz. Muhammed'i seçen sahabilerin hayatlarını ve kaç yaşında Müslüman olduklarını araştırınız.

¹⁶⁵ Ebû Dâvûd, Akdiye, 11; Tirmizî, Ahkâm, 3.

Vefalı Bir Dost

Vefa; sevgide menfaat barındırmadan gönülden sevmektir. Sadece Allah rızası için din kardeşini sevip her zaman onun yanında olabilmektir. Vefanın en güzel örneği Peygamberimizdir (sas). O, bulunduğu ortamlarda herkese değer verir, elleriyle ikramda bulunur, iltifat eder, sohbet eder ve şakalaşırdı. Ashabından hasta olanı ziyaret etmeyi ihmal etmez, kimi zaman hastalığı sebebiyle acı çekenlerle beraber gözyaşı dökerdi. O, dostlarına kötü söz söylemek isteyene izin vermez, onları korur kollardı.

Sevgili Peygamberimiz ashabını çok severdi. Müminlerden herhangi birinin başına bir sıkıntı gelse çok üzüldü, derdini paylaşır, musibet kendi başına gelmiş gibi kederlenirdi.

Onun bu merhametli hâinden Kur'an şöyle bahseder;
"Andolsun, size içinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir, size çok düşkündür, müminlere karşı şefkat ve merhamet doludur."¹⁶⁶

Vefalı Peygamberimiz (sas), Hz. Ebû Bekir'i kendisine sırdaş, can yoldaşı edinmiş; gençlik yıllarından itibaren hayatının her safhasında onun varlığı ile destek bulmuştur. Resûlullah, dost seçimi konusunda ashabını uyarıp onlardan arkadaşlık ettikleri kimselere dikkat etmelerini isteyerek **"Kişi arkadaşının dini üzeredir."**¹⁶⁷ derdi. Müminlerin dostlarının da Allah ve Resûlünü seven, güzel ahlaklı kimseler olmasını isterdi.

Peygamberimiz (sas), hayatı boyunca ailesine ve yakınlarına sevgisini göstermiştir. Özellikle kıymetli eşi Hz. Hatice'nin ölümünden sonra gösterdiği vefa bugün dahi herkesi derinden etkilemektedir. Resûlullah (sas) çocukluk döneminde kendisine emeği geçen dadısı Ümmü Eymen, sütannesi Halîme, sütkardeşi Şeymâ'yı da hiçbir zaman unutmamıştır. Onlara son derece hürmet göstermiş ve ihtiyaçlarını sormuş, isteklerinin karşılanması için elinden geleni yapmıştır.

Sevgili Peygamberimizin Hudeybiye yolculuğu esnasında yaşadıkları vefalı bir evlat olduğunun bir başka örneğidir. Bilindiği gibi Hz. Âmine'nin kabri Ebvâ köyündedir. Resûlullah (sas), Mekke'ye giderken annesinin kabrini ziyaret etmiş, annesinin toprağını eliyle düzeltmiş ve hüzünlenip gözyaşı dökmüştü. Onun ağladığını gören Müslümanlar da ağlamışlardı. Daha sonra niçin böyle yaptığını soranlara Sevgili Peygamberimiz (sas), **"Annemin bana olan şefkat ve merhametini hatırladım da onun için ağladım."**¹⁶⁸ diyerek cevap vermişti.

¹⁶⁶ Tevbe, 9/128.

¹⁶⁷ Tirmizî, Züh'd, 45; Ebû Dâvûd, Edeb, 16.

¹⁶⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/116-117.

Peygamber Efendimiz (sas), Hudeybiye'den dönerken Uhud Savaşı'nda şehit düşen Hz. Hamza'nın küçük kızı Ümâme, Allah Resûlü'ne; "Amcacığım, beni kime bırakıp gidiyorsun?" diye seslenmişti. Bunun üzerine Efendimiz (sas), onu yanına alarak Medine'ye getirdi. Hz. Hamza'nın emaneti olan Ümâme'ye daha iyi bakacağı için Medine'de bulunan teyzesine emanet etti.¹⁶⁹ Allah Resûlü hem amcası hem de sütkardeşi olan Hz. Hamza'yı çok severdi. Ona olan vefası nedeniyle Ümâme'yi Mekke'de bırakmayarak Medine'ye getirip küçük çocuğa sahip çıkmıştır.

Peygamber Efendimiz (sas), sadece akraba çevresini değil, İslam yolunda küçük de olsa bir görev alıp hizmet eden herkesi görüp gözetirdi. Örneğin, Mescid-i Nebevî'yi temizleyen siyahî bir kişi vardı. Efendimiz (sas) onu bir süre göremeyince merak etti. Nerede olduğunu soruşturdu, öldüğünü haber alınca böyle bir durumda kendisine haber verilmesi gerektiğini söyledi. Onun kabrine gidip dua etti.

Onun vefası, samimiyeti, gönüllere dokunan tutumu ashabına ve tüm ümmetine örnek olmuştur. Müslümanlar hatır ve kıymet bilmekte, Allah için sevmekte birbirleriyle yarışmışlardır.

Adil ve Bilge Lider

Sevgili Peygamberimizin adalet anlayışı Kur'an'ın emrettiği gibi hayatın her alanını kapsıyordu. Allah (cc) yargılamada, şahitlikte, devletler arası hukukta, toplumsal ilişkilerde, iletişimde, kişisel hakların korunmasında, alışveriş borçlanma gibi ticari ilişkilerde ve aile hayatında adil olunmasını emretmiştir. Allah adildir ve adil olunmasını ister.

Allah Resûlü (sas), gençliğinden itibaren insanların güvenini kazanmıştı. Onun adaletine güvenenler çözemedikleri meselelerde hakemliğine başvurmuşlardı. Peygamberimiz zenginlik, yakınlık, cinsiyet, sınıf ayrımı yapmaksızın herkese hak ettiği şekilde muamele edilmesini tavsiye ederdi. O, yaptığıının karşılığında ceza alması gereken kişi kendi kızı Hz. Fâtıma bile olsa adaletten taviz vermeyeceğini açıkça ifade etmişti.¹⁷⁰ Ayrıca toplumda kız ve erkek çocuklar arasında ayırım yapılmasını hoş görmemiş, bu ayrımı yapanlara **"Çocuklarımız arasında adaleti uygulayınız."**¹⁷¹ diyerek uyarıda bulunmuştur. Çünkü toplumsal barışın ve huzurun korunması insanlar arasında adaletin sağlanmasıyla mümkündür.

Hz. Peygamber; nezaket, zarafet ve yumuşaklık üzerine kurulu sohbetlerinde tüm Müslümanlara sorumluluklarını hatırlatan bir liderdi. O, **"Beni Rabbim terbiye etti."**¹⁷² diyerek Allah tarafından eğitildiğini ifade ederdi. Bu sebeple onun bilgisi en iyi ve en sağlam bilgidir.

¹⁶⁹ Buhârî, Megâzî, 43.

¹⁷⁰ Buhârî, Hudûd, 12; Nesâî, Kat'u's-sârik, 6.

¹⁷¹ Buhârî, Hibe, 12-13.

¹⁷² Süyûtî, Câmi'u's-sagîr, 1/12.

Bildiği her şeyi kendisi ve ümmeti için en yararlı şekilde kullanırdı. Adil olmasının yanında bilgi oluşu da bundandır. Bilge Peygamberimiz (sas), hak dine davet ederken insanların kalplerini yumuşatacak, onları günahlardan uzaklaştırıp iyiliğe yöneltecek, onlara ilahi mükâfatı ve cezayı hatırlatacak sözler söylerdi. İnsanlara hayrı, iyiliği ve yararlı işleri yapmayı, haram ve kötülüklerden ise sakınmayı tavsiye eder ve doğru yolu gösterirdi.

Topluma Duyarlı Birey

Allah Resûlü (sas), içinde yaşadığı toplumda diğer insanların duygu ve düşüncelerine önem verir, dertlerini ve sevinçlerini paylaşır, onlarla birlikte güler ve ağlardı.

Bir gün sahabeden Sa'd b. Ubâde hastalanmıştı. Peygamberimiz (sas), arkadaşları ile birlikte onu ziyarete gitti. Bütün ailesinin Sa'd'ın etrafında toplandığını görünce "Öldü mü Sa'd?" diye endişeyle sordu. Ölmediğini söyledikleri hâlde Allah Resûlü onun hâline hüzünlenip ağlamaya başladı. Hz. Peygamber'in ağladığını görenler de onunla birlikte ağlamışlardı.¹⁷³

Hz. Peygamber ile sahabe arasındaki sohbet, muhabbet ve samimi ilişkiyi anlatan Câbir b. Semüre'nin belirttiğine göre, Resûlullah (sas) sabah namazını kıldıktan sonra güneş yükselinceye dek namaz kıldığı yerden kalkmazdı. Ancak güneş doğduğunda kalkardı. Bu arada sahabiler konuşurlar, mescidde şiirler okurlar, Cahiliye Dönemi'nde yaptıklarını anarlar ve gülerler, Resûlullah da tebessüm ederdi.¹⁷⁴ Diğer insanlar gibi Hz. Peygamber de sevinir ve neşelenirdi. Kâ'b b. Mâlik (ra), "Resûlullah (sas) sevindiği zaman yüzü parlar, sanki bir ay parçası gibi olurdu. Biz, onun sevincini yüzünden anlardık." demiştir.¹⁷⁵

Zaman zaman insanlarla ilişkilerinde mizaha yer vermekten kaçınmayan Resûlullah (sas), güzel ve düzeyli şakalar yapar ama bunları yaparken de hakikatten ayrılmamaya özen gösterir, şakasına yalan karıştırmazdı.¹⁷⁶ Daha çok kelime oyunu şeklinde mecazlı, kinayeli ifadelerden oluşan ve mantığa dayanan espriler yapardı. Bazıları bu şakaları anlayamazken onun bu yönünü iyi bilen bazı sahabiler ise şakayla karşılık verirlerdi.

ARAŞTIRALIM... BULALIM...

Hiz. Peygamber nasıl şaka yapmış olabilir?

¹⁷³ Buhârî, Cenâiz, 44.

¹⁷⁴ Buhârî, Cenâiz, 44.

¹⁷⁵ Buhârî, Menâkıb, 23.

¹⁷⁶ Tirmizî, Birr, 57.

H. Peygamber, kendi nefesine yönelik haksızlıklar karşısında sabrederdi. Fakat Allah'ın kanunları ve kul hakkı söz konusu olduğunda daha hassas davranır, hatta sert çıkışlar yaptığı olurdu. Bazı olaylar karşısında Peygamberimizin kızdığı, öfkelenip moralinin bozulduğu da olurdu. Sahabe çoğu zaman onun hiddetlendiğini yüzünden anlardı.¹⁷⁷ Resûlullah (sas) kendisinin de bir insan olduğunu, herkes gibi kendisinin de kızabileceğini ifade ederdi. Ancak o, en şiddetli düşmanlarına karşı dahi kin beslememiş, intikam almak için uğraşmamıştı. Mekke ve Medine'de İslam'a düşmanlık edenlerin helak olmasını değil, hidayete kavuşmasını dilemişti.

O hiçbir zaman toplumdan uzak bir yerde durmamış, insanlara hakkı ve sabrı tavsiye etmiş, sıkıntılarında yanlarında olmuştur. Zorlukların üst üste geldiği yıllarda ashabıyla beraber boykota sabretmiş; açlık, korku, hicret ve savaşları birlikte yaşamışlardır. Bütün Müslümanlar hicret etmeden kendisi hicret etmemiş, Mescid-i Nebevî yapılırken herkesle beraber inşaatta çalışmış, Medine'de ashabı gibi o da ensardan birinin evine misafir olmuş, savaşlarda sırt sırta mücadele vermiştir. Görüldüğü gibi Biricik Peygamberimiz (sas), yaşanan olaylar karşısında duygularını çevresindekilerden gizlememiş, duyarlı davranmıştır. Müminlerin yaşadıkları iyi veya kötü durumlara aşırı tepkiler vermelerini uygun görmemiş, duyarlı bir duruş sergilemeleri için örnek ve rehber olmuştur.

Uhud'u Seven Bir Peygamber

Kâinattaki bütün varlıklar değerlidir. Çünkü göklerde ve yerde ne varsa Allah'ı tesbih eder. İnsanlar anlayamasa da bitkiler ve ağaçlar Allah'ı zikrederler. Kur'an-ı Kerim'de yeryüzüne ve gökyüzüne ait canlı ve cansız varlıklardan birçok yerde bahsedilir. Kabaran denize, Güneş'e, Ay'a, çekilip gittiğinde geceye, aydınlandığında sabaha, şafağa, burçlarla dolu gökyüzüne, yeryüzüne ve onun aydınlığına yemin edilmiştir. Hatta Kur'an'da bazı surelere inek, arı, karınca, örümcek gibi hayvanların; bazılarına da yıldız, demir gibi tabiat varlıklarının isimleri verilmiştir. Kur'an'da, Allah'ın insanlara verdiği sayısız nimetler anlatılırken suyun önemine ayrıca vurgu yapılmıştır. Resûlullah (sas), akan bir nehir üzerinde bile suyun israf edilmemesini istemiş, abdest alırken dahi suyun dikkatli kullanılmasını tavsiye etmiş, kendisi de suyu ölçülü kullanmıştır.

Allah (cc) yeryüzünü insanın hizmetine sunmuş ve insana da tüm mahlukatın üstünde bir değer vermiştir. Bizler bütün bu nimetleri verene vefa göstermeli ve kâinattaki düzeni korumaya çalışmalıyız. Bunun başlıca yolu da Allah Resûl'nün tavsiyelerine uymaktır.

Yaratılan her şeyi yaratandan ötürü seven H. Peygamber, **"Kim bir ağaç diker de ondan bir insan veya Allah'ın yarattığı herhangi bir canlı yerse muhakkak bu, o kimse için bir sadaka olur."**¹⁷⁸ buyurmuştu. Bunu duyan sahabe, ağaç dikip çevreyi yeşillendirmeyi âdet edinmişti. H. Peygamber, toprağın ekilmeden boş bırakılmasını hoş karşılamamış, Müs-

¹⁷⁷ Buhârî, Edeb, 72.

¹⁷⁸ Müslim, Musâkât, 10.

lümanları toprağı işleyerek korumaya teşvik etmiştir. O, **“Rahatsız edici bir şeyi yoldan kaldırmak sadakadır.”**¹⁷⁹ buyurarak çevrenin tertip ve düzenini sağlamanın insana sevap kazandıracağını belirtmiştir.

Sevgili Peygamberimiz (sas), hayvanların yaşama hakkına önem verilmesini isterdi. Bir gün ihmal edilmiş bir deveyi görmüş, üzüntü duymuş ve sahibini, **“Bu konuşamayan hayvanlar hakkında Allah’tan korkunuz!”**¹⁸⁰ diyerek uyarmıştı. Anlatıldığına göre, çölde yolculuk yaparken susayan bir adam, karşısına çıkan kuyuya inip su içmişti. Kuyunun yanında susuzluktan nemli toprağı yalayan bitkin bir köpeğı fark etti. Merhametli adam tekrar kuyuya inip ayakkabısına doldurduğu suyu köpeğı verdi. Peygamberimiz (sas), bu davranışın karşılığında Allah’ın o kuldan razı olduğunu ve onu affettiğini söylemiştir.

Bütün varlıklara rahmet nazarıyla bakan Resûlullah; Kur’an’ın, yeryüzünün direkleri olarak nitelendiğı dağlardan biri olan Uhud Dağı hakkında sevgi dolu sözler söylemiştir. Tebük Gazvesi dönüşünde Medine’ye yaklaştıklarında karşıdan Uhud Dağı görününce Hz. Peygamber’in dudaklarından şu söz dökölüvermiştir:

**“İşte bu Tâbe’dir (iyilik ve güzellik şehridir).
Bu da Uhud’dur, öyle bir dağdır ki o bizi sever,
biz de onu severiz.”**¹⁸¹

Kâinat, bütün güzelliğıyle Yüce Yaratıcı’nın insanlığa ikramıdır. Bu yüzden Sevgili Peygamberimiz (sas), insanları içinde yaşadıkları çevreyi, yeryüzünü imar edip güzelleştirmeye teşvik edip düzeni bozmaktan sakındırır.

İnsanlığa Evrensel Mesaj: Veda Hutbesi

Sevgili Peygamberimiz (sas), Medine’ye hicret ettikten sonra ilk ve son haccı olan Veda Hacc’ını yapmıştır. Peygamberliğin 23. yılında bu hac ziyaretinde binlerce kişiye hitap etmiştir. Buradaki konuşmaları Veda Hutbesi adıyla tüm insanlığa evrensel bir mesaj olarak nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu hutbe Hz. Peygamber’in Müslümanlara vasiyeti niteliğindedir.

179 Buhârî, Cihâd, 128; Tirmizî, Birr, 36.

180 Ebû Dâvûd, Cihâd, 44.

181 Buhârî, Megâzî, 29; Cihâd, 71; Müslim, Hac, 504.

Medine'de Allah Resûlü'yle birlikte hac yapmak üzere toplananların sayısı 100.000'e yaklaştı. Resûlullah (sas), etrafında bir insan seli ile Mekke'ye doğru yola çıkmıştı. "Allahü ekber ve lebbeyk Allâhümme lebbeyk" nidalarıyla dağ taş inliyordu. Yolculuk 10 gün sürdü. Hac yolunda dâhil olanlar ve Mekke'de Resûlullah'ı bekleyenlerle beraber haccedecek olanların sayısı 124.000'e ulaştı. Resûl-i Ekrem, 4 Zilhicce Pazar günü Mekke'ye vardı. Kâbe'yi tavaf etti. Safâ ve Merve arasında sa'y yaptı. Üç gün Mekke'de kaldı. Terviye günü sabah namazını Mescid-i Harâm'da kıldıktan sonra, devesine binip bütün hacılarla birlikte Mina'ya hareket etti. Geceyi Mina'da geçirdi. Öğle, ikindi, akşam, yatsı ve ertesi günün sabah namazlarını burada kıldı. Arefe günü (9 Zilhicce Cuma) sabahı, güneş doğduktan sonra devesine binip Arafat'a çıktı. Bugünkü Nemire Mescid'inin olduğu yerde kurulan çadırında bir müddet dinlendi. Öğle vakti olunca, devesine binip Arafat vadisinin ortasına geldi, kendisini dinlemek üzere 124.000 Müslüman toplanmıştı. Resûlullah (sas) burada, onların şahsında bütün insanlığa Veda Hutbesi'ni sundu. Hutbenin her taraftan duyulabilmesi için gür sesli sahabiler tarafından cümle cümle önden arkaya doğru tekrar edildi. Peygamberimiz (sas), hutbeden sonra öğle ve ikindi namazlarını birleştirerek cem-i takdim ile namazları kıldırdı. Sonra devesine binip Cebel-i Rahme denilen tepeye ilerledi. Bu tepenin eteğinde, Kasvâ'nın sırtında kibleye yöneldi. Güneş batıncaya kadar dua edip vakfe yaptı. Dinî hükümlerin tamamlandığını bildiren şu ayet de bu esnada indi:

"Bugün kâfirler dininizi yok etmekten ümitlerini kestiler. Artık onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün, sizin dininizi kemale erdirdim, üzerindeki nimetimi tamamladım ve size din olarak İslam'ı seçip ondan hoşnut oldum."¹⁸²

Güneş battıktan sonra Hz. Peygamber Arafat'tan ayrıldı. Bir gün sonra yani Zilhicce'nin 10'unda Mina'da **"Allah'a döndürüleceğiniz ve sonra haksızlığa uğramadan herkesin kazandığının tastamam verileceği günden korkunuz."**¹⁸³ anlamındaki ayetin inmesi ile Kur'an-ı Kerim tamamlanmış oldu.

Resûlullah (sas), Veda Hutbesi'yle Cahiliye Devri'nin kötü alışkanlıklarını yasakladı. Bütün insanların eşit olduğunu, Allah katında üstünlüğün ancak takva ile mümkün olduğunu anlattı. Müslümanların kardeş olduğu düsturunu son kez hatırlattı.

Veda Hutbesi'nde söylenen **"Ey insanlar! Bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay, bu şehriniz Mekke nasıl kutsal bir şehir ise canlarınız, mallarınız, namus ve şerefınız de öylece mukaddestir; her türlü tecavüzden korun-**

182 Mâide, 5/3.

183 Bakara, 2/282.

muştur.¹⁸⁴ ifadelerinde kıyamete kadar geçerliliğini koruyacak bazı evrensel ilkeler vardı. Peygamberimiz (sas) burada; canların mukaddesliği ilkesinden söz etmiştir. Doğuştan sahip olunan haklardan biri yaşama hakkıdır. Hiçbir insanın hayatına haksız yere son verilemeyeceği, yaşamın Allah tarafından verilmiş mukaddes bir emanet olduğu anlaşılmaktadır. İkinci olarak, nesli koruma ilkesinden söz etmiştir. Peygamberimiz, bireyin iffetini korumasının önemine sohbetlerinde sıklıkla değinmiştir. Kişilerin fiziksel, zihinsel sıhhatleri için aile kurumu desteklenmelidir. Nikâh bağıyla iffeti ve nesli koruma altına almak mümkündür. Bu nedenle evlenmek teşvik edilmeli, kolaylaştırılmalıdır.

Peygamber Efendimiz (sas) Veda Hutbesi'nde, **“Bilin ki! Cahiliye dönemindeki tüm faizler kaldırılmıştır. Anaparalarınız sizindir. Haksızlık etmeyecek ve haksızlık da görmeyeceksiniz. İlk kaldırılan faiz, Abbas b. Abdülmuttalib'in faizi olup onun faizinin hepsi kaldırılmıştır”**¹⁸⁵ sözleriyle helal kazanç ve şahsi mülkiyet ilkesini ortaya koymuştur. Mali kazanırken de, harcarken de haksızlıktan uzak durmak gerekir. Örneğin; hırsızlık, kumar, faiz, gasp gibi tüm yanlış yollardan kazanç elde etmek yasaklanmıştır. Haksız kazanç yollarından biri olan faiz, Veda Hutbesi'nde böylece tekrar gündeme getirilmiştir. Helal yoldan mülk sahibi olmanın uygun olduğu ifade edilmiştir.

Allah Resûlü (sas) yüz binlerce insana, **“Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki Rabbiniz birdir, atanız birdir. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın beyaza üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvadır.”**¹⁸⁶ diye hitap ederken eşitlik ilkesine vurgu yapmıştır. Irkçılık veya kabilecilik, esasında hem insanlığa karşı işlenen bir suç hem de Allah'a karşı bir saygısızlıktır. Hz. Âdem'in çocuğu olmakta eşit olan insanların, soylarını esas alarak birbirlerine karşı üstünlük iddiasında bulunmaya hakları yoktur. Üstünlük, ırk, ten rengi, dil veya coğrafyada değildir. Gerçek üstünlük; Allah'a karşı sorumluluk bilinci taşımakta ve insanı insan yapan ahlaki değerlere bağlılıktır. Üstünlük iddiası zulmün temelidir. İslam bu anlayışı tümüyle reddeder. **“Hepimiz Allah'tan geldik ve yine ona döndürüleceğiz.”**¹⁸⁷ bilinciyle yaşamayı tavsiye eder.

Veda Hutbesi'nde Hz. Peygamber'in kölelerle ilgili ifadeleri, insan onurunu koruma ilkesine yönelik önemli mesajlar içermektedir. Bu sözler insan onurunu korurken hür-köle ayrımının yapılmaması gerektiğini bizlere anlatır: **“Ey İnsanlar! Meşru şekilde sahip olduğunuz, üzerlerinde olan köle ve cariyelerinize, iş akdiyle bağlı işçilerinize güzel davranmayı size tavsiye ederim. Sofranızda bulunanlarla onların da karınlarını doyurmanızı, giydikleriniz gibi onların giyimlerini sağlamanızı tavsiye ederim.”**¹⁸⁸ Her ne kadar günümüzde köle sistemi devam etmese de zengin-fakir, işçi-işveren arasındaki kurallar bu tavsiyeye göre oluşturulmalıdır. İşverenler kendi onurlarını korudukları gibi yanlarında çalışan insanla-

184 Buhârî, İlim, 9.

185 Müslim, Hac, 147; Tirmizî, Tefsîrül-Kur'ân, 9.

186 Müslim, Zikir, 72.

187 Bakara, 2/156.

188 İbn Mâce, Vesâyâ, 1.

rın da izzet ve şereflerini düşünerek davranmalı, hak ettikleri ücreti alınlarının teri kurumadan vermelidirler.

Cahiliye toplumunda, kan davalarının varlığı ve suçsuz bir kişinin başkasının suçunu üstlenmesi yaygın bir uygulamaydı. Hz. Muhammed (sas) bu durumu Veda Hutbesi'nde **"Herkes ancak kendi işlediği suçtan sorumludur. Baba oğlunun, oğul da babasının suçundan sorumlu tutulamaz."**¹⁸⁹ cümleleriyle ortadan kaldırmıştır. Suçun şahsiliği ilkesini insanlığa miras bırakmıştır. Kan davalarının kaldırıldığını hatırlatan ifade, **"Cahiliye Devri'nin kan davaları kaldırılmıştır; (kaldıracağım) ilk kan davası (yeğenim) İbn Rebîa'nın kan davasıdır."**¹⁹⁰ sözleridir. Hz. Peygamber canın kutsallığına değinirken bir yandan da insanların birbirlerine olan düşmanlıklarını körükleyen bu yanlış geleneğin sona erdiğini ilan etmiştir.

Sahabeden Ebû Ümâme'nin (ra) duyduğuna göre Allah Resûlü, Veda Hutbesi'nde, ibadetlerin cennete götürün yönüne dikkat çekmiştir: **"Rabbimiz Allah'a karşı sorumluluğunuzun bilincinde olun. Beş vakit namazınızı kılın. Ramazan ayında orucunuzu tutun. Mallarınızın zekâtını verin. Yöneticilerinize itaat edin. Ve böylece Rabbinizin cennetine girin."**¹⁹¹ Peygamberimiz (sas), farzlara sınıksız sarılarak cennetin hak edileceğini burada bir kez daha ifade etmiştir.

Rahmet Peygamberi (sas) kendisini dinleyen sahabeye şunları da sormuştur: **"Benim hakkımda size sorulacak. acaba ne diyeceksiniz?"** Ashab-ı kiram, "Peygamberlik görevini tebliğ ettiğine, vazifeni yaptığının ve samimi olduğuna şahitlik ederiz." dediler. Hz. Peygamber bunun üzerine şehadet parmağını semaya kaldırıp insanlara işaret ederek üç defa, **"Şahit ol Ya Rab!"** diye tekrarlamıştır. Bütün insanlığa karşı davetini yaptığının orada bulunan herkesi şahit tutmuştur. **"Burada hazır bulunanlar, hazır bulunmayanlara sözlerimi tebliğ etsin. Bazen kendisine tebliğ edilmiş olan kimse, burada bulunup işiten kimseden daha iyi anlayıp öğrenir."**¹⁹² emriyle davet ve tebliğ görevini bütün Müslümanlara bırakmıştır. İslam'ın mesajını Allah Resûlü'nden öğrenen sahabe, bu mesajı bütün dünyaya yayabilmek için ayrı ayrı diyarlara giderek, dünyanın birçok bölgesinde İslam'ı anlatmış, insanlığa son ilahi kelamı ulaştırmışlardır. Bunun en açık göstergesi de bugün sahabilerin çok büyük bir kısmının Mekke ve Medine'nin dışında kabirlerinin bulunmasıdır.

Rahmet Elçisi'nin Arafat Hutbesi'nde, **"Belki de bu hacımdan sonra bir daha hacce-demem."**¹⁹³ buyurması ve iki üç ay sonra vefat etmesi sebebiyle tarihe "Veda Haccı" olarak geçen bu mukaddes yolculuğu böylece sona erdi. O, bu hacıyla kendisine inen vahyi tebliğ etti, emaneti yerine getirdi ve ashabına her zamanki gibi içten davrandı. Allah Resûlü (sas), ilk ve son hacımdan birkaç ay sonra dünyaya veda etti.

189 Tirmizî, Hac, 57.

190 Müslim, Hac, 147.

191 Tirmizî, Cum'a, 80.

192 Buhârî, İlim, 9, 67.

193 Müslim, Hac, 310.

Ümmete Veda Dosta Kavuşma

Sevgili Peygamberimiz (sas) her sene Ramazan ayında Vahiy Meleği Cebrail ile o güne kadar gönderilmiş Kur'an ayetlerini mukabele ederdi. Peygamberimiz (sas), hicretin 10. yılında Cebrail ile iki kez mukabele edince Yüce Dost'a kavuşma vaktinin geldiğini anlamıştı. Ailesini de beraberinde götürdüğü Veda Haccı'ndan döndükten sonra Uhud şehitlerini ziyaret etti. Hastalığından birkaç gün önce de Medine'nin Cennetü'l-bakî' denilen kabristanını ziyaret ederek burada defnedilmiş olan Müslümanlar için dua etti. Efendimiz (sas) âdeta ümmetinin vefat edenleri ile de vedalaşıyor gibiydi. Vefatına sebep olan ateşli hastalığında değerli eşi Hz. Âişe annemizin yanındaydı. O, bundan daha şiddetli bir hastalık görmediğini söylemiş ve hastalık sürecinde Resûlullah Efendimizle en güzel şekilde ilgilenmiştir.

Bu süreçte Hz. Fâtıma sık sık babasını ziyaret ediyordu. Bir defasında Peygamberimiz **"Merhaba kızım!"** diyerek onu yatağının yanına oturttu, kulağına iki şey fısıldadı. Hz. Fâtıma birine ağladı, diğerine güldü. Daha sonra Hz. Fâtıma, **"Babam, 'Cibril her sene bir defa gelerek Kur'an'ı benimle birlikte okurdu, bu sene iki defa geldi. Bunu da kendi ecelimin gelişine yorumuyorum. Ailemden bana ilk katılacak sensin. Ben senin için ne iyi bir selefim.'**" dedi, bunun üzerine ağladığım ve **"Sen mümin kadınlarının yahut bu ümmetin kadınlarının hanımefendisi olmaya razı değil misin?"** dedi, bunun için de güldüm.¹⁹⁴ diyerek aziz hatırasını paylaşmıştır.

Sevgili Peygamberimiz (sas), hastalığının ilk günlerinde, ateşine ve ızdırabına rağmen, namaz vakitlerinde mescidde namazı kıldırıyordu. Ancak hastalığı ağırlaşınca mescide çıkamaz oldu. İmamlık yapması için yerine Hz. Ebû Bekir'i vekil yaptı.

Hz. Peygamber kendini biraz iyi hissedince bir öğle vakti Hz. Ali ve Abbas'ın oğlu Fazl'ın kolları arasında mescide çıktı. Minbere oturdu. Son hutbesinde, **"Allah bir kulunu, dünya hayatı ile kendi katındaki ahiret saadetini seçmekte serbest bıraktı. O kul, ahiret saadetini seçti."** buyurunca Hz. Ebû Bekir ağlamaya başladı. Çünkü o, en yakın arkadaşının ne demek istediğini herkesten önce anlamıştı. Allah'ın Elçisi'nin veda sözleriydi bunlar. Resûlullah (sas), **"Ey Ebû Bekir, ağlama! Samimi arkadaşlığı ve mali fedakârlığı ile bana en çok yardım eden Ebû Bekir'dir. Eğer ümmetimden birini dost edinseydim, şüphesiz bu Ebû Bekir olurdu."**¹⁹⁵ **Fakat İslam kardeşliği, bütün dostluklardan üstündür."** buyurdu. Sonra ashabına seslendi: **"Peygamberinizin dünyadan gidişini düşünüp telaşlandığınızı duydum. Hangi peygamber ümmeti arasında ebedî kalmıştır? Biliniz ki ben de Rabbime kavuşacağım ve buna hepinizden daha çok layığım. Yine biliniz ki siz de bana kavuşacaksınız. Buluşacağımız yer. Kevser havuzunun kenarıdır. Benimle orada buluşmak isteyenler ellerini, dillerini günden güne eksinler."**¹⁹⁶ dedi ve odasına döndü.

194 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 99.

195 Buhârî, Salât, 80.

196 Tirmizî, Kıyâmet, 10.

Vefatından önceki perşembe günü, yatsı vakti olmuş, ezan okunmuştu. Resûlullah (sas), namazın kılınıp kılınmadığını sordu. Oradakiler "Sizi bekliyorlar." dediler. Ateşinin düşmesi için soğuk suyla vücudunu ıslatıyordu; fakat tekrar tekrar baygınlık geçiriyor ayağa kalkamıyordu. Aşap, hastalık iyice ağırlaştığından bir süre Allah Resûlü'nü göremediler. Peygamberimiz 12 Rebûlevvel 632 Pazartesi günü odasının perdesini aralamış, ashabına bakıyordu. Sahabenin saflar hâlinde el bağlayarak namaza durduklarını gören Nebi (sas) o kadar sevinmişti ki tebessüm etmiş, hatta sesi duyulacak kadar gülmüştü. Cemaate namaz kıldırın Hz. Ebû Bekir ise Resûlullah'ın namaz kıldırarak için geldiğini zannetmiş ve ilk safa geçip yerini Allah Resûlü'ne bırakmak üzere geriye doğru çekilmek istemişti. Resûlullah (ra), Hz. Ebû Bekir'e ve cemaate namazlarını tamamlamaları için eliyle işaret etmiş, sonra da Hz. Âişe'nin odasına girip perdeyi indirmişti. Vefatından önce ashabıyla toplu olarak son görüşmesiydi bu. Babasının bu durumuna çok üzülen Hz. Fâtıma yüksek sesle, "Vay babamın ızdırabına!" diyordu. Bunun üzerine Hz. Peygamber, **"Bugünden sonra babamın hiç ızdırabı kalmayacak."**¹⁹⁷ buyurdu.

Peygamberimiz (sas), ızdırabı çok olmasına rağmen hâlimden şikâyet etmiyordu. Ara sıra ellerini yanındaki su kabına batırıp yüzünü ıslatıyordu. **"Lâ ilâhe illallâh. beni bağışla. bana merhamet et."** diye dua ediyordu. Rabbine kavuşma anı geldiğinde ise Hz. Âişe'ye yaslanmış bir vaziyette elini kaldırdı ve ruhunu teslim edinceye kadar **"En Yüce Dost'a" (Refik-i Alâ'ya)** demeye başladı.¹⁹⁸ Âlemlere rahmet olan Sevgili Peygamberimizin (sas) ruhu pazar-tesi günü öğleden sonra Rabbine kavuşmuştu.

Peygamberimizin vefat haberiyle sahabe ne yapacağını şaşırdı. Böyle bir hengâmede sakinliğini koruyabilen sadece Hz. Ebû Bekir oldu. Resûlullah'ın ölümü üzerine mağara arkadaşı (yâr-ı gâr) olan Hz. Ebû Bekir derhâl mescide geldi. Hiç kimseyle konuşmadan doğruca Hz. Âişe'nin odasına girdi. Allah Resûlü'ne yaklaştı. Mübarek yüzü bir bezle örtülü idi. Yüzündeki örtüyü açtı. "Anam, babam sana feda olsun ya Resûlallah, hayatında güzeldin, ölümünde de çok güzelsin!" diyerek üzerine kapandı, onu hürmetle son kez öptü ve ağladı.

Hz. Ömer öyle derinden sarsılmıştı ki bu ölümü kabullenemiyordu. Halka hâlâ "Resûlullah ölmedi." diye haykırıyor, öldü diyenleri tehdit ediyordu. Hz. Ebû Bekir minbere çıktı. Cenab-ı Hakk'a hamd ve sena ettikten sonra: "Bilin ki aranızdan kim Muhammed'e (sas) kulluk ediyorsa Muhammed ölmüştür. Ama kim de Allah'a kulluk ediyorsa Allah diridir, asla ölmez." diyerek gerçeği sahabeye açıkça söyledi. Sonra şunları hatırlattı: "Yüce Allah ona **(Ey Muhammed!) Şüphesiz sen öleceksin ve şüphesiz onlar da öleceklerdir.**"¹⁹⁹ buyurmuştur. Yine Allah Teâlâ (cc), **"Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür veya öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim gerisin geriye dönerse Allah'a hiçbir zarar veremez. Allah, şükredenleri mükâfat-**

¹⁹⁷ Buhârî, Megâzî, 84.

¹⁹⁸ Buhârî, Rikâk, 42.

¹⁹⁹ Zümer, 39/30.

landıracaktır.²⁰⁰ buyurmuştur." Bunun üzerine müminler kalplerindeki derin acıyla sessiz sessiz ağladılar. Kevser havuzu başında kavuşuncaya dek onun hasretiyle yaşayacaklardı.

Allah Resûlü'ne karşı son vazifenin yerine getirilmesi, yıkanıp kefenlenerek ebedî yeri-ne yerleştirilmesi gerekiyordu. Resûlullah'ın naaşını Hz. Ali, Hz. Abbas'ın oğlu Fadl ve Üsâme b. Zeyd yıkadılar. Hz. Ebû Bekir, Resûlullah'ın, **"Her peygamber öldüğü yere defnedilmiştir."**²⁰¹ buyurduğunu söyleyince, vefat ettiği odaya defnettiler.

Sevgili Peygamberimizin vefatından en çok etkilenen kişi kızı Hz. Fâtıma idi. Peygamberimiz (sas) kızını **"Fâtıma benden bir parçadır."**²⁰² diyerek severdi. Fâtıma annemiz mersiye-ler söyleyerek acısını dillendiriyordu.

"Ey Rabbin davetine icabet eden babam! Ey Cennetü'l-Firdevs'te makamı olan babam! Ey Cibril'e ölümünü haber verdiğimiz babam! Üzerime öyle musibetler döküldü ki bu elemeler, gündüzlerin üstüne dökülseydi nurlu gündüzler simsiyah gece kesilirdi." diyerek hüznü ve kederini dile getirmişti.²⁰³

Yüce Allah (cc), peygamberleri dâhil hiç kimseye ölümsüzlük gibi bir özellik vermemiştir. Her canlının ölümü tadacağı hakikati, Son Peygamber için de değişmemiştir. Müslümanlar biricik Peygamberimizin 632 yılında Yüce Allah'a kavuşmasının ardından onun yokluğuna alış-makta zorlanmışlardır.

Hz. Peygamber'e ilk iman edenlerden Bilâl-i Habeşî artık ezan okuyamaz olmuştu. Onun vefatından sonra Medine Bilâl'e dar gelmişti. Üzüntüsünü hiçbir şey dindiremiyordu. Ne za-man ezan okuyacak olsa boğazı düğümleniyor, gözyaşları sel oluyor, bir türlü tamamlayamı-yordu. Medine sokakları, Peygamber Mescidi, baktığı her yer ona Sevgili Peygamber'i ni ha-tırlatıyordu. Onun yokluğunu hissetmediği tek bir an yoktu. Medine üzerine derin bir matem havası çökmüştü. Hz. Bilâl, Allah Resûlü'nün kendisine olan şefkatini, sevgisini hatırladıkça büsbütün uykusu kaçıyor, sıkıntısı artıyordu. Peygamberimizden ayrılığın hüznüyle ilk gece-yi çok zor geçirdi. Gün doğumu yaklaştığında her gün olduğu gibi sabah ezanını okumak için mescide gitti. Hz. Bilâl ezan okumaya başladı. "Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah" deyince boğazı düğümlendi, ağlamaktan ezana devam edemedi. Allah Resûlü'nün hâli gö-zünün önüne gelmişti. İnsanlar ezanın yarıda kaldığını ve Bilâl'in ağlamaktan okuyamadığını görünce aynı acıyla ağlamaya başladılar. Hz. Bilâl, ezanı tamamlamak için kendisini zorladı. O sabah Medine'de okuduğu son ezan oldu. Allah Resûlü (sas) defnedildikten sonra Hz. Bilâl mescide girdi, bir köşeye çekildi. Ezan vakti gelmişti. Müslümanlar Hz. Bilâl'e ezan vaktinin geldiğini söylediklerinde; gözyaşları içinde dudaklarından şu cümle döküldü: "Bugünden sonra ezan okumayacağım, başkası okusun." Bilâl-i Habeşî, Peygamberimizin dilinden **"Erihna ya**

200 Âl-i İmrân, 3/144.

201 Tirmizî, Cenâiz, 33.

202 Müslim, Fedâilü's-sahâbe, 96.

203 Buhârî, Megâzi, 84.

Bilâl²⁰⁴ (İçimizi ezanla ferahlat ya Bilâl) sözlerini duymadan ezan okuyamaz olmuştı. Gülün bülbülünden ayrılışının feryadı, neyin sazlıktan ayrılışının inleyişi, Bilâl'in sessizliğinde gizliydi.

Peygamber müezzini Bilâl, Medine'den uzaklaşmak istedi. Şam'a yerleşti. Gönülünden hiç çıkmayan Resûlullah'ı bir gece rüyasında gördü: **"Ya Bilâl! Bu cefa nedir? Beni ziyaret edeceğin vakit gelmedi mi?"** diyordu. Bu davete kayıtsız kalamazdı. Onun elinin değdiği, ayağının dokunduğu yerleri görme arzusuyla uzun zaman sonra Medine'ye doğru yola koyuldu. Vardığında sabah namazı vakti girmek üzereydi. Doğrudan Ravza'ya, Resûlullah'ın kabr-i şerifine gitti. Mübarek kabrine yüzünü sürdü, ağladı ve yüreğindeki hasreti gözyaşlarıyla söndürmeye çalıştı. Derken Peygamberimizin torunları Hasan ve Hüseyin çıkageldiler. Bilâl onlara sarıldı, kokladı. Onlar da dedelerinin zamanında olduğu gibi Bilâl'in sesinden ezan dinlemek istediler. Peygamber Müezzini Bilâl, çok uzun zaman sonra mescidin damına çıkıp "Allahü ekber" dediğinde, Medine'de tüm sesler susmuştu âdeta. "Eşhedü en lâ ilâhe illallâh." dediğinde Medine seması yankılandı. Bilâl, "Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah." deyince sanki Peygamber (sas) dirilmiş gibi sokaklara dökülen halk hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. O gün Medine'de Allah Resûlünün vefatından sonra en hüzünlü ve en coşkulu gün yaşanmıştı.²⁰⁵ Tüm Medineli Müslümanların Allah Resûlü'ne karşı duydukları derin sevgi ve bağlılığı gösteren şey; özlenen bir ezan sesi idi sadece.

Ümmet-i Muhammed'i bir araya getiren ezan sesiyle buluşmak,
Mescidlerde tek yürek olup İslam'ı ayakta tutmak,
Yüce Dost'un huzurunda hep birlikte secdeye baş koymak,
Resûlullah'ın müminlere vasiyeti olan tebliğ hizmetinde yorulmak,
Hızla geçen ömrü sünnetleri yaşayarak bereketlendirmek duasıyla,
Genç ümmeti Peygamberimizin şefaatine nail olsun.
Canımızdan çok sevdiğimiz, iki cihanda önderimiz Hz. Muhammed'e salat ve selam olsun.

**Buraya kadar öğrendiğin konuları dinlemeye ne dersin?
İlgili konulara aşağıdaki karekoddan ulaşabilirsin.**

204 Ebû Dâvûd, Edeb, 78.

205 Zehebi, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 1/357-358.

KAYNAKÇA

- Abdülkuddûs el-Ensârî. *Tarîkû'l-hicretî'n-nebeviyye*. Ravza, Cidde, 1978.
- Apak, Âdem. *Ana Hatlarıyla İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2014.
- Belâzürî, Ebû'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd. *Ensâbü'l-eşrâf*. thk. Süheyl Zekâr-Riyâd Zirikli. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1996.
- Daryal, Ali Murat. *İslâm'ın Doğuş ve İlk Yayılışının Psiko-Sosyal Açıdan Tahlili*. İstanbul: MÜİFV, 2018.
- Demircan, Adnan. *Nebevî Direniş Hicret*, İstanbul: Beyan Yayınları, 2000.
- Ezrakî, Ebû'l-Velîd Muhammed b. Abdullah. *Ahbâru Mekke*. Mekke: Mektebetü's-Sekâfe, 2002.
- Hamidullah, Muhammed. *el-Vesâiku's-siyâsiyye*. çev. Vecdi Akyüz. İstanbul, 1997.
- Hamidullah, Muhammed. *İslam Peygamberi*. çev. Salih Tuğ. İstanbul: İrfan Yayınevi, 1980.
- Hasan İbrahim Hasan. *Siyasi, Kültürel, Dini, Sosyal İslam Tarihi*. çev. İsmail Yiğit vd. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1985.
- Hizmetli, Sabri. *İslâm Tarihi İlk Dönem*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2019.
- İbn Abdülber en-Nemerî. *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*. thk. Ali Muhammed Becâvî. Beyrut: Dârü'l-Ceyl, 1994.
- İbn Abdürabbih. *el-İkdü'l-ferîd*. nşr. Ahmed Emîn vd. Kahire, 1965.
- İbn Hacer el-Askalânî. *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 2001.
- İbn Haldûn. *Târîhu İbn Haldûn*. Ürdün: Beytül-Efkâr ed-Devliyye, ts.
- İbn Hibbân. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. nşr. Hâfız es-Seyyid Aziz Bek. Beyrut, 1987.
- İbn Hişâm. *es-Sîretü'n-Nebeviyye*. thk. Mustafa es-Sekkâ. Mısır: Matbuati Mustafa, 1955.
- İbn İshâk. *Sîretü İbn İshâk*. thk. Muhammed Hamidullah. Konya: Hayra Hizmet Vakfı, 1981.
- İbn Kayyim el-Cevziyye. *Zâdü'l-meâd*. nşr. Muhammed Hamid el-Feqî. Kahire, 1953.
- İbn Kesîr. *Hadislerle Kur'an-ı Kerîm Tefsiri*. çev. Bedrettin Çetiner. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2008.
- İbnü'l-Esîr, İzzeddin. *el-Kâmil fî't-târîh*. Beyrut, 1965.

- İsfahânî, Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb. *Müfredâtü elfâ-zî'l-Kur'ân*. nşr. Safvân Adnân Dâvûdî. Şam: Dârü'l-Kalem, 2009.
- Köksal, Mustafa Asım. *İslâm Tarihi Medine Devri*. Ankara: Şamil Yayınevi, 1987.
- Mevlânâ Şiblî. *Asr-Saâdet, İslam Tarihi*. çev. Ömer Rıza Doğrul. İstanbul, 1928-1935.
- Miras, Kâmil. *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*. İstanbul, 1928-1948.
- Sarıcık, Murat. *Hiz. Muhammed'in Çağrısı - Mekke Dönemi*. İstanbul: Nesil Yayınları, 2006.
- Seydişehrî, Mahmud Esad. *Târih-i dîn-i İslâm*. İstanbul: Divan Yayınları, 1983.
- Süyûtî, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî. *Câmi'u'l-ehâdis*. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1994.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî. *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. Beyrut, 1986-87.
- Ya'kûbî, Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih. *Târihu'l-Ya'kûbî*. thk. Abdü'l-Emir Mihna. Beyrut: Dârüs-Sâdır, 2010.

